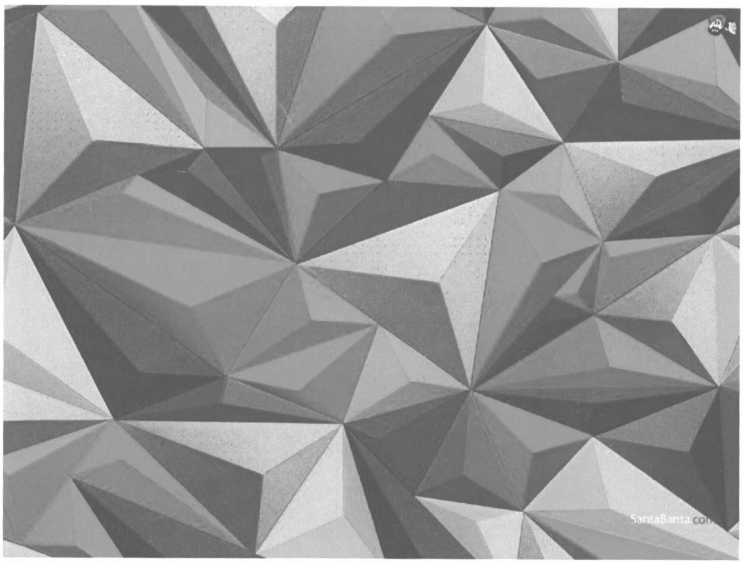
«ТҰРАН-АСТАНА»
УНИВЕРСИТЕТІ

ТАСМАҒАМБЕТОВА А.Р.

КЕСКІНДЕМЕ

ОҚУ ҚҰРАЛЫ

Нұр-Сұлтан, 2019

«Тұран-Астана» университеті

А.Р. ТАСМАҒАМБЕТОВА

КЕСКІНДЕМЕ

Нұр-Сұлтан, 2019

ББК 79
УДК 719
Т 25

Рецензенттер:
Сәкен Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университетінің профессоры, сәулет және дизайн кафедрасының профессоры, Қазақстан Республикасы Суретшілер одағының мүшесі, Ресей Федерациясы Суретшілер Одағының мүшесі - Аманжолов С.А.
Тұран-Астана университетінің аға оқытушысы, ҚР Академиясының академигі, Қазақстан суретшілер одағының мүшесі Мусапір Ж.К.

Тасмағамбетова А.Р.
Т 25 Кескіндеме: Оқу құралы / Тасмағамбетова А.Р. –Нұр-Сұлтан.: «Тұран-Астана» университеті, 2019.-100б.

ISBN 978-601-78-71-86-4

Оқу құралы ОБ 6В02101- «Дизайн /5В042100 - «Дизайн»мамандықтарының теориялық және практикалық курстарын ұсынады. Оқулықта Кескіндеме теориялық және практикалық дайындық, сондай-ақ кәсіби дизайн саласындағы негізгі әдістемелік санаттар қарастырылған.

«Кескіндеме» атты оқулықтың мақсаты - оқушылардың өздерінің таңдаған қызмет салаларында табысты жұмыс істеуге мүмкіндік беретін, жоғары білім беру саласындағы студенттердің еңбек нарығында әлеуметтік ұтқырлық пен тұрақтылыққа ықпал ететін негізгі және кәсіби құзыреттілікке ие болу, сондай-ақ өзін-өзі зерттеуге және үздіксіз кәсіби өзін-өзі жетілдіруге дайындық.

Оқулық университет студенттеріне арналған және жұмыс біліктіліктері мамандарды даярлау үшін пайдаланылуы мүмкін.

Баспаға «Тұран-Астана» университетінің Ғылыми-әдістемелік кеңесі ұсынған. (26.09.2019 жылғы № 2 хаттама).

ISBN 978-601-78-71-86-4

© Тасмағамбетова А.Р., 2019

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ....4
I ТАРАУ. КЕСКІНДЕМЕ ЖАНРЛАРЫ, ЗАҢДЫЛЫҚТАРЫ ЖӘНЕ ӘДІСТЕРІ....5
1.1 Кескіндеме түрлері....5
1.2 Суреттің кескіндемедегі атқаратын ролі....7
1.3 Гризайль....8
1.4 Натюрморт. Натюрмортты бейнелеу әдістемесі....9
1.5 Кескіндемегі жазу әдістері....12
1.6 Алля прима —француз техникасы....15
1.7 Түс және жарық көленке....19
1.8 Палитра....23
1.9 Бейнені нысанадан қарап отырып жасау....25
1.10 «Толық» палитра....27
1.11 Кескіндеме техникасында адам бейнесін жазуды меңгеру....29
1.12 Кескіндемегі жазу әдістері....32
I ТАРАУҒА АРНАЛҒАН БАҚЫЛАУ СҰРАҚТАРЫ....36
II ТАРАУ КОЛОРИСТИКА ЖӘНЕ ТҮСТІК СИМВОЛИКАСЫ....38
2.1 Түстік символиканың тарихи кезеңдері....38
2.2 Ахроматикалық композициялар....42
2.3 Түс және түстердің үйлесімдік....43
2.4 Түстің дизайндағы қызметі....47
2.5 Дизайнның түрлі салаларында түстің қолданылуы....60
2. 6Түстік кеңістік моделі....63
2.7 Түсті қабылдау....66
2.8 Бір мезгілді контраст түстері....70
2.9 Түс қанықтығы....73
2.10 Түстің сипаттық-әсерлік мәнінің мәселелері....74
2.11 Табиғи түстер....79
III ТАРАУ КЕСКІНДЕМЕ ТЕХНИКАСЫНДА КЕЛБЕТ (ПОРТРЕТ) ЖАЗУДЫҢ НЕГІЗДЕРІ....84
3.1 Портрет түрлері....84
3.2 Пейзаждағы адам тұлғасының этюдтары....86
3.3 Әйел портреті. 450 х 600 мм. Гуашь....87
3.4 Композициялық құрылымдағы бастың этюды....88
3.5 Адамның басын жазудағы қысқа мерзімді этюд....90
ТӘЖІРИБЕНІ ЖОҒАРЛАТУ ҮШІН ӨЗ БЕТІНШЕ ОРЫНДАЙТЫН ТАПСЫРМАЛАР....92
III ТАРАУҒА АРНАЛҒАН БАҚЫЛАУ СҰРАҚТАРЫ....95
ТҮСІНІКТЕМЕ СӨЗДІК....97
ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ....99

КІРІСПЕ

Кескіндемені оқып үйрену аса маңызды роль атқарады. Бұл оқулық суретшілерге және дизайнерге қажетті эстетикалық сезім, ойды көркем бейнелеу, кеңістікте және жазықтықта ойлау тәрізді қасиеттерге баулиды. Студенттер жазық бетті дұрыс пайдалануды, схемалық сурет, көмекші нөкте мен сызықтық пайдалануы заттың формасына конструктивті -кеңістікке анализ беруді, салыстыра білу әдісі методикасы, жалпылау әдісі және жалпылап аяқтауды үйренеді.

Пәннің қысқаша мазмұны:

Бұл оқулықта «Кескіндеме» пәні бойынша бейнелеу, жобалау материалдары мен әдіс-тәсілдерін, студенттерде образды ойлау машығын дамыту мәселелері қамтылған. Кез келген форма қалай пайда болатынын түсіну үшін, көлемдік-кеңістіктік, суретшілік қабілетін дамытып отыруға және жұмыстың дұрыс бір ізділігін меңгеруге тиіс. Көрме экспозицияларынан және қазіргі жобалық графика түрлерімен танысып, өзіңіздің көркем деңгейіңізді көтеру. Оқулық теориялық және тәжірибелік сабақтан құрылған. Және одан да басқа, өз бетіңше орындалатын студенттердің өзіндік жұмыстары да бар.

Кескіндеме оқулықтардың өзіндік жұмысының шығармашылық есебі ретінде қорытынды жоба орындауға болады. Тапсырмаларды тұрақты орындайтын болсаңыз, жоспарланған оқу материалдарын толық көлемінде игересіз.

Студенттердің өзбетінше жұмысы– студенттің студиялық пәндерге өзбетінше дайындалу мақсатындағы ұсынылған әдебиеттермен кітапханалардағы әдебиеттермен жұмыс жасай білу және үй тапсырмаларын сауатты жоғары дәрежеде әр түрлі тәсілмен орындалу мақсатында беріледі.

Студиялық жұмыстар арнайы жарықталынған қажетті құралдармен жабдықталған зертханаларда натурадан қарап оқытушының басшылығымен жүргізіледі. Натюрмортты орындауға қажетті құралдар: тақтайша 45х55, қағаз, ватман, қаламдар, өшіргіш, акварель бояуы, қылқаламдар, өлшемдері 2,3,7.

Кескіндеме оқулықтың бейнелеу өнерінен болашақ мамандарға қажетті тәжірибелік білім береді. Кескіндеменің негізгі заңдылықтарын, реңдік, түстік қатынастар заңдылықтарын және оларды анықтау әдісін игеруге ерекше көңіл бөлінеді. Кескіндеменің бастапқы курсы теориялық білім мен сұрақтар бойынша жаттығулар арқылы тәжірибелік білімін қалыптастырудан тұрады.

I ТАРАУ КЕСКІНДЕМЕ ЖАНРЛАРЫ, ЗАҢДЫЛЫҚТАРЫ ЖӘНЕ ӘДІСТЕРІ

1.1 Кескіндеме түрлері

Кескіндемеде негізгі заңдылықтарын, реңдік, түстік қатынастар заңдылықтарын және оларды анықтау әдісін игеруге ерекше көңіл бөлінеді. Кескіндемедың бастапқы курсы теориялық білім мен төменгі сурақтар бойынша жаттығулар арқылы (навыкын) қалыптастырудан тұрады.

Кескіндеме дегеніміз – әр түрлі бояу түрлерімен жазықтық бетінде орындалатын көркем шығарма.

Кескіндемедың орысша атауы живопись – «живо писать» деген сөзінен құрылған, яғни көріністер мен нәрселерді өмірдің өзіндігідей жанды етіп жазу деген мағынаны білдіреді.

Кескіндеме – бейнелеу өнерінің аса дамыған түрі болып табылады.

Кескіндеме суреттері қағазға, картонға, тақтайға, кенепке, т.б. салынады. Негізінен қолданылатын бояу түрлері: акварель, гуашь, темпера, акрил, майлы бояу, пастель, сангина және т.б.

Кескіндеме станокты және монументтік деп екіге бөлінеді. Арнаулы мольбертте орындалған сурет «станоктық Кескіндеме» деп аталады. Ал, үйлердің, ғимарат-тардың ішкі немесе сыртқы қабырғаларына салынған сурет «монументтік Кескіндеме» деп аталады.

Монументтік Кескіндемеда зертас пен фреска қолданылады.

Декорациялық кескіндеме дегеніміз – театр сахнасын безендіруде қолданылатын бейнелеу өнерінің түрі.

Суретші Ә.Жүсіпов «Менің Отанымның әйелдері» атты шығармасында тұлғалардың түстік құрылымын декорациялық кемеліне келтіріп бейнеленген. Ол декорациялық монументі туынды болып табылады.

Монументтік бейнелеу өнері туындылары әр түрлі болып келеді: витраж, мозайка, панно, фреска.

Мозайка – смальта мен асыл шынының түрлі-түсті тақырыпты таңдап алады. Біреулері портрет жазғандаы ұнатады, екіншілері пейзажды, үшіншілері тарихи, соғыс немесе тұрмыстық көріністерді бейнелеуге құштар. Бейнелеу өнерінің бұлай сипатталуы оның жанрларға бөлінуі деп аталады. «Жанр» - француз сөзі, «түр» немесе «тек» деген мағынаны білдіреді. Кескіндеме мынадай жанрларға бөлінеді: натюрморт, пейзаж, портрет, тақырыптық картина. Айтатын жайт, соңғы жанр көбінесе «жарлық картиналар» делінеді.

Натюрморт – француз сөзі, дәл мағынасы «өлі табиғат» деген ұғымды білдіреді. Натюрморт алғаш рет 17 ғасырдың басында Голландияда пайда болды. Натюрморт өнердің дербес жанры ретінде 18 ғасырда Батыста кеңінен дамыды. Әр ғасыр натюрморт шеберлерінің өзіндік қолтаңбасы бар. Натюрморт Ж-Б.С Шарден, П.Сезанн, М.Сарьян, А.Матисс, И.Машков, К.Коровин, А.Герасимов, т.б. көркем шығармаларында көрініс тапқан. Қазіргі Қазақстан суретшілерінің көркем шығармаларында да натюрморт жанрын жиі кездестіруге болады. Атап

айтқанда, Ә.Кастеев, Қ.Тележанов, А.Ғалымбаева, Г.Ысмаилова, Т.Тоғысбаев, С.Айтбаев, Ш.Сариев, М.Нұрлыбаева, т.б. еңбектерінен айқын байқай аламыз.
Пейзаж – француз сөзі, бұл ландшафты, табиғатты бейнелеу. Пейзаж дербес жанр ретінде Қытайда, Жапонияда және басқа шығыс елдерінде, сондай-ақ Еуропада дамыған.
Пейзаж қайсібір жерлерді жай ғана айнытпай бейнелей салу емес, онда суретші-нің сынықтарын құрастарылған сурет. Русьте мозаика өнерін дамытуда В.Ломоносов смальтаның 112 реңін тапты.
Витраж – терезеге салынатын шытыра сурет. Ол француздың «терезе, әйнек» деген магынадағы сөзінен шыққан.
Панно – үйдің ішкі және сыртқы қабырғаның безендіру үшін қолданылатын көлемді Кескіндемелық сурет.
Фреска - әктелген сыз қабырғаға суға езілген бояумен салынатын сурет. Кескіндеме шығармаларында қолданылатын майлы бояу негізінен (XX) 10 гасырда пайда болды. Оны кеңінен пайдалану ағалы-інілі нидерланд суретшілері Ван Эйктердің атымен тығыз байланысты.
Олар майлы бояулардың жаңғақ майы мен зығыр майына жақсы еритінін анықтайды.
Миниатюра – ең алғаш шығыстың парсы, иран елдерінде жақсы дамыды. Ағашқа, металға, сүйектерге бояулармен салынған кішігірім суреттер миниатюра деп аталады. Әсем бояулардың жарасымды суретке жан бітіруі көздің жауын алады.
Миниатюра майлы бояу, акварель, гуашь бояуларымен орындалады, өте ұқыптылықты, еңбек сүгіштікті қажет етеді.
Кескіндеме - бейнелеу өнерінің ең негізгі түрлерінің бірі. Кескіндемеда өң мен түс, жарық пен көлеңке және сызық пен дақ жетекші орын алады.
Кескіндеме – бейнелеу өнерінің негұрлым бай әрі кемел түрі, онда бейнелеудің сан алуан құралдары қолданылады. Суретшілер өнердің ұшы – қиырсыз осы саласына өздері сүйген сезімдері мен ойларын берудің үлкен мүмкіндіктері жатыр. Адам өмірімен салыстырып қарағанда табиғат өмірі мәңгілік сияқты болып көрінеді.

Үй тапсырмасы:

Көркемдік материалдар: Қағаз (формат А-4), Акварель бояулары, қылқаламдар
Орындалу техникасы: Гризайль техникасы

Тақырып: Акварель бояуларымен жұмыс жасау. Бір түсті акварель бояуымен жұмыс жасау(Гризайль).
А2 фор. қағазы,
Мақсаты: "Натюрморт "түсінігімен танысу. Натюрмортың түрлерімен танысу. Су бояу әдісінде натюрморт – акварель, гуашь – түспен форманы беру әдісі. Осы жұмыспен қатар – аналитикалық этюдтар мен натураға қарап композиция орындау.
Практикалық қолдау: Эстетикалық тәрбиемен жеке адамның даму сезіміне мүмкіндік туғызады.

Тәжірибелік жұмыс

Тақырыбы: Кіріспе дәріс. Кескіндеме материалдары мен жұмыс жасау тәсілдері су бояулармен жұмыс жасау әдістерін үйрену.

Жұмыстың мақсаты: Теориалық білімді көтеру және мазмұны бойынша практикалық тәжірбені жоғарылату. "Гризайль" практикада қабылдау техникалары.

Тапсырма :

1. Бір түсті гамма бояумен жұмыс істеп үйрену
2. Эскизді орындау (А-4).
3. Планшетқа орналастыру.
4. Түстерді анықтау.
5. Аймақтардың реңін анықтау.
6. Түстермен жұмыс жасау.
7. Жұмыстарды аяқтау.

1.2 Суреттің кескіндемедегі атқаратын ролі.

Суретті жалпылау, заттарды жиектеу алғашқы кезеңде орындалмайды. Жиектерді біріктіру суретті аяқтау кезеңі болып көрінуі мүмкін. Негізгі міндет, пішінді — оның бөліктерін анық айқындау болып табылады.

Суреттің түстік міндеттерін шешу барысында өңінің жарық көлеңкедегі түрлілігін беруде, контур сызығының жарық көлеңкес жиектеліп сызылмайды, ондай жағдайда айқындығын жоғалтады.

Жұмыс жасау барысындағы әр бейнелеу кезеңінде негізгі принципті есте сақтау керек.

Жалпыдан жекеге өту.

Бейнелеу барысында тек сол кезде ғана бейнеленіп жатқан затты ғана емес, барлық затты әрқашан көз тасасында ұстау керек. Көлемді бейнелеу, жарық көлеңкені және перспективті қысқаруды берумен байланысты. Суретті жарық пен көлеңке қатынасын бейнелей отырып, көлем мен пішіннің ерекшеліктерін берген жөн.

Жарық көзінің түсуіне байланысты, заттың кейбір бөліктері анық айқындалып, қалғандары әлсізденіп, көлеңкеге сіңіп жатады.

Зат, әлсіз, қатты жарықта әртүрлі қабылданады.

Жарық және көлеңке дақтары, заттық пішініне қарай орналасады.

Дөңгелек бөліктерде өтпелі кезең жарықтан көлеңкеге бірте-бірте, білінбей, жартылай көлеңке арқылы өтеді.

Жарық көзінің шығылысуының нәтижесінде жақын орналасқан заттардан құлаған, заттың қараңғы бөлігіндеашық дақ пайда болады. Бұл орындағы зат басқа да түс өңін игеруі мүмкін. Ол, рефлекс. Зат жарықтығының деңгей және жарықтан көлеңкеге бірден өтуі, жарық көзімен заттың арақашықтығына байланысты.

Заттар жарық сәулесін жұтуы және онымен шағылысуы мүмкін. Жамтыр емес заттың беті жарықты бойына көп сіңіреді, ал жылтыр айна беті жарық көзімен түгелдей шағылысып, жылт пайда болады.
Жарық деген ұғымға — заттың ең жарық бөлігі, жылт — жарық жақтағы ең ашық дақ, көлеңке — ең қараңғы бөлік.
Жартылай көлеңке — жарықтан көлеңкеге өтетін жер. Құлама көлеңке — Заттан екінші бір бетке, оның орналаскан жағына түскен көлеңке.
Рефлекс - Қоршаған заттар мен жарық. көзі және түстердің ықпалынан пайда болған, заттың көлеңке бөлігіндегі өңдер.

Түс бейнелеу өнерінде, заттардың материалдылық қасиетін шағылыстырушы, қоршаған әлемнің алуандылығын оның түстік үндестілігімен жеткізетін негізгі айқындаушы құрал.
Түстер ахроматикалық. хроматиклық. болып екіге бөлінеді.
Ақ, қара, сары түстер ахроматикалықтүстерге жатады, ал қалған (түрлі-түсті боялған) түстер хроматикалық түстерге жатады.
Хроматикалық түстерді адам үш мінездемесі арқылы ажыратады,
1-түстік реңі арқылы.
2.қанықтылығына қарай.
3. жәдрықтығына қарай.
Хроматикалық түстер сонымен қатар жылы-суық болып 2-ге бөлінеді.
Жылы түстерге — сары, күлгін, қызыл түстер жатады, яғни күн сәулесіне, оттың қызуына жақын түстер.
Суық түстерге — суық мүздың, судық, аспанның түсіне жақын. көк, ашық көк, жасыл жатады.
Хроматикалық түстер негізгі және көлденең болып 2-ге бөлінеді.

БАҚЫЛАУ сұрақтары:
1. "Натюрморт" түсінігі.
2. Натюрмортты белгілеу.
3. Натюрморттың түрлері.
4. Аяқталған натюрмортдың техникалары.
5. Натюрморттың жүйені орындау.
6. Материалдар
7. Натюрморттың ерекше характерлері.

1.3 Гризайль

Гризайль (французша £гіз - сұр)- бейне бір жартылай кескіндеме, жартылай сурет сияқты, біртүсті немесе біртүсті дерлік, «сұр» кескіндеме. Біртүсті бояманы да, қылқаламмен салынған біртүсті акварель суреттерді де, тіпті қайсы бір біртүсті станоктық шығарманы да гризайль деп атауға болады. Бірақ өдетте гризайль деп скульптураға ұқсас өзгеше кескіндемені айтады. Тамаша гризайль көркем суреттерін (қабырғаға салынған сурет) классицизм дәуіріндегі көптеген ғимараттардың интерьерлерінде кездестіруге болады. «Скульптура етіп салынған» гризайльдердің негізіне бейнеленіп отырған көлемдік формаларды жарық пен

көлеңкелік модельдеу жатады, ол сол үйдің сол жерінде орналасқан шынайы скульптураға жарықтың нақтылы бар көздерінен (терезеден, люстрадан) түсетін жарыққа сәйкес келеді.

Гризайльде түс, жартылай өң мен көлеңкелер неғұрлым дөлірек берілген сайын, соғұрлым шынайы скульптураның жалған өсері күштірек болады, оның үстіне, гризайль әдетте — фриз немесе үй төбесін сәндеу сияқты — көрерменнен алыс қашықтықта орналасады. Алайда суретшілер әдетте толық жалған әсер тудыруға да ұмтыла бермейді. Жақсы жасалған гризайль, скульптураға ұқсай отырып, сонымен бір мезгілде шын мәнінде мұның өзі қалай болғанда да скульптура емес, живопись, өшекейлі көркем сурет екенін естен шығаруға мүмкіндік бермейді.

Үй тапсырмасы:

«Гризайл» әдісінде натюрморт.

Мақсаты: «Гризайл» әдісінде натюрморт салуды үйрену.

Практикалық қолдау: Эстетикалық әдісті көркемдік дайындық ретінде пайдаланады.

Тәжірибелік жұмыс

Тақырыбы: Акварель бояуларымен жеміс, алма, алмұрттардың бейнелерін бейнелеу (натюрморт)

А3 қағазы, қарындаш, өшіргіш, 24 түсті акварель бояуы.

Мақсат: «Академиялық кескіндеме» курсымен танысу. Негізгі түсініктер. Қанықты, контрасты суық түсті заттармен шүберектерден құралған натюрморт. Лессирлеу әдісі.

қысқаша мазмұны:

1. Кекіндеме көркем сурет өнерінің негізгі түрлерінің бірі. Бояудан смальттың көмегімен жасалады. Дизайнерлерді дайындау үшін кескіндеме басты пән болып табылады. Кекіндемені оқу тек ғана теориялық білім бермейді. Және практикалық тәжирибеге үйретеді.
2. Кекіндеме монументальдық, декоративтік, станкілік болып 3 – ке бөлінеді. Станкілік кескіндеме май бояу, су бояу, темпера , гуашь басқалар керек. Монументальдық мозайка, фреска.

БАҚЫЛАУ сұрақтары:

1. Гризайль дегеніміз не
2. Гризайльдегі модельдеу деген түсінік
3. Гризайлде неше түс пайдаланады

1.4 Натюрморт. Натюрмортты бейнелеу әдістемесі.

Натюрмортты бейнелеу бірнеше кезеңдерден тұрады. Алдымен натюрмортты қағаз бетіне орналастырады, оны композициялық орналастыру дейміз. Ол үшін бір жұмыс қағазына бірнеше кішкентай көлемде нобайлар

жасаймыз. Бұл жерде біз жарық пен көлеңкелер барлықт заттарда қалай бөлінгенін, қай жерлерінде өте жарық, қай жерлері қатты көлеңкелерін табамыз. Қайсі бір заттар алдыңғы планда, қайсысы артқы тереңдікте, қайсы затқа жарық көбірек түскенін, көлеңкесінің өте қою түскен жерлерін анықтап аламыз. Содан соң негізгі қағазға натюрмортты орналастырамыз. Кескіндемеда суретпен жарық, көлеңкенің күшін көрсетпейді. Суретпен көмекші ретінде тек бейненің шекараларын көрсетеді.

1-кезең: Сонымен натюрмортты бейнелеуде карындашпен әлсіз, қатты баспай құрылысын саламыз, пропорцияларын белгілейміз, конструкциялық құрылымын түргызамыз. Жарық пен көлеңке шектерін белгілейміз. Суретін карындашпен салған кездегі көмекші сызықтарды өшіреміз. Қағаздың сурет салынған бетін ылғалдаймыз.

2-кезең: Акварель бояуларымен негізгі заттардың көлемдерін жалпылама жағып шығамыз. Натюрморттың артқы фонының түсін анықтай отырып негізгі түстік қатынастарды анықтаймыз. Түстерді политрада бояуларды араластырып, тексеріп отырып табамыз. Түстерді араластырып отырып қажеттісін үлкен дақтармен жағамыз. Әрбір түсті бір бірімен салыстырамыз.Түстерді ең жарық жағынан бастайды. Содан соң көлеңкелерді көрсетеді, біртіндеп өте көлеңке жерлерді көрсетеміз. Қажетті жерлерінде біртіндеп жарықтан көлеңкеге жәймен өтеді. Бұл жерлерде акварель әдістерінің қажеттісін дұрыс пайдалану қажет. Кейбір жерінде түсін қайталап күшейту қажет болады. Сонымен біртіндеп түстердің қатынасын акварель жұмысында натураға жақындатамыз. Түстерді жаға отырып көлеңке түсін, рефлексті және жарық жағындағы жылтты көрсетеміз.

3-кезең. Негізгі түстік шешімдерді таба отырып, заттардың көлемін бөлшектеуге көшеміз. Көлемді аумағы үлкен дақтармен жарық жерлердің түсін анықтаймыз, рефлекс пен жартылай және негізгі көлеңкелерді анықтаймыз. Мүмкіндігінше қанықтылығы басым жағын өте жарық етіп жібермеу қажет. Сол үшін ол жерлерді ақ қағазбен салыстырып отырған жөн. Заттың көлемін көрсету үшін жарық түсіп тұрған жердің жарықтығы мен түс қанықтылығын жарықта және көлеңкеде салыстыру қажет. Кеңістіктің Кескіндемелы шешімі түстің перспективалық өзгеруімен көрсетіледі. Алдыңғы жақта орналасқан заттар анығырақ көрінеді, ол заттардың бөлшектері түстердің көлемін көрсеткенде бір біріне ауысуы анық көрінеді. Неғұрлым көруші нысанадан алыстаған сайын заттардың түс анықтылығы, қанықтылығы көлеңке мен жарықтың қарама-қайшылыға бәсеңдейді.Натюрмортты бейнелеу барысында заттардың түстерін бір бірімен салыстырып отыру қажет. Артқы планда тұрған заттар алдыға қарай шығып тұрса, олардың түс қанықтылығын, жиек анықтылығын бәсеңдету қажет. Натюрмортта кеңістік терңділігін көрсетуде фонның атқаратын рөлі үлкен. Фон түсін заттардың түстерімен салыстырып жарық, көлеңке күштерінің айырмашылығын тауып отыру қажет. Натюрморттағы заттардың материалдылылығын, түстік және тондық айырмашылықтарын таба отырып, қажетті жерде дұрыс бағытта бояу түстерімен салу (мазок) әдістемесін дұрыс бағытта пайдалана білу қажет. Натюрмортты аяқтау кезінде жеке түстерді жалпыға жымдастыру қажет.

Сонымен қойылымдағы түс бірлестігі шешіміне келуге болады. Соңға дақтарды анық және мөлдір етіп берген дұрыс. Натюрмортты орындаған кезде натураны дұрыс көрген жақсы: барлық жерін тұтас көре білу, түстік шешімін табу кезде және бөлшектеп жазған кездегі ұстамын сақтаған дұрыс: «жекеден жалпыға, жалпыдан жекеге».Мұндай ұстама Кескіндемеда заттардың өзара түстік, тондық, жарықтық және түстік қанықтылығы байланысын және көлемін кеңістікте бейнеленуіне жетуге болады.

БАҚЫЛАУ сұрақтары:

1."Натюрморт" түсінігі.
2. Натюрмортты белгілеу.
3. Натюрморттың түрлері.
4. Аяқталған натюрмортдың техникалары.
5. Натюрморттың жүйені орындау.

Тәжірибелік жұмыс

Тақырыбы: Түс және жарық көлеңке.

Геометриялық денелерден тұратын натюрмортты гризайль жолымен орындау.

Жұмыстың мақсаты: Теориалық білімді көтеру және мазмұны бойынша практикалық тәжірбені жоғарылату. "Гризайль" практикада қабылдау техникалары.

Тапсырма :

1. Бір түсті гамма бояумен жұмыс істеп үйрену
2. Эскизді орындау (А-4).
3. Планшетқа орналастыру.
4. Түстерді анықтау.

Әдістемелік нұсқаулар

Архитектуралық гризайль әдетте күні бұрын дайындалған бірнеше колерлермен (бірнеше бояуды қосып жасалған бояу) жасалады, олардың әркайсысы белгілі бір жарық градациясына: жарыққа, жартылай оңге, меншікті көлеңкеге, түспе көлеңкеге, рефлекске сәйкес келеді. Алынған колерлердің санына ұқсатылып отырған материал, бейнеленетін формалардың күрделілігі мен талдап жасалғандығы, архитектуралық композициядағы «барельефтің» маңызы және оған қандай қашықтықтан қарайтындығы сияқты факторлар да әсер етеді. Ордайым колерлерді мейлінше аз мөлшерде алуға ұмтылу керек.

Көркемдік материалдар: Қағаз (формат А-4), Акварель бояулары, қылқаламдар.

Орындалу техникасы: Гризайль техникасы

Үй тапсырмасы: Түстік қатар. Ылғалды әдіспен күздің бұлтты кезін бейнелеу. А2 фор. қағазы,
Акварель бояулары, қарындаш, өшіргіш, су Көршілес түстес (родственные цвета). Өндік қанықтылығы жағынан жақын заттардан құралған натюрморт. «Аль-прима» әдісі.

Мақсат: Түстер мен танысу. Палитра және оның мүмкіндіктері.
Қысқаша мазмұны:
Түстің кескіндеме бейнелеу өнерінде ролы үлкен. Түс еңбектерге ерекше рең береді. Әртүрлі түстер туралы, айтқанда "Жылы және суық" сөздері қолданылады.
Спектор түсті шеңбер - әртүрлі түстен құралған түсті шеңберлер:
Жылы: Қызыл, сарығылт, сары, тоқ сары.
Суық: Көк, көгілдір, (фиолетовый).
Түс таңдау: Түс туралы ғылым.

1.5 Кескіндемегі жазу әдістері

1. Лессировка әдісі — бояудың мөлдір, тазалығын сақтай отырып, бір қабат бояуды, екінші бояу қабатымен бастыра отырып, үшінші бір жаңа реңді тауып, қағаз бетіндегі бояу кепкен соң, құрғақтай жазу.
А-ля прима әдісі - дымқыл күйде жазу. Бір қабат бояу түстерін, қағаз беті кеппей жатып, екінші бір бояу қабатымен араластыра отырып қатар жазу.
Берілген реңнен басқаға көшу немесе бір түстен басқа түске ауысу бояуды жуу арқылы орындалады немесе бір түсті екіншісіне араластыру керек.
Суреттің жоғаргы шетін жуу (размывания) барысында анықталған тұспен жол жүргізіледі, сосын кистті жуып және бояулы түспен жазылған жолдар таза сумен төменгі жиегі жуылады да, қажері кеңістік боялмайынша қайталанбайды. Бұл тәсілмен ауыр реңнен ашық реңге бірте-бірте ауысуға болады. Бояудың бірнеше қабаты кеппей түрып, олардың араласуы жүзеге асуы керек, сонда екі бояудың шеті араласады.
Акварель — Кескіндеме техникасының бір түрі, сулы боя Кескіндемеы. Акварель бояулары мөлдірлігімен ерекшеленеді, оны негізінен жуып тастауға болады. Акварель бояуы ерітіндісін ақ қағазға өте жұқа қабатпен жағады. Акварельмен жұмыс жасағанда, боя кепкеннен кейін қанықтылығының 1/3 есе кемитіндігін есте сақтау керек. Жұмыс жасау барысында бояу түстерін қойылымнан қанық етіп алған жөн. Акварель бояуы 3-5 аралыгнда кебеді. Түс кепкеннен кейін өзгермейді, сөйтіп Кескіндеме жұмысын жеңілдетеді. Акварельмен жұмыс жасау тәсілдері әртүрлі.
Солардың төртеуін қарастырайық.
Лессировка — бір түс қабатын екінші бір түс қабатымен жазу әдісі.
Лессировка акварель түстерінің мөлдірлігіне негізделген, бір қабат бояу түсін екінші бояу қабатымен көмкере отырып, түсін өзгертеді.

Ол үшін бірінші бояу қабаты жақсы кебуі керек. Лессировка бірнеше мақсатпен орындалуы мүмкін, жазықтықтың бәрін, контур сызығына дейін бояумен қажетті қанықтылықта жазып, жазуды барлық кеңістік емес, қажетті әсер алатын жерлерді ғана қайталап жазу керек. Лессировка арқылы жоғарғы қабатқа жақын үшінші бір түсті алуға болады.

Мысалы. Егер сары түсті қызылмен жапсақ жаңа қызғылт сары түс шығады, егер қызыл түсті сарымен жапсақ сарғыш қызыл (оранжевый) түс аламыз.

2.Қандайда бір түстің қанықтылығын төмендету үшін. Лессировкаға қосымша басқа бір түс қосады. Егер лессировкаға қанықтылығы аз қосымша бояу ерітіндісін қоссақ, түс ахроматизациясы біртіндеп болады, толығымен емес. Мысалы, қызыл сары түстің көк түспен қанықтылығы, керісінше сары түсті ахроматизирлеу үшін, лессировканы фиолетовый түспен жүргізеді.

3.Қандай да бір түстің қанықтылығын төмендету үшін лессировканы оған қосымша түспен қолданады. Егер лессировкаға қанықтылығы аз қосымша бояу ерітіндісін қоссақ, түс ахроматизациясы толығымен емес, біртіндеп болады.

Мысалы, қызыл сары түстің көк түспен қанықтылығын немесе керісінше сары түсті архоматизациялау үшін лессировканы фиолетовый түспен жүргізеді. Түстің бұлыңғырлануы бір түсті екінші түстің үстіне бірнеше рет жағудан пайда болады. Өте қанық бояу ерітіндісін 3 реттен артық араластыруға болмайды.

4.Акварельді Кескіндеме спецификасына, - дымқыл күйіндегі техника жатады. Бұл әдіс бояу қабатын қағазға жайып сіңіру үшін қолданылады. Бояуды қағаз бетіне жақпас бұрын, қағаз бетін сулап, дымқылдатып, сіңіртеді. Қағаз қатты кеуіп кетпеу керек. Жұмыс жасау барысындақағаздың дымқылдығын бақылап отырады. Сондықтан уақыт өту аралығында, қағаздың екінші бетінен сулап отырады. Егер қағаздың екінші бетін салу сулау мүмкіндігі болмаса, қағаз бетін жылдам кеппей жатып жазу керек. Дымқыл жазу техникасында күтпеген кейбір түстер эффектісі бір түсті екінші түстің үстіне құю арқылы орындалады. Түстерді бір-біріне құю қағаз бетіне сіңбей тұрып орындалады. Ағу арқылы бояу зат фактурасының қажетті шешімдерін береді — түктілігін үлпілдектілігін матаның өрнегін және т.б. Бұл тәсілді заттың материалдылық фактурасының оның суретін беру үшін сонымен қатар киімді модельдеу эскиздерін шешуде қолданады. (1 сурет)

Акварель техникасында қызықты Кескіндемелы шешімдерді кебу күйде жазу тәсілімен алуға болады. Бұл жағдайда кебу кистіні қолданады. Кистіге шамалы ғана қою бояу ерітіндісін алып заттың пішінінің бағытына қарай орналастырамыз. Мұндай тәсілдерді жұмыстың соңына қарай немесе этюдтерді орындауда қолданады. Пайда болған бояу қабатының астынан ақ қағаз күйде немесе бұрын жағылған түстер байқалым тұрады. Бұл түстер фактурасын шешу жұмысын байытады. Акварельді Кескіндемеда түстің

жаңалығын (свежый) беру үшін а-ля прима — тәсілін қолданады. Палитрада бояуларды араластыру арқылы алынған түс қойылымның түсімен толығымен үйлесуі керек. Мұндай жұмыс тәсілінің дәрежесі жұмыстың реңдік және түстік шешімдерін бірте-бірте емес бірден шешумен аяқталады. Егер жұмыс процесінде мұндай Кескіндеме тәсілінде түстің жарықтығын қанықтылығын артыру немесе келтіру қажет болса үйлесімді түстер көмегімен лессировканы қолданады.

Тәжірибелік жұмыс

Тақырыбы: Кескіндемедегі түстер.

Қарама-қарсы түстерден құрылған натюрмортты бейнелеу.

Жұмыстың мақсаты :Теориалық білімді көтеру және мазмұны бойынша практикалық тәжірибені жетілдіру.

Нұсқаны шынайы түрғыда орындау.

Тапсырма :

Натюрморттің нақты бейнесін жасап үйрену. Натюрморттың ерекшеліктерін Қарама – қарсы айшықтап көрсету.

1.Эскизді орындау (А-2).

2.Планшетке орналастыру.

3.Түстерді анықтау.

4.Аймақтардың реңін анықтау.

5.Түстермен жұмыс жасау.

6.Жұмысты аяқтау.

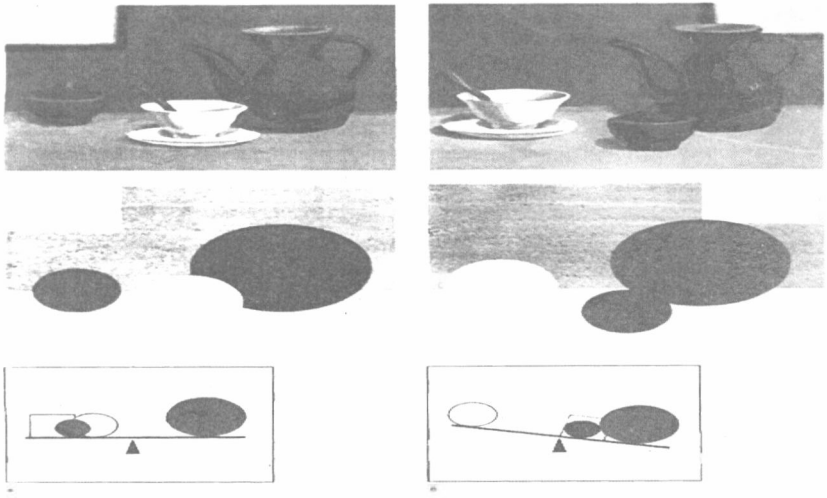
Әдістемелік нұсқаулар

Жарықтан басқа, түстерді қабылдауға қашықтық, ауа қабаты әсер етеді. Бұл жөнінде ауа перспективасы туралы тарауда айтылды. Заттардың біз қабылдайтын түстері шағылысқан сәулелермен — заттар бір-біріне жіберетін рефлекстермен де анықталады. Бәрін де тесіп өтіп, қоршап алғандай болатын күшті де әлсіз, үлкен де кіші рефлекстердің осынау айқұш-ұйқыш айқасқан ағымдары ерекше түстік ортаны, әлдебір жалпы түстік қатарды жасайды. Картинаның барлық бояулың үйлесімдері бірыңғай, тұтас, жарасымды реттілікке және өмірлік шынайылыққа ұмтылған кезде, оның мұндай жалпы түстік кейпін живописьте **колорит** деп атайды. Профессионал живописьтің басты белгілерінің бірі — жылы және суық реңктердің бірлігі мен күресі. Белгілі бір заттың жарық түсіп тұрған және көлеңкеленген бөліктері жарықтанумен ғана емес, сонымен бірге жылы немесе суық түстік реңктермен де міндетті түрде ерекшеленеді: егер жарық жылы болса, онда көлеңке суық, ал егер жарық суық болса, керісінше, онда көлеңке жылы реңкті болады. Бірақ осы жалпы түстік дақтарда оларға қарама-қарсы реңктер: жылыда — суық реңктер, суықта — жылы реңктер кей-кейде қылаң береді. Әрбір жағылған бояу

корші бояуға ұқсамайтын, оған контрасты болуы тиіс. Жылы және суық түстердің қатарлас тұруы живопиське интенсивті әуен береді.

Көркемдік материалдар: Қағаз (формат А-4), Акварель бояулары, қылқаламдар.
Орындалу техникасы: Лиссировка техникасы

1 сурет. Натюрморт

1.6 Алля прима —француз техникасы

Алля прима — тәсілі жұмыс жасауда жоғарғы тәжірибелік навык пен көңіл бөлуді талап етеді. Мазоктар әртүрлі орналасуы мүмкін. Зат пішіні мен үйлесімді бір-біріне паралелді жатуы бірінен соң - екіншісінің қиылысуы — анық айқындалған түстер реңімен жеке үлкен емес геометриялық жазықтықтарды құрайды. Жақын ара-қашықтағы әр түрлі бояудың жеке мазоқтары бір күрделі түсті құрайды.
Кескіндемелы акварельдің нәтижесін айқындаушы барлық техника әдістері бір ғана жұмыста үйлесуі мүмкін. Таза акварельде жылттың ролін ақ, қағаз беті атқарады. Бұл әсіресе жылт орындарына өте бережное қатынасты талап етеді. Егер жылт орны сақталмаған жағдайда түстерді ақырын ұқыпты түрде жуып тастайды. Түс табиғаттың тамаша құбылысы. Ол заттар жайындағы ерекше информацияны бере алмағанмен адам сезімімен ойының қобалжуын туғызатын ерекшелігі бар. Қызыл түс қозытатындығы мен жасыл түстің адамдарды басатындығы және қара түс әбіржітіп сары түстің көңіл күйді көтерстіндігі бұрынан белгілі. Түстің адам техникасына әсер етуімен әр ғасырда түрлі оқымыстылар оқып зерттеген. Сонымен қатар

немістің ұлы ақыны ойшыл И.В.Гете — жарық. пен эмоцияны бір тізбектің үніне жатады деп есептеген. Сонымен қатар түстердің адам организіміне (физиологиялық) және оның ішкі дүниесіне (психологиялық) әсер ететінін айыра білді. Көк түс көңіл күйді түнжыратқан жағдайда қызыл сары түс көңілдендіріп энергияны қозытатындығын атап көрсетті.
Психалық процеске түстердің әсер ету жылдамдығын орыстың атақты невропотологы В.М.Бехтерев зертеген. Спектрдің жылы жағындағы сәулелер (қызыл-сары) іс-әрекетті тірілтеді сары түс психикаға аса әсер ете қоймайды жасыл — психикалық. процесті баяулатады ал фиолетовый түс оны тоқтатады.
Зертеу негіздерінен В.М.Бехтерев мынадай тұжырымға келеді.
Психикалық жағдай қозыған кезде ашық көк түстер тоқтататын ықпал етеді. Күлгін қызыл түс психикалық жағдай төмендегенде көңіл күйді көтеріп ынталандырады. Негізгі ролді қызыл түс атқарады. Қызыл түстің қозытатын қасиетін әсерін психологтар адамның тарихи тәжірибесіне (опыт) байланыстырады. Қызыл түс қызып тұрған темірдің қанның түсін береді. Түстің адамға әсер етуімен көптеген елдің оқымыстылары айналысуда.
Адам заттың түсін қабылдай отырып оның басқада қасиеттерін көз алдына елестете алады. Зат жеңіл ыстық тығыз дөңгелек үлкен т.б. болуы мүмкін. Зат түсі мен қасиетінің байланысы көрерменнің анықтаушы ассоцияциясын туғызады. Сары түсті күнмен көкті — су және алыс көк жиек пен жасылды — орман мен жайлау қызылды қан мен отқа теңейді. Кейде қанды отты қызыл - деп атайды.
Адамдар қазіргі кезге дейін әр түске мінездеме беріп келеді.
Мысалға. Европада ақ түсті — тазалықтың қуаныштың белгісі ретінде қабылдаған ал сары түсті көңілдің әлсіз қуанышының белгісі ал көк түсті - қою көлеңке қаталдық әбіржу ретінде ал қара түсті қайғы кәрілік белгісіздік ретінде қызыл түсті — сезімталдық жастықтың адамгершіліктің символикасы ретінде ұғынады.

БАҚЫЛАУ сұрақтары:

1. Алдыңғы планды артқы планнан қалай ажыратуға болады?
2. Ауалық ортаға байланысты заттардың түстері қалай өзгереді?
3. Кескіндемеда суреттің алатын орны қандай?
4. Перспективаның атқаратын ролі қандай?
5. Көкжиек сызығы дегеніміз не?
6. Тұтас көру дегеніміз не?

Тәжірибелік жұмыс

Тақырыбы: «Алля-прима» әдісінде натюрморт.
Мақсат: Көркемдік материалдар мен танысу, «Ала-прима» әдісінде натюрморт.
қысқаша мазмұны:
Қағаз – Басты және бірден материалдар.
Өңдеу тәсілдері : Ыстық ныгыздау,

Суық ығыздау.
Құрамы: Мақта (кенеп).
Жабыстыратын материалдар.
Желатин.
Салмағы: 1 кв. метрге 1 гр. Бояу.
Қағаздың салмағы сортына байланысты бүктеуіне түзетілуіне қарай анықтайды.

Қағаз типы:
1) Сатин, 2) Жұмсақ, 3) Орташа жұмсақ, 4) Қалын , 5) Ватман, 6) Шеллер, 7) Фабриано, 8) Гуарро, 9) Фонтене, 10) Арш, 11) Жапондық.

Әдістемелік нұсқаулар

Натюрмортты түрлі-түсті фонда бейнелеу.

а)ең жақсы түстік үйлесімдер — түстік шеңбер бойында үлкен аралық қашықтықта болады;

б) неғұрлым интенсивті түстерді интенсивтілігі аз түстермен үйлестірген кезде неғұрлым интенсивті түсті аз мөлшерде (дақтың аумағы бойынша) алу керек;

в) хроматикалық түсті ахроматикалың түспен үйлестіруге болады: жылы түстерді — қара-сұр түстермен, суық түстерді — ашық-сұр түстермен үйлестірген жақсы.

Алайда түстік гармониялардың заңдары салыстырмалы екенін ұмытпау керек. Оларды қолдану көптеген нақты жағдайларға қарай түзетіліп отырады, сондықтан оларды барлық жағдайлар үшін біржола белгіленген деп есептеуге болмайды. Бояулармен жұмыс істеген кезде түстердің кеңістік қатынастары деп аталатын тағы бір қызықты құбылысты ескерген жөн. Кейбір түстер басқа түстермен қатар тұрғанда бізге алға шығыңқы немесе артқа таман тұрған сияқты болып көрінетіні анықталды. Негізінен жылы, ашық және қанық түстер алға шығыңқы, ал суық, күңгірт және қанық емес түстер артқа таман тұрған сияқты болып қабылданады.

Айта кету керек, әрбір нақты жағдайда дақтың сипаты мен көлемі, контур және басқа жағдайлар роль атқарады.(2 сурет)

Электр жарығы (қызу лампасы) құрамында табиғи жарықпен салыстырғанда сары-қызғылт сары сәулелер едәуір көп болады, мұның өзі біздің түстерді қабылдауымызға елеулі әсер етеді. Мұндай жарық кезінде барлық түстер қызғылт сары реңкке ие болады: қызыл түсер етеді. Мұндай жарық кезінде барлық түстер қызғылт сары реңкке ие болады: қызыл түстер бұрынғыдан да қызғылт сары және бояуы қанық бола түседі, ал суық түстер — күлгін және көгілдір түстер — қанықтылығын жоғалтып, сұрғылттанады, күңгірттенеді. Сары түстер ашықтана түсіп, неғұрлым бозғылт болып көрінеді. Осының салдарынан электр жарығы кезінде шамалау емес, түстік жағдайды оны нақты жағдайларда біз қабылдағанымыздай етіп көре білу керек. Біз қиярдың жасыл, помидордың қызыл, ал қардың ақ екенін тәжірибеден білеміз, картинада оларды осындай бояулармен бояй аламыз

ба? Бұл сұраққа «иә» деп те, «жоқ» деп те жауап беруге болар еді. Жасыл киярды іс жүзінде сұрғылт немесе көк дерлік, немесе тіпті қызыл дерлік (мысалы, батып бара жатқан күн сәулесінде) болып шығуы мүмкін. Егер картинада қарды бір ғана ақ бояумен» боясақ, қар сияқты әсер қалдырмай, жәй ақ дақ болып шығады.Мұның бұлай болатын себебі, ақ қарда мыңдаған — қызғылт, алтын түстес, көгілдір және күлгін реңктер болады. де керек емес. Суретшіге қолына қылқалам ұстап затқа жақын келіп, таңдап алынған түсті, ол дәлме-дәл сәйкес келуі үшін затпен салыстырып жатудың қажеті жоқ. Картинада, басқа түстердің қоршауында заттың өзіне сәйкес келетін, дұрыс та дәлме-дәл түс ретінде нанымды қабылданатындай түсті тауып, іріктеп алу қажет. Сөйтіп, суретші заттардың түсін емес, олардың түстік өзара байланысын зерттейді. Ол қайсыбір заттардың бізге белгілі табиғи түсіне онша сәйкес келмейтін, біршама басқаша сияқты болып көрінетін бояуларды пайдалануы мүмкін. Бірақ ол осы бояуларды картинаның ішіндегі барлық түстік дақтар заттың өзіндегідей бір-бірімен арақатынаста болатындай етіп алады. Картинада натурада бізге солай болып көрінетіндегіге қарағанда бәрі біршама күңгірттеу немесе суықтау болуы ғажап емес, бәрібір картина шынайы болып шығады, өйткені онда түстік қатынастар дұрыс сақталған.

2 сурет. Контраст түстері

Нақ осы түстік қатынастарды дұрыс алу реалистік живописьтің негізінде жатады.Біздің түстерді қабылдауымызға, әдемі «сабақтас» түстің пайда

болуына жарық, қашықтық (ауа қабаты) және түстік орта, яғни түрліше боялған заттардың қатар тұруы шешуші ықпал жасайды. Мәселен, өте күшті жарық жағдайында, мысалға, жазғы ашық тал түсте, жарық түскен жерлерде түстер өзінің қанықтылығын жоғалтады — ағарып, түссізденеді. Бұлтты күндері немесе көлеңкеде, керісінше, түстер өзінің қанықтылығына ие болады да біздің көзіміз түстік алмасулар мен реңктерді әлдеқайда көбірек қабылдайды. Кейде жаңа айналыса бастаған живописшілер мұны түсінбейді де керісінше жасайды — күшті жарықта тұрғанды ең ашық бояулармен салады, ал көлеңкелердегіні күңгірттеу үшін қара бояуды пайдаланады. «Живописьтің... бүкіл құпиясы,— дейді Б. Иогансон,— көлеңкелер мен жартылай көлеңкелерде (жартылай өң-түстерде).

Үй тапсырмасы:
Тақырыптық натюрморт (мысалы «Жыл мезгілдері»)
Мақсаты: " Натюрморт "түсінігімен танысу. Натюрмортың түрлерімен, Натюрморт Жанр мастерін жүргізу.

1.7 Түс және жарық көлеңке

Әр заттың өзіне тән табиғи түсі бар.
Лимон — сары сәбіз - қызыл сары қияр — жасыл т.б. Мүндай айқын анықтаушы түсті өз түсі (локальный) деп атаймыз.
Кескіндемеда зат түсін дәл өз түсі ретінде емес дер кезіндегі белгілі бір ортадағы түсіне қарай қабылдайды. Бұл қойылымды салу барысында кейбір қыйыншылықтарды туғызады. Ол көлеңкеде ғана қараңғы емес сонымен қатар өзінің түстік ортасын өзгертеді. Жарықтың кейпін көрерменнен алыстату деңгейін заттардың бояуын қойылымды қоршаған ортаны т.б.
Қойылымды бейнелеу барысында түсті анықтау үшін ортаның жағдайына байланысты өзгеруін білу керек. Заттың дәл өз (локальный) түсінің өзгеруіне жарық көзінің өзгерісі және күші әсёр етеді. Қатты жарық түскен жағдайда заттың өз түсі ашық түске айналады қанықғылығы төмендейді ал жарықтығы күшейеді. Әлсіз жарықта барлық заттар ауырлайды және қанықтылығы төмендейді. Сонымен қатар жарық күшін бейнелеудің жалпы реңдік қалпы анықталады. Күн сәулесі түскен жағдайда заттың жарық әрі көлеңке жағындағы жарықтық, айырмашылығы күшейеді. Бұлыңғыр немесе кешқұрым кезде барлық зат әлсіз жарықтанады. Заттың дәл өз (локальный) түсін қабылдау барысында жарық көзі әсер етеді, Бұл жарықтың спектрлі құралымен байланысты. Таңертең барлық түстер көк ақшл көк болып көрінеді. Ал кешқұрым күн батарда түстер қызыл сары жәй қызыл өңде болады. Электр лампосының жарығынан да түстер өзгеріп отырады. Қызыл түс ашық және қанық болып қызыл сары түс қызылданып ашық түске айналады. Ал ашық сары түс ақ түс болып ашық көк — жасылданып ауырланып көк түс - қара ал фиолетовый қызылданып және ауырланып көрінеді.

Әр түрлі жарық көзіне байланысты зат түсі көлеңкеде өзгереді. Заттың көлеңке бөлігіне жарықтың тіке сәулелері емес басқа зат жазықтарының шағылысу сәулелері түсетіндіктен бұл түс бұрынғы спектрлі құрамын сақтап қалмайды. Заттың жарық бөлігін жартылай және нағыз көлеңке мен салыстыра отырып олардың жарықтық жағынан ғана емес жарық реңінен де айырмашылығын байқауға болады Мұндай түстердің өзгерістері — заттың көлеңкі жағына құлаған түстің спектрл құрамының өзгерісін түсіндіреді. Кешкі мезгіл көк немесе суық түстерімен ал күн сәулесі түскен жерлер жылы туспен бейнеленеді.

Заттың көлеңке және жарық, жақтағы түсі жарық көзінің түсіне байланысты.

Бұлыңғыр немесе кешкі мезгілде заттың жарық және көлеңке жақтары күн сәулесі түскендей қабылдана алмайды. Заттың жарық жақтағы ез түсі суық болып ал көлеңке жағы түсі жылы болады. Рефлекстің жарықтағы мен түсі өзін қоршаған ортаға байланысты.

Бұл орта түс және жарық жағынан әртүрлі болады. Көп түсті немесе белгілі бір аймақтағы түстер саны ашық немесе қараңғы болуы мүмкін. Мұның бәрі ақ затта немесе жылтыр заттарда айқын білінеді.Егер бірі ары екіншісі ақ заттарды қатар қойып фонның түсін өзгертсе зат рефлекстерінің өзгеруін байқауға болады.

Мысалға. Ақ зат рефлекс көк фоннан — көк ал сарыдан — жасыл егер осы заттарды қызыл фонға қойсак - ақ затта рефлекс - қызыл ал сарыда - қызыл сары түс береді.

Біз барлық заттарға бүтіндей қараймыз оның пішінін материалдылығын аңғармаймыз. Заттың үсті тегіс немесе бұдыр болуы мүмкін.

Мысалға. Керамикалық ваза — жылтыр себебі ол тегіс. Оған тік түскен жарықтан жылт пайда болады. Түкті мата бархат велюр, т.б. үсті бұдыр (матовый) тегіс емес. Оған түскен жарық бір жерге ғана тоқтамай әр түрлі бағытта жайылып кетеді. Сондықтанда жылтырамайды. Шәйі матада грампластикада- жылт көп кездеседі. Әр маталардың өзінің жылт рефлекс арқылы өтпелі түстері болады.

Мысалға. Зат түсі суық болса яғни ақ фарфорда гипістің түсіне қарағанда жылт та суық болады. Ал рефлес қоршаған заттарға байланысты суық және жылы болып қанықтылығы азаяды. Түрлі-түсті металды заттарда жылт сол металдың түсін рефлекс түсі қоршаған түстермен ол да солметалдың түсін береді.

Атласты мата қыртыстарында жылт ақшыл ал рефлекстер матаның қанық ез түсінде болады. Ал бархаттағы жылтың орналасуы атласқа ұқсас болады да рефлекс болмайды. Заттың өз түсі жарыққа байланысты ғана емес сонымен қатар заттың көрерменнен алыстауынан да өзгереді. Әртүрлі кеңістіктегі орналасуды план бойынша орналасу деп-атайды. План арқылы зат орнының алыс – жақындығы анықталады

Мысалы. Керерменге әртүрлі арақашықтықта орналасқан жасыл жапырақты ағаштар түсі әр алуан болып көрінеді. Ағаш алыс орналасқан сайын

жасылдана түседі. Бұл түс майда бөлшетермен толтырылған қоршаған ауа ортасының мөлдір еместігінен езгереді.
Түстің өзгеруі көрермен мен заттың ара-қашықтығына байланысты. Егер ауа-кабаты жұқа болса заттың түсі аз өзгереді. Зат алыс орналасса сол мезгілде оның түсінде сүр немесе ашық көктің шағылысу өңі пайда болады.
Қараңғы түсті заттар алыстаған жағдайда түсі әртүрлі болып өзгереді.
Қараңғы заттар ауада көктеніп ашықтанады ал ашық түстегі заттар тек қоюланып қана қоймай ақшыл сарғыштанып күн сәулесі түсіп тұрса қызғылтанады. Ауа ақшыл-көк қызғылт сары сәулені таратады. Көрерменнен заттар алыстағанда заттардың ашық қараңғы қарама-қайшы орындары бірте-бірте жазылады (тарайды) түстерінің бір-бірінен айырмашылығы азаяды.
Зат алыс орналасқан сайын түстерінің жарықтығы көлемінің және шешінің сызбасы анық бейнеленеді. Алдынғы пландағы заттардың айырмашылығын бірден көрсете отырып екінші планды сәл анықтау етіп ал артқы пландағы заттарды бұлыңғырлау тегіс етіп көрсете отыра жазықтықтың тереңдігін беруге болады. Біздің көзіміз түсті жарықты көлемді кеңістікті материалдылықты заттардың мұндай құбылысынсыз бейнелеуді шын етіп қабылдай алмаймыз. Жазықтықта кеңістіктің ерекшеліктерін беру пейзажды бейнелеуде анық білінеді.
Кеңістік пен жарықтың белгілі бір шартын бейнелеуде жазық фондағы натюрморт немесе портрет-болсын бұл заңдылықтарды қандайда бір Кескіндемелы шығармаларды орындау барысында міндетті түрде сақтау керек. Бір мезгілде бірнеше затты дұрыс бейнелеу үшін зат пішінінің жарық көлеңке және жарық көзінің өтуін коре білу жеткіліксіз. Бақылау кезінде барлық заттар түсі бір-бірімен шағылысып тұрса шындықпен үйлеседі. Қойылымдағы заттардың түстік және реңдік қатынасы натураны бейнелеу кезінде сақталуы керек.

БАҚЫЛАУ сұрақтары:

1. Натюрморт салғанда кезеңдік салуды қалай пайдаланады?
2. Түстік қатынас деген не? Колорит деген не?
3. Натюрморт салуда жекеден жалпыға көшу деген не?
4. Натюрморт сала отырып біз не үйренеміз?
5. Жазудың қандай түрлері белгілі?

Тәжірибелік жұмыс

Тақырыбы: Кескіндемедағы түстер.
Қарама-қарсы түстерден құрылған натюрмортты бейнелеу.

Жұмыстың мақсаты :Теориалық білімді көтеру және мазмұны бойынша практикалық тәжірибені жетілдіру.
Нұсқаны шынайы тұрғыда орындау.
Тапсырма :

Натюрморттің нақты бейнесін жасап үйрену. Натюрморттың ерекшеліктерін Қарама – қарсы айшықтап көрсету.
1.Эскизді орындау (А-2).
2.Планшетке орналастыру.
3.Түстерді анықтау.
4.Аймақтардың реңін анықтау.
5.Түстермен жұмыс жасау.
6.Жұмысты аяқтау.

Әдістемелік нұсқаулар

Жарықтан басқа, түстерді қабылдауға қашықтық, ауа қабаты әсер етеді. Бұл жөнінде ауа перспективасы туралы тарауда айтылды. Заттардың біз қабылдайтын түстері шағылысқан сәулелермен — заттар бір-біріне жіберетін рефлекстермен де анықталады. Бәрін де тесіп өтіп, қоршап алғандай болатын күшті де әлсіз, үлкен де кіші рефлекстердің осынау айқүш-үйқыш айқасқан ағымдары ерекше түстік ортаны, әлдебір жалпы түстік қатарды жасайды. Картинаның барлық бояулың үйлесімдері бірыңғай, тұтас, жарасымды реттілікке және өмірлік шынайылыққа ұмтылған кезде, оның мұндай жалпы түстік кейпін живописьте **колорит** деп атайды.

Көркемдік материалдар: Қағаз (формат А-4), Акварель бояулары, қылқаламдар. Орындалу техникасы: Лиссировка техникасы

Үй тапсырмасы:
Жылы түстік нормадағы натюрморт.
Мақсат: «Академиялық кескіндеме» курсымен танысу. Негізгі түсініктер
Жылы түстік номнада натюрморт.
жоспары:
1. Кекіндеме. Негізгі мақсаттар.
2. Кекіндеменің түрі.
қысқаша мазмұны:
1. Кекіндеме көркем сурет өнерінің негізгі түрлерінің бірі. Бояудан смальттың көмегімен жасалады. Дизайнерлерді дайындау үшін кескіндеме басты пән болып табылады. Кекіндемені оқу тек ғана теориялық білім бермейді. Және практикалық тәжирибеге үйретеді.
2. Кекіндеме монументальдық, декоративтік, станкілік болып 3 – ке бөлінеді. Станкілік кескіндеме май бояу, су бояу, темпера , гуашь басқалар керек. Монументальдық мозайка, фреска.

Тәжірибелік жұмыс
Тақырыбы: Кескіндемедағы түстер.
Қарама-қарсы түстерден құрылған натюрмортты бейнелеу

Жұмыстың мақсаты :Теориалық білімді көтеру және мазмұны бойынша практикалық тәжірибені жетілдіру. Нұсқаны "Пуантилизм" техникасында орындау.

Тапсырма :

Натюрморттің нақты бейнесін жасап үйрену. Натюрморттың ерекшеліктерін Қарама – қарсы айшықтап көрсету.

1. Эскизді орындау (А-2).
2. Планшетке орналастыру.
3. Түстерді анықтау.
4. Аймақтардың реңін анықтау.
5. Түстермен жұмыс жасау.
6. Жұмысты аяқтау.

1.8 Палитра

«Палитра» сөзінің екі түрлі мағынасы бар: біріншісі — суретші бояуларды салып, араластыратын тақта және екіншісі — қайсыбір суретші жұмыста пайдаланатын бояулардың белгілі бір жиынтығы. Бұл жерде палитра туралы сөз нақ осы екінші мағынасында айтылады. Бояу палитрасын пайдалана білу және одан мүмкін нәрсені көбірек алу әрдайым живописьшінің асқан шеберлігінің белгісі болып келді және солай болып қала береді. Бұған үйрену үшін, бояулардың мүмкіндіктерін терең зерттеу қажет. Ал оларды қалай зерттеу керек? Кейбір тәжірибелі педагогтар бояулардың санын күрт шектеуді ең жақсы жол деп есептейді. Егер палитрада олар тым көп болса, онда бәрі жеңіл де оңай сияқты болып көрінеді, олардың әрқайсысына тәжірибе жасап жатудың қажеті болмайды. Демек, өзіне әрбір бояуды жан-жақты сынақтан өткізу, зерттеу қажеттіліктен туатындай жағдай жасау керек. Мұндай әдіс палитрадағы әрбір бояудың мүмкіндіктерін терең білуге алып келеді. (3 сурет)

Осыған байланысты живописьпен айналысуды бар-жоғы төрт бояудан: ақ бояудан, ашық охрадан, күйдірілген охрадан және күйдірілген сүйектен тұратын палитрадан бастау ұсынылады. Сөйтіп, табиғаттың бүкіл сан алуан түстерін, пейзаж немесе натюрморт болсын, тек осы бояулардың көмегімен беру керек. Бұл оңай шаруа емес, ойткені бұл бояулар жиынтығында ашық сары да, көк те, қызыл да бояу жоқ. Бұлай жұмыс істеу қиын болады, көп нәрсені ойластырып, байқап коруге тура келеді. Бірақ осы төрт бояудан-ақ жеткілікті дәрежеде бай бояу үндестігін алуға болатыны біртіндеп айқындала түседі. Осындай төрт бояулы палитрадан ең азы 10—15 этюд салыңдар.

3 сурет. Этюд

Мұнан кейін жаңа екі бояу — көк жасыл және краплак қосылады. Бұл енді айтарлықтай кең көлемді палитра — онда енді жасыл да, қызыл да, көк те бояулар бар, ашық-сары бояу ғана жоқ. Тағы да 10—15 этюд жасаңдар.

Енді ашық-сары бояуларды да: сары кадмий мен табиғи қалампыр бояуын қосыңдар. Енді палитра 12 бояуды қамтиды. Шын мәнінде бояулардың мұндай жиынтығын толық дерлік палитра деп есептеуге болады. Мұндай палитрадан тағы да 15—20 этюд жасаңдар.

Бояуларда жасырынған мүмкіндіктерді тереңдете зерттеудің осы бір курсына бір жылға жуық уақыт кетеді. Бірақ бұл босқа кеткен уақыт болмайды: кімде ерік-жігер күші мен табандылық жеткілікті болса, бояуларды жақсы біліп шығады.

Үй тапсырмасы:

Контрасты түстерден құралған натюрморт.

Мақсаты: Кескіндеме жанры, техникасы жалпы дизайнерлік практикада қолдану үшін кескіндеме жанры мен танысу. Контрасты түстерден құралған натюрморт.

жоспары:

Жанр. Техника түрлері.
қысқаша мазмұны:
Кескіндеме бірнеше жанрларға бөлінеді.
Натюрморт – заттарды сызу.
Пейзаж – табиғат.
Портрет – адам.
Сюжет – сюжеттік суреттер.

Тәжірибелік жұмыс

Тақырыбы: Суреттің кескіндемедегі атқаратын ролі.
Ақ түсті заттардан құралған натюрмортты түрлі-түсті фонда бейнелеу.
Жұмыстың мақсаты :Теориалық білімді көтеру және мазмұны бойынша практикалық тәжірибені жетілдіру.
Пұсқаны шынайы тұрғыда орындау.
Тапсырма :

1. Натюрморттің нақты бейнесін жасап үйрену. Натюрморттің ерекшеліктерін түрлі-түсті фонда айшықтап көрсету.
2. Эскизді орындау (А-2).
3. Планшетке орналастыру.
4. Түстерді анықтау.
5. Аймақтардың реңін анықтау.
6. Түстермен жұмыс жасау.
7. Жұмыстарды аяқтау.

1.9 Бейнені нысанадан қарап отырып жасау

Натурадан қарап жұмыс жасағанда өзінің жұмыс жасау заңдылықтары мен белгіленген жоспарлары болады. Негізгі бастау кезеңі, ортаңғы кезең, және аяқтау шешуші кезеңі.Бұл кезеңдерде нақты мәселелер шешіледі.

1. Жарықтың түсуіне байланысты негізгі түстік дақтар мен түстердің тондық қатынасы.
2. Негізгі түстер мен түстердің бір-біріне қатынасынан түстердің өзгеруі, жеке заттардың түстері және олардың көлемдері.
3. Жекеден жалпыға өту кезеңінде жеке заттарды бейнелеуде өте қатты контур беруді жұмсарту .
1. Негізгі затты яғни композициялық орталықты көрсете білу,ал оны қоршаған заттарды негізгі орталыққа жымдастыра білу.

Тондық қатынасты көрсете отырып, жұмыстың алдыңғы планы мен артқы планның айырмашылығын көрсете білу, яғни кеңістік перспективасын көрсете білу. Натурадағы ең қараңғы және ең жарық жерді дұрыс көрсете білу. Жұмыс барысында жалпы барлық натураны көз алдында көре отырып жекеден жалпыға, жалпыдан жекеге дұрыс өтіп отыруы керек. Түстік және тондық қатынастарды салыстыра отырып негізгі түстік жарықталыну мен жарықталу күшін айыра білу керек.

Профессионал кескіндеменің басты белгілерінің бірі — жылы және суық реңктердің бірлігі мен күресі. Белгілі бір заттың жарық түсіп тұрған және көлеңкеленген бөліктері жарықтанумен ғана емес, сонымен бірге жылы немесе суық түстік реңктермен де міндетті түрде ерекшеленеді: егер жарық жылы болса, онда көлеңке суық, ал егер жарық суық болса, керісінше, онда көлеңке жылы реңкті болады. Бірақ осы жалпы түстік дақтарда оларға қарама-қарсы реңктер: жылыда — суық реңктер, суықта — жылы реңктер кей-кейде қылаң береді. Әрбір жағылған бояу көрші бояуға ұқсамайтын, оған контрасты болуы тиіс. Жылы және суық түстердің қатарлас түруы живопиське интенсивті әуен береді.

БАҚЫЛАУ сұрақтары:

1. Спектрге нелер жатады?
2. Жарықтың түсі неге байланысты?
3. Табиғатта кездесетін түстер қандай топтарға бөлінеді?
4. Ахроматикалық түстерге қандай түстер жатады?
5. Хроматикалық түстер мен ахроматикалық түстердің айырмашылығы неде?
6. Түстер айналымына қандай түстер кіреді?
7. Жылы түстер қандай қасиеттермен ерекшелінеді?

Тәжірибелік жұмыс

Тақырыбы: Натурадан қарап жұмыс жасау.

Құс тұлыбымен тұрмыс заттарынан құрастырылған күрделі натюрморт.

Жұмыстың мақсаты : Теориалық білімді көтеру, практикалық тәжірибені жетілдіру. Пастановкалары декоротивті қабылдау.

Тапсырма : Натюрморттің нақты бейнесін жасап үйрену. Натюрморттің ерекшеліктерін декоротивті айшықтап көрсету.

1. Эскизді орындау (А-2).
2. Планшетке орналастыру.
3. Түстерді анықтау.
4. Аймақтардың реңін анықтау.
5. Түстермен жұмыс жасау.
6. Жұмысты аяқтау.

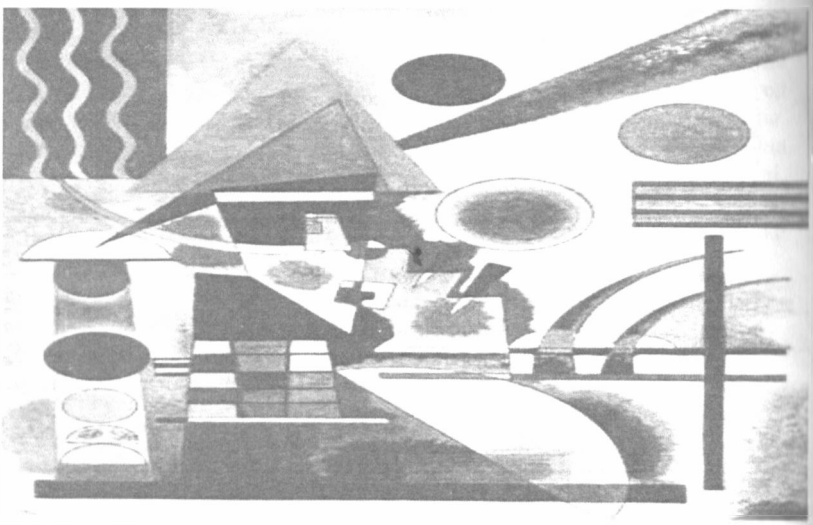
1.10 «Толық» палитра

«Толық» палитра деген сөзді қалай түсіну керек? Әрбір суретшіде ол әр түрлі (кейде осы айырмашылық айтарлықтай болады). Бірақ өнердің шедеврлерін (аса көрнекті туындыларын) жасаған, бағзы заман живописінің ұлы шеберлері Рубенс пен Рембрандт салыстырмалы түрде алғанда онша көп емес бояулармен жұмыс істегені белгілі. Оның үстіне ол кезде кейінірек дамыған химиялық ғылым мен өнеркәсіп жасаған кәдімгі заманғы бояулардың көбі жоқ та еді. Ол кезде бояуларды көбіне суретшілердің өздері дайындайтын. Рембрандт кейбір картиналарды жасау кезінде бар-жоғы жеті бояу қолданғанын зерттеулер көрсетіп берді.

Атақты суретшілер көбіне шектеулі палитраны пайдаланған. Мәселен, В. Бакшеевтің көптеген картиналары 13—15 бояумен, А. Рыловтың пейзаждары 12 бояумен салынған. Полотнолары (майлы бояумен салынған сурет) сирек кездесетін түстік байлықпен ерекшеленетін тамаша колорист (бояулардың үйлесімділігін келістіруші) К. Коровин әдетте бір мезгілде 10—15 бояудан көп қолданбаған көрінеді.

Өте ашық бояуларды қолдануға да көп еліге бермеген жөн. Тіпті кешкі аспан қаншалықты қызарып тұрғанымен, кадмийге, кобальтқа және краплакқа ұмтылмай-ақ, аспанның ашық бөліктері үшін күйдірілген сүйек, жасыл топыраң пен өте ашық көк бояудың стамды қоспасын, бұлттар үшін күйдірілген сүйек, күйдірілген охра мен ақ бояу қоспасын ғана алып, сурет салуға болады. Суретші Н. Крымов көне голланд шеберінің картинасын өзіне қалай реставрациялауға тура келгенін былай өңгімелейді: «...Аспан көкпеңбек болып тұрды. Ал мен тесікті көгілдір бояумен бітеуге әрекет жасап көрдім — ойдағыдай болмай, ештеңе шықпай-ақ қойды... Содан мен біртіндеп қарайта бастадым да жасыл бояумен араластырылған умбраға (қара-қоңыр түс — ауд.) дейін жеттім. Қалғанының бәрі голландиялықта қызғылттау, жирендеу және бұлттар да жирендеу болды, ал міне осы фонда қара қоңыр аспан өте көгілдір болып көрінді».*

Бояуларды араластыра отырып, олардың кейбіреуі қоспада тұрақсыз болатынын, соның салдарынан қараятынын немесе, керісінше, түссізденетінін, бояу қабаты бұзылатынын есте ұстаңдар. Неғұрлым берік және тұрақты бояулар табиғи топырақтар — охра, қалампыр бояу, умбра, жасыл топырақтар, сондай-ақ металдардың балқытылған тотықтары — кобальт, хром тотығы, көк жасыл, марстар болып табылады. Сондықтан көптеген суретшілер лимон кадмийі, стронций, берлин көкшіл бояуы, газ күйесі және шам күйесі сияқты бояуларды қолданбауға тырысады. (4сурет)

4сурет. Түстік композиция

БАҚЫЛАУ сұрақтары:

8. Суық түстердің қасиеті қандай?
9. Қандай түстер қосымша түс деп аталынады?
10. Акварель түстерімен жұмыс жасау ерекшеліктері.
11. Бейнелеу жазықтығында материалдық көлемін және құрылысын дұрыс беру.
12. Акварель Кескіндеме техникасы.
13. Жарық, көлеңке және түстік қатынастармен жұмыс жасау әдісінің заңдылықтары.

Тәжірибелік жұмыс

Тақырыбы: Натурадан қарап жұмыс жасау.
Құс тұлымымен тұрмыс заттарынан құрастырылған күрделі натюрморт.

Жұмыстың мақсаты : Теориалық білімді көтеру, практикалық тәжірибені жетілдіру. Пастановкалары декоротивті қабылдау.

Тапсырма : Натюрморттің нақты бейнесін жасап үйрену. Натюрморттің ерекшеліктерін декоротивті айшықтап көрсету.

Бояуларды араластыра отырып, олардың кейбіреуі қоспада тұрақсыз болатынын, соның салдарынан қараятынын немесе, керісінше, түссізденетінін, бояу қабаты бұзылатынын есте ұстаңдар. Неғұрлым берік және тұрақты боялар табиғи топырақтар — охра, қалампыр бояу, умбра, жасыл топырақтар, сондай-ақ металдардың балқытылған тотықтары — кобальт, хром тотығы, кок жасыл, марстар болып табылады. Сондықтан көптеген суретшілер димон кадмийі, стронций, берлин көкшіл бояуы, газ күйесі және шам күйесі сияқты бояуларды қолданбауға тырысады.

Көркемдік материалдар: Қағаз (формат А-4), Акварель бояулары, қылқаламдар. Орындалу техникасы: " Декоротивті " техникада орындау.

Әдістемелік нұсқау:

1. Кекіндеме көркем сурет өнерінің негізгі түрлерінің бірі. Бояудан смальттың көмегімен жасалады. Дизайнерлерді дайындау үшін кескіндеме басты пән болып табылады. Кекіндемені оқу тек ғана теориялық білім бермейді. Және практикалық тәжирибеге үйретеді.
2. Кекіндеме монументальдық, декоративтік, станкілік болып 3 – ке бөлінеді. Станкілік кескіндеме май бояу, су бояу, темпера , гуашь басқалар керек. Монументальдық мозайка, фреска.

Акварель бояуларымен жұмыс жасау. Бір түсті акварель бояуымен жұмыс жасау(Гризайль).

А2 фор. қағазы,

1. Эскизді орындау (А-2).
2. Планшетке орналастыру.
3. Түстерді анықтау.
4. Аймақтардың реңін анықтау.
5. Түстермен жұмыс жасау.
6. Жұмысты аяқтау.

1.11 Кескіндеме техникасында адам бейнесін жазуды меңгеру

Кескіндеме — пәнінің алдына қойған мақсаты. Бейнелеу өнерінен болашақ мамандарға қажетті тәжірибелік білім беру. Кескіндемедың негізгі заңдылықтарын, реңдік, түстік қатынастар заңдылықтарын және оларды анықтау әдісін игеруге ерекше көңіл бөлінеді. Кескіндемедың бастапқы курсы теориялық білім мен төменгі сурақтар бойынша жаттығулар арқылы қалыптастырудан тұрады.

Адамды Кескіндемеда бейнелеудің басты мақсаты-алғашқы этюдтерде адам басының жанды бейнесін, формаларын, түр ұқсастығын бояу түстерімен танымды және дұрыс сала білуге дағдыландыру. Студенттер адам бейнесін салуда, шағын этюдтерде модельдің өзіне тән ұқсастығын дәл жеткізе білуге машықтануы қажет. Кескіндеме жұмыс-тарындағы мұндай компоненттерді, яғни түс өзгерістерінің ара қатынасын, ерекшеліктерін, сызықтар мен түстердің кеңістіктегі өзгерістерін, ұқсас-тығын, түр-түсін бейнелеу алғашқы

1-2 курстарда заттардың түсін бейнелеу барысында алған білімді жетілдіру түсу үшін қажет.

Дегенмен оқу процесінде болсын, сыашырай өнерінде болсын адамның бет-бейнесін дұрыс сала білу өте қиын да күрделі жұмыс болып табылады. Адамның түр ұқсастығын дәл жеткізу, адам бетінде пайда болатын түрлі сәулелердің айырмашылығын, әр түрлі жарықтың түсуіне байланысты, (мысалға: далада үйде т.б) пайда болатын көленкелерді салу білімгерлерге көптеген қиыншылықтар туғызады. Сонымен қатар затқа қарап салуға қарағанда, нұсқаға қарап салу (жұмыс жасау), нұсқаның козғалуына байланысты анағұрлым қиын.Білімгер көбіне үйде өз бетімен көп шұғылдануы және сурет сабағында адамның бет-бейнесін жете меңгеруі, сонымен қатар адам анатомиясын, бас сүйектің белгілі формаларын жақсы біліп, пластикалық қосылыстарды көре білуі, Кескіндеме өнерінде боя түстерін ажыратып, оны дұрыс қолдана білуі маңызды.

Білімгер аудиторияда, практикалық сабақта, үйде өз бетімен жұмыс жасау арқылы адам бейнесін салуда түстердің үйлесімділігін, адамның ұқсастығын сақтай отырып, сәулелердің жарасымды колориттік құрылымын дәл молшерде жеткізе білуге дағдыланады. Бұл жерде білімгерлерге жоғары талап қоюдың үлкен мәні бар. Білімгерлерге қойылатын нұсқаның өте күрделі болып кетпеуі және қойылатын талаптың мақсаты жеңіл әрі қарапаым болуы қажет. Білімгерлерде адам бейнесін сала білу дағдысының қалыптасуы бірден пайда болмайды, ол көп жылдар-дың тәжірибесі арқылы немесе көп мөлшерде практикалық жұмыстар жасау арқылы қалыптасады.

Адамның бет әлпетін салуда ең басты нәрсе жаттығуға арналған этюдтардың көлемі мен маңызына байланысты.

Кішкене этюдтер арқылы адам бетіндегі жалпы түстерді бірден салуға болады. Мұндай этюдтердің мақсаты түстердің үйлесімділігін, адам ұқсастығын бірден ажырата білуге жәрдемдеседі және кейінгі кезеңде қағазға сурет салғанда жеңілдік туғызып, алдыға қойған мақсатты меңгеруге көп себебін тигізеді.

Алғашқы кезеңдерде адамның бейнесін салғанда орта жастағы, бет пішіні әдемі, сақал- мұрты жоқ еркек адамды таңдап алған дұрыс, өйткені бастың анатомиялық құрылысын, формасын аңғару білімгерлерге жеңілге түседі. Сонымен қатар салынатын нұсқаны жиі-жиі ауыстырып, мұқият қарап отырып салған дұрыс.

Адам бет-бейнесін салғанда, яғни портрет жасағанда нұсқаны көшіріп салып қана қоймай, мүмкіндігінше көп еңбектеніп, өз бетінше творчестволықпен ізденген жөн.

Адам бейнесін салумен айналыспас бұрын, бірінші нұсқаны қағаз бетіне немесе полотноға дұрыс салып алу керек. Салынатын портрет көп мөлшерімен алынатындықтан дайындалған полотноның бетіне үлкен немесе кіші болып кетпеуін жиі қадағалап отыру, яғни суретті дұрыс мөлшерлеу (композиция) қажет. Мұндай графикалық дағдыларға алғашқы кезеңнен бастап қалыптасу көп адамдар қатысатын белгілі бір сюжетке арналған үлкен полотно (шығарма) салғанда кездесетін қиыншылықтарды оңай жеңе білуге

көмектеседі. Басқаша айтқанда көп фигурада адам басы көлеміне қарай перспективада үлкеннен кішіге қарай ауысып отырады. Мысалға: перспективада (жақыннан алысқа қарай адам бейнесінің өзгеруін) әйгілі орыс суретшісі В.И. Суриковтің «Бояр әйел Морозова» атты атақты картинасынан айқын аңғаруға болады. Картинадағы иық тіресіп отырған қалың топтың бірінші қатарынан бастап соңғы горизонт сызығына дейінгі адамдардың көлемінің қалай өзгергендігін талантты суретші шебер жеткізе білген.

Жаттығуға арналған Кескіндемелар салғанда адам басының белгілі бір пропорциялық құрылысын дұрыс ұстай білуге дағдылану керек. Адам басының пропорциясын нұсқаның биіктігін, енін, белгілі бір масштабта дұрыс ұстаған жағдайда ғана дәлме-дәл бере білуге болады.

Адамның бет пішінін, потретін салғанда бейнені нұсқадағы адам басының көлемінен сәл кіші етіп салған жөн. Жалпы жаттығу жұмыстарында кішірек етіп алған тиімді. Жаттығуларға арналған жұмыстарда басты қарсы алдынан салғаннан гөрі қырынан бейнелеген ыңғайлы.

Кез келген адамның бет әлпетінде өзіне тән ерекше белгілері болатыны мәлім. Суретші мұндай ерекше белгілерге бірден назар аудара отырып, бейнеленушінің сыртқы ерекшеліктерін оның ішкі жан дүниесімен тығыз байланыста бейнелеуге ұмтылуға тиіс.

Суретші, біріншіден, бастың қандай перспективада бірден аңғаруға тиіс. Бастың формасын салғанда тек перспективаны ғана ескеріп қоймай, көптеген көмекші сызықтарды да тиімді пайдалана білген жөн.

Бастың қандай көлбеулікте бейнеленуге тиіс екені көлденең және тік сызылған сызықтардың көмегімен белгіленеді.

Үй тапсырмасы:

БАҚЫЛАУ сұрақтары:

1. Заттың қалпын, кеңістіктегі оның пішіні мен әртүрлі ракурстағы орналасуын қандай сызықтың көмегімен беруге болады?
2. Ірі бөліктердің орналасуы дегеніміз не?
3. Жасанды жарықтану деген не?
4. Табиғи жарықтану деген не?
5. Жасанды жарықтану мен табиғи жарықтанудың айырмашылығы қандай?

Тәжірибелік жұмыс

Контрасты түстерден құралған натюрморт.

Мақсаты: Кескіндеме жанры, техникасы жалпы дизайнерлік практикада қолдану үшін кескіндеме жанры мен танысу. Контрасты түстерден құралған натюрморт.

Жанр, Техника түрлері.

қысқаша мазмұны:

Кескіндеме бірнеше жанрларға бөлінеді.

Натюрморт – заттарды сызу.

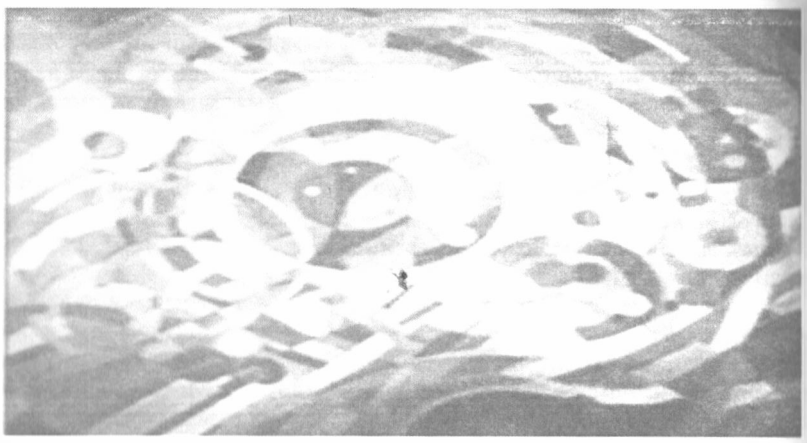
Пейзаж – табиғат.
Портрет – адам.
Сюжет – сюжеттік суреттер.

1.12 Кескіндемегі жазу әдістері

Лессировка әдісі — бояудың мөлдір, тазалығын сақтай отырып, бір қабат бояуды, екінші бояу қабатымен бастыра отырып, үшінші бір жаңа реңді тауып, қағаз бетіндегі бояу кепкен соң, құрғақтай жазу.
А-ля прима әдісі - дымқыл күйде жазу. Бір қабат бояу түстерін, қағаз бетіне кеппей жатып, екінші бір бояу қабатымен араластыра отырып қатар жазу.
Берілген реңнен басқаға көшу немесе бір түстен басқа түске ауысу бояуды жуу арқылы орындалады немесе бір түсті екіншісіне араластыру керек.
Суреттің жоғарғы шетін жуу (размывания) барысында анықталған түспен жол жүргізіледі, сосын кистті жуып және бояулы түспен жазылған жолдар таза сумен төменгі жиегі жуылады да, қажері кеңістік боялмайынша қайталанбайды. Бұл тәсілмен ауыр реңнен ашық реңге бірте-бірте ауысуға болады. Бояудың бірнеше қабаты кеппей түрып, олардың араласуы жүзеге асуы керек, сонда екі бояудың шеті араласады.
Акварель — Кескіндеме техникасының бір түрі, сулы боя Кескіндемесі. Акварель бояулары мөлдірлігімен ерекшеленеді, оны негізінен жуып тастауға болады. Акварель бояуы ерітіндісін ақ қағазға өте жұқа қабатпен жағады. Акварельмен жұмыс жасағанда, боя кепкеннен кейін қанықтылығының 1/3 есе кемитіндігін есте сақтау керек.

Жұмыс жасау барысында бояу түстерін қойылымнан қанық етіп алған жөн. Акварель бояуы 3-5 аралығында кебеді. Түс кепкеннен кейін өзгермейді, сөйтіп Кескіндеме жұмысын жеңілдетеді. Акварельмен жұмыс жасау тәсілдері әртүрлі. (6 сурет)
Солардың төртеуін қарастырайық.
1.Лессировка — бір түс қабатын екінші бір түс қабатымен жазу әдісі.
Лессировка акварель түстерінің мөлдірлігіне негізделген, бір қабат бояу түсін екінші бояу қабатымен көмкере отырып, түсін өзгертеді.
Ол үшін бірінші бояу қабаты жақсы кебуі керек. Лессировка бірнеше мақсатпен орындалуы мүмкін, жазықтықтың бәрін, контур сызығына дейін бояумен қажетті қанықтылықта жазып, жазуды барлық кеңістік емес, қажетті әсер алатын жерлерді ғана қайталап жазу керек. Лессировка арқылы жоғарғы қабатқа жақын үшінші бір түсті алуға болады.
Мысалы. Егер сары түсті қызылмен жапсақ жаңа қызғылт сары түс шығады, егер қызыл түсті сарымен жапсақ сарғыш қызыл (оранжевый) түс аламыз.
2.Қандайда бір түстің қанықтылығын төмендету үшін. Лессировкаға қосымша басқа бір түс қосады. Егер лессировкаға қанықтылығы аз қосымша бояу ерітіндісін қоссақ, түс ахроматизациясы біртіндеп болады, толығымен емес. Мысалы, қызыл сары түстің көк түспен қанықтылығы,

керісінше сары түсті ахроматизирлеу үшін, лессировканы фиолетовый түспен жүргізеді.
3.Қандай да бір түстің қанықтылығын төмендету үшін лессировканы оған қосымша түспен қолданады. Егер лессировкаға қанықтылығы аз қосымша бояу ерітіндісін қоссақ, түс ахроматизациясы толығымен емес, біртіндеп болады.
Мысалы, қызыл сары түстің көк түспен қанықтылығын немесе керісінше сары түсті архоматизациялау үшін лессировканы фиолетовый түспен жүргізеді. Түстің бұлыңғырлануы бір түсті екінші түстің үстіне бірнеше рет жағудан пайда болады. Өте қанық бояу ерітіндісін 3 реттен артық араластыруға болмайды.
4.Акварельді Кескіндеме спецификасына, - дымқыл күйіндегі техника жатады. Бұл әдіс бояу қабатын қағазға жайып сіңіру үшін қолданылады. Бояуды қағаз бетіне жақпас бұрын, қағаз бетін сулап, дымқылдатып, сіңіртеді. Қағаз қатты кеуіп кетпеу керек. Жұмыс жасау барысындақағаздың дымқылдығын бақылап отырады. Сондықтан уақыт өту аралығында, қағаздың екінші бетінен сулап отырады. Егер қағаздың екінші бетін салу сулау мүмкіндігі болмаса, қағаз бетін жылдам кеппей жатып жазу керек. Дымқыл жазу техникасында күтпеген кейбір түстер эффектісі бір түсті екінші түстің үстіне күю арқылы орындалады. Түстерді бір-біріне күю қағаз бетіне сіңбей тұрып орындалады. Ағу арқылы бояу зат фактурасының қажетті шешімдерін береді — түктілігін үлпілдектілігін матаның өрнегін және т.б. Бұл тәсілді заттың материалдылық фактурасының оның суретін беру үшін сонымен қатар киімді модельдеу эскиздерін шешуде қолданады.
Акварель техникасында қызықты Кескіндемелы шешімдерді кебу күйде жазу тәсілімен алуға болады. Бұл жағдайда кебу кистіні қолданады. Кистіге шамалы ғана қою бояу ерітіндісін алып заттың пішінінің бағытына қарай орналастырамыз. Мұндай тәсілдерді жұмыстың соңына қарай немесе этюдтерді орындауда қолданады. Пайда болған бояу қабатының астынан ақ қағаз күйде немесе бұрын жағылған түстер байқалым тұрады. Бұл түстер фактурасын шешу жұмысын байытады. Акварельді Кескіндемеда түстің жаңалығын (свежый) беру үшін а-ля прима — тәсілін қолданады. Палитрада бояуларды араластыру арқылы алынған түс қойылымның түсімен толығымен үйлесуі керек. Мұндай жұмыс тәсілінің дәрежесі жұмыстың реңдік және түстік шешімдерін бірте-бірте емес бірден шешумен аяқталады. Егер жұмыс процесінде мұндай Кескіндеме тәсілінде түстің жарықтығын қанықтылығын артыру немесе келтіру қажет болса үйлесімді түстер көмегімен лессировканы қолданады.
А-ля прима — тәсілі жұмыс жасауда жоғарғы тәжірибелік навык пен көңіл бөлуді талап етеді. Мазоктар әртүрлі орналасуы мүмкін. Зат пішіні мен үйлесімді бір-біріне паралелді жатуы бірінен соң - екіншісінің қиылысуы — анық айқындалған түстер реңімен жеке үлкен емес геометриялық жазықтықтарды құрайды. Жақын ара-қашықтағы әр түрлі бояудың жеке мазоқтары бір күрделі түсті құрайды.

5 сурет. Динамикалық түстік композиция

Кескіндемелы акварельдің нәтижесін айқындаушы барлық техника әдістері бір ғана жұмыста үйлесуі мүмкін. Таза акварельде жылттың ролін ақ, қағаз беті атқарады. Бұл әсіресе жылт орындарына өте бережное қатынасты талап етеді. Егер жылт орны сақталмаған жағдайда түстерді ақырын ұқыпты түрде жуып тастайды. Түс табиғаттың тамаша құбылысы. Ол заттар жайындағы ерекше информацияны бере алмағанмен адам сезімімен ойынын қобалжуын туғызатын ерекшелігі бар. Қызыл түс қозытатындығы мен жасыл түстің адамдарды басатындығы және қара түс әбіржітіп сары түстің көңіл күйді көтеретіндігі бұрынан белгілі. Түстің адам техникасына әсер етуімен әр ғасырда түрлі оқымыстылар оқып зерттеген. Сонымен қатар немістің ұлы ақыны ойшыл И.В.Гете — жарық. пен эмоцияны бір тізбектің үніне жатады деп есептеген. Сонымен қатар түстердің адам организіміне (физиологиялық) және оның ішкі дүниесіне (психологиялық) әсер ететінін айыра білді. Көк түс көңіл күйді түнжыратқан жағдайда қызыл сары түс көңілдендіріп энергияны қозытатындығын атап көрсетті.

Психалық процеске түстердің әсер ету жылдамдығын орыстың атақты невропотологы В.М.Бехтерев зертеген. Спектрдің жылы жағындағы сәулелер (қызыл-сары) іс-әрекетті тірілтеді сары түс психикаға аса әсер ете қоймайды жасыл — психикалық. процесті баяулатады ал фиолетовый түс оны тоқтатады.

Негізгі ролді қызыл түс атқарады. Қызыл түстің қозытатын қасиетін әсерін психологтар адамның тарихи тәжірибесіне (опыт) байланыстырады.

Қызыл түс қызып тұрған темірдің қанның түсін береді. Түстің адамға әсер етуімен көптеген елдің оқымыстылары айналысуда.

Адам заттың түсін қабылдай отырып оның басқада қасиеттерін көз алдына елестете алады. Зат жеңіл ыстық тығыз дөңгелек үлкен т.б. болуы мүмкін. Зат түсі мен қасиетінің байланысы көрерменнің анықтаушы ассоциациясын туғызады. Сары түсті күнмен көкті — су және алыс көк жиек пен жасылды — орман мен жайлау қызылды қан мен отқа теңейді. Кейде қанды отты қызыл - деп атайды.
Адамдар қазіргі кезге дейін әр түске мінездеме беріп келеді.
Мысалға. Европада ақ түсті — тазалықтың қуаныштың белгісі ретінде қабылдаған ал сары түсті көңілдің әлсіз қуанышының белгісі ал көк түсті - қою көленке қаталдық әбіржу ретінде ал қара түсті қайғы кәрілік белгісіздік ретінде қызыл түсті — сезімталдық жастықтың адамгершіліктің символикасы ретінде ұғынады.

Үй тапсырмасы:

БАҚЫЛАУ сұрақтары:

1. Натюрморт құруға қандай заттар қолданылады?
2. Натюрморт жанры қашан пайда болды?
3. Натюрморттағы заттар қалай орналастырылады?
4. Түстер қатынасын анықтау барысында қандай мінездемелер?
5. Натюрмортпен жұмыс жасаудағы орындалу реті қандай?
6. Екінші кезеңде қандай жұмыс атқарылады?

Тәжірибелік жұмыс

Форма, түс және фактура жағынан қиындатылған натюрморт.
Мақсаты: Кескіндеме жанры, техникасы жалпы дизайнерлік практикада қолдану үшін кескіндеме жанры мен танысу. Контрасты түстерден құралған натюрморт.
жоспары:
Жанр
Техника түрлері.
қысқаша мазмұны:
Кескіндеме бірнеше жанрларға бөлінеді.
Натюрморт – заттарды сызу.
Пейзаж – табиғат.
Портрет – адам.

Сюжет – сюжеттік суреттер. Түстану бұл физика, физиология және психология ғылымдарының жүйеленген мәліметтерін қоса қарастыратын, сонымен бірге философия,эстетика,өнер тарихы, филология,этнография, әдебиет секілді ғылымдармен де тығыз байланысқан түстің табиғи феноменін зерттейтін түстер туралы ғылым. Түстану ғылымының базасы болып табылатын ғылымдар саны көбеюде, уақыт өте келе оған химия,биология,педагогика сияқты т.б. ғылымдар қосылуда.

I ТАРАУҒА АРНАЛҒАН БАҚЫЛАУ СҰРАҚТАРЫ:

1. Түстер айналымына қандай түстер кіреді?
2. Жылы түстер қандай қасиеттермен ерекшелінеді?
3. Суық түстердің қасиеті қандай?
4. Қандай түстер қосымша түс деп аталынады?
5. Акварель түстерімен жұмыс жасау ерекшеліктері.
6. Бейнелеу жазықтығында материалдық көлемін және құрылысын дұрыс беру.
7. Акварель Кескіндеме техникасы.
8. Жарық, көлеңке және түстік қатынастармен жұмыс жасау әдісінің заңдылықтары.
9. Заттың қалпын, кеңістіктегі орын пішіні мен әртүрлі ракурстағы орналасуын қандай сызықтың көмегімен беруге болады?
10. Ірі бөліктердің орналасуы дегеніміз не?
11. Жасанды жарықтану деген не?
12. Табиғи жарықтану деген не?
13. Жасанды жарықтану мен табиғи жарықтанудың айырмашылығы қандай?
14. Натюрморт құруға қандай заттар қолданылады?
15. Натюрморт жанры қашан пайда болды?
16. Натюрморттағы заттар қалай орналастырылады?
17. Түстер қатынасын анықтау барысында қандай мінездемелер?
18. Натюрмортпен жұмыс жасаудағы орындалу реті қандай?
19. Екінші кезеңде қандай жұмыс атқарылады?
20. Натюрморттағы кеңістікті және заттық көлемін қалай беруге болады?
21. Натюрмортты орындаудағы соңғы кезең немен аяқталады?
22. Натюрморт деген не?
23. Көкжиек сызығы Натюрмортта қалай пайдаланады?
24. Конструктивті құрылым деген не?
25. Натюрморт салғанда кезеңдік салуды қалай пайдаланады?
26. Түстік қатынас деген не? Колорит деген не?
27. Натюрморт салуда жекеден жалпыға көшу деген не?
28. Натюрморт сала отырып біз не үйренеміз?
29. Жазудың қандай түрлері белгілі?
30. Лессировканың Кескіндемелы тәсілі немен мінезделеді?
31. Қандай түстер негізгі деп аталынады?
32. Қандай түстер тіркеулі деп аталынады?
33. Акварельдің Кескіндемелы техникасының ерекшеліктері немен аяқталады?
34. Акварельді құрғақ жазу техникасы немен аяқталады?
35. Акварельді "алла прима" әдісі техникасымен жазу қалай ерекшеленеді?
36. Кескіндемеда колорит ұғымын қалай түсінесіңдер?
37. Заттың локальды (өз түсті) түсі дегеніміз не?
38. Жарықтың түсуіне байланысты,Ю заттың локальды түсі қалай

өзгереді?
39. Зат көлеңкесі жарық көзіне байланысты қалай өзгереді?
40. Рефлекс дегеніміз не, және ол қандай жағдайда пайда болады?
41. Бейнелеу барысында план дегеніміз не?
42. Алдыңғы планды артқы планнан қалай ажыратуға болады?
43. Ауалық ортаға байланысты заттардың түстері қалай өзгереді?
44. Кескіндемеда суреттің алатын орны қандай?
45. Перспективаның атқаратын ролі қандай?
46. Көкжиек сызығы дегеніміз не?
47. Тұтас көру дегеніміз не?
48. Жылт дегеніміз не?
49. Артқы планды қалай беруге болады?
50. Композиция дегеніміз не?

II ТАРАУ КОЛОРИСТИКА ЖӘНЕ ТҮСТІК СИМВОЛИКАСЫ.

2.1 Түстік символиканың тарихи кезеңдері

Колористика - бұл адамдардың әр түрлі қолдану аясына байланысты түстердің тәжірибеде қолданылу теориясын зерттейтін ғылым.

Түстерді жіктеу тарихы 2 кезеңнен тұрады: XVII ғ-ға дейінгі және XVII ғ-дан қазіргі уақытқа дейінгі.

Мифологиялық кезең (алғашқы қауымдық құрылыс кезіндегі халықтарда). Үш түрлі түс ерекшеленеді: ақ, қызыл, қара (әдетте тастардағы жазуда кездеседі).

Ақ түс - өмірдің, бейбітшіліктің символы.Ол мейірімді құдайлардың, жақсы күш иелерін шақырып; жаман,зұлым күш иелерін қуады деп есептелген.Туу,инициация,құрбандық шалу, неке қию, өлім секілді түрлі рәсімдерде қолданылған.

Қара түс - өлімді, хаосты, құрдымға кетуді білдіреді. Қара түс - сиқырлы (магия) рәсімдерді орындауда,өлім мен тіршілігін тоқтатқан затқа немесе адамға байланысты қолданылады.

Күш - қызыл түстің ең негізгі мәні мен мағынасы,сол арқылы ол магияда сиқырлы құрал болып табылады.

Ежелгі Шығыс

Қытай. Негізгі құдіретті сан 5 болатын (әлемнің төрт бұрышы мен жердің ортасын (центр) білдіреді). Ежелгі Қытай мәдениеті колоритінің ерекшеліктері: табиғилық пен жасандылықтың қатар жүруі, көптүстілік пен айқындылық (бірақ, өкінішке орай уақыт өте келе түске қатысты аскетизмге,монохромдыққа және тушьпен салынатын ахроматикалық кескіндемеге айналды).

Үндістан. Ежелгі Үндістанда 2 түстік жүйе болған:

1) Архаикалық немесе үштік жүйе түстері: қызыл,ақ,қара.

2) Ведалық, яғни Веда негізінде жасалған жүйе. Түстері: қызыл (күннің шығыс нұры), ақ (оңтүстік нұры), қара (батыс нұры), коюқара (солтүстік нұры), түссіз (орталық,центр).

Сарайларды бояу негізгі үш түс: ақ,алтын сары, қызыл - осы түстер арқылы шешіліп отырған (кейде аспан көк пен көк түстер қосылып отырған).

Ежелгі Үндістанның дәстүрлі негізгі түстері: ақ, қызыл,қара,сары,көк.

Ежелгі Мысыр. Мұнда түстерге қарым-қатынас олардың қанщалықты күннің түсіне жақындығына байланысты.Яғни, қаншалықты сары,жарқын болса,соғұрлым қасиетті саналған.Олардың қадір тұтатын құдіретті түстері - ақ және алтын сары. Сол себепті бұл екі түс құдайлардың, қасиетті жануарлардың түсі деп саналған.

Ежелгі мысырлықтардың ең жақсы көретін түсі - жасыл (яғни өмір мен өлімді білдіретін амбивалентті символ болып табылады), ақ және қызыл (қасиетті түстер).Сонымен қатар ежелгі Мысырда аспан көк түс пен көк түс ерекше символикалық мағынаға ие,яғни олардың ойынша бұл аталған түстер шындықты,ақиқатты бейнелейді.Соған байланысты көк тас - лазурит,аса қатты қадірленген.Және бұл түс аспанды - Күн Құдайы Раның мекенін білдіретін

болған. Ал, қара түс жамандықты,зұлымдықты,күнә мен бақытсыздықты білдіреді.

Грек-римдік антика. Б.з.д. V ғасырда Эмпедокл әлемді төрт зат құрайды деп жазды.Оның ойынша су (қара), ауа (ақ), от (қызыл) және жер (сары,қоңырқай,охра).Ал, қалғанының барлығы осы төрт заттың қосындысынан құралады деді.

Ал, Аристотель болса, үш негізгі түсті бөліп қарастырды: ақ (су,ауа,жер); сары (от); қара (құрдымға кету немесе ауыспалы түсініксіз кезең т.б.).

Планид. өзінің "Табиғи хикаясында" торт түсті бөліп көрсетті: қызыл,ақ,сары,қара.

Негізгі түстерді анықтау үшін Эмпедокл мен Планид көзбен көріп қабылдау тәсілін пайдаланса, Аристотель тәжірибелік жолды қолданған.

Ортағасырлар.Батыс Еуропа.

Ақ түс - Христосты,періштелерді,құдайларды бейнелейтін тазалықты,пәктікті білдіреді.

Сары түс - оқығандықтың белгісі, "Қасиетті Әруақ" ("Дух Святого") әрекеттерінің белгісі дегенді білдіреді.

Қызыл - Христостың қанын,күнді,отты білдіреді.

Көк - аспанның түсі, Құдайдың құлдарын білдіреді.

Жасыл - Христостың жердегі жолы, азық пен тамақтың,өсімдіктің,тіршілік көзінің белгісі.

Қара - зұлымдық пен жер астының,антихристтың белгісі.

Күлгін көк (фиолетовый) - қарама-қайшылықты білдіретін мистикалық түс.

Қоңыр және сұр - қарапайым қараша халықты білдірген.Олардың символикалық мағынасы аса ауыр,негативті.Әсіресе ерте орта ғасырларда кедейліктің,үмітсіздіктің ,жиіркеніштің белгісі болған.

Сонымен бірге ортағасырларда түске магиялық құрал ретінде қарау кең таралған болатын. Бұл, ең алдымен, сол ортағасырлардағы алхимиямен байланысты.Алхимияда түстерді "жоғарғы" және "төменгі" деп екі топқа болген. "Жоғарғы" түстерге бізге белгілі "триада" түстері жатады: ақ, қызыл және қара. Олар "Ұлы айналулардың" ("Великое превращение") үш сатысын білдіреді: алғашқы материяны (қара), сынапты (ақ), және күкіртті (қызыл).Осы аталған үш заттың қосындысы негізінде "тас" (алтын) пайда болған.

Қара - шіру, өкіну, адасу стадиясына; ақ - ағартушылық, ақиқат, кешірім стадиясына; ал, үшіншісі - қызыл - азап пен махаббат стадиясына сәйкес келеді.

Алтын сары түс (золотой) - атақ,даңқты білдірген.

Ең басты, басқа түстердің негізі болып табылатын түс - "триададағы" қара түс болып есептелінеді. Қалған түстердің барлығы "төменгі" және "екінші" топқа жатады.Алхимияда химиялық элементтердің түстік жүйесі мен спецификалық түстік атаулары болған.Мысалы, күмісті "ақ ханша" деп атаған.

Исламның түстік символикасы.

Ислам дінінде адамдардың,жануарлардың т.б. суреттерін салуға тыйым салынғандықтан, түсті айқындауыш құрал ретінде есептеген.Түрлі-түсті орнаменттер,кілемдерде салынған түрлі оюлар мұсылмандардың жердегі және аспандағы өмірлерін білдіретін түстік символдардың жүйесін құрайды.

Ақ - руханилық пен тазалықты білдіреді.

Алтын сары (золотой) - атақ, даңқ,байлық,сәттіліктің белгісі.Сонымен бірге сары түс жаман мағынаға да ие болған.Оны асқазан ауруларымен байланыстырады.

Қызыл түс мұсылмандар үшін онша амбивалентті түс емес.Бұл түс қасиетті, сиқырлы болып саналған, бұл түсте "өмірлік күш" бар деп сенген.Сол себепті рубин т.б. сияқты қызыл түсті тастар өте жоғары бағаланған.Олардың ойынша олар өз иесіне энергия, күш-қуат,қайсарлық беретін болған.Сонымен қатар бұл түс махаббат пен сүйіспеншіліктің де белгісі болған.Қызыл түстің осындай қасиеттеріне қатты сенген олар қызыл тастарды балалар мен жануарларға көрсетпеуге тырысқан, өйткені олар үркіп немесе қозып кетеді деп қорыққан.

Жасыл түс аса қадірлі әрі құдіретті болып саналған (Пайғамбардың жасыл жалауы). Жасыл - оазистің, яғни өмірдің, тіршіліктің, табиғаттың, демалыстың белгісі болған. Жасыл түсті тастар өмірлік беріктікті, бақытты, сәттілікті білдірген.

Көк (синий) және күлгін көк (фиолетовый (көлеңкенің түстері)) - Христиан дініндегідей оздерінің трансцендентті, мистикалық қасиеттерімен бағаланған. Сонымен бірге,күлгін көк (фиолетовый) түсті, жердегі өмірдің жалған екендігін білдіреді деп сенген.

Ал,қара түс болса басқа халықтардағыдай өте негативті түс ретінде қабылданбаған. Себебі ол түн, көлеңке,қараңғылық жарықтықты толықтырып тұрады деп сенген. Дегенмен де, қара түс - жамандықтың, күнәһарлықтың, арам істердің белгісі ретінде де танылған.

Қорыта айтқанда, халықтардың көпшілігінде ашық,таза,жарқын түстерге жақсы мағына берген; ал қара,қою,кірлеу түстерді лас деп санаған.Мұсылмандарда да ортағасырдағы Европа секілді қоңыр мен сұр түстерге аса мән бермеген.Бұл түстер бақытсыздық пен кедейліктің нышаны деп білген.

Реһессанс

Леонардо Да Винчи жаңа түстік жүйенің негізін қалаған, оның ойынша негізгі 6 түс бар: қызыл,сары,жасыл,қара,көк,ақ.

Европа. XVII - XIX ғасырлар.

Бұл кезде түстер классикасы тарихында жаңа кезең басталады,яғни түстердің бөліну процесі басталады.

Ньютон түстерді бөлуде ғылыми символиканы енгізді.Ол үшжақты призма көмегімен күннің ақ жарығын түстік спектрге орналастырды.Мұндай спектрде пурпур түсінен басқа барлық - қызыл, қызғылт сары,жасыл,аспан көк,көк,күлгін көк (фиолетовый) секілді түстер болған.

XVII ғасырда Европада 2 стиль кең етек жайды:

1) Барокко. Түстердің әсемділігі мадақталады.

2) Классицизм. Мұнда түстердің тек реңдері (оттенок) бағаланады. Негізі - басылған (приглушенный),жарқын емес түстер.

XVIII ғасырда Барокко стилі Рококо стиліне ауысады. Ассиметриялы композициялар пайда болады, онда декорды (формалардың жеңіл детальдануы) ақ пен алтын сары түстермен ашық,таза түстердің тіркесуі көп кездеседі. Кейіннен XVIII ғасырдың аяғында Гёте физиологиялық тұрғыдан түстерді классификациялау тәсілін ұсынды. Түстер: қызғылт сары , қызыл, сары, жасыл, көк, күлгін көк (фиолетовый). Яғни оның жасаған әдісі былай: үшбұрыш өзінің үш бұрышы арқылы суретшілер пайдаланатын негізгі 3 түсті көрсетеді. Ал, қалған қызғылт сары, күлгін көк (фиолетовый), жасыл түстерін сол негізгі түстерді бір-біріне қосу арқылы алады.

XIX ғасырда Еуропада романтизм пайда болды.Соның әсерінен бір-біріне қарама-қарсы 2 түрлі бағыт пайда болды: натурализм және импрессионизм.

Дәл осы уақытта Гетенің замандасы - Филипп Отто Руни глобус немесе шардың принципін қолдана отырып, өзінің түстерді классификациялау жүйесін жасап шығарды.Яғни, ол үстіңгі полюсін - ақ, төменгі полюсін - қара түспен бояп, экватор бойына 12 түсті кәдімгі шеңберді орналастырды.Айқын экваторда орналасқан түстер мен полюстер аралығында барлық түспен ақ түстің қосындылары орналасқан: яғни,шардың үстіңгі жағына қарай - пастельді түстер, ал төменгі жағына қарай - қою,қара түстер орналасқан.Бұл түсті глобуста әрбір пункт белгілі өлшемдер мен санаулар жүргізу арқылы түстерге ат қоюға ыңғайландырылған ендіктер мен бойлықтар белгіленген.Ол осы жүйесі арқылы кез келген түстің кез келген түске өтуін (переход) ескерген.Одан басқа түстер классификациясына өз үлестерін қосқан ғалымдар: Шеврёль (жартысфера), Адамс, Бецольд, Гельм Гольц.

Модерн.Түс символға айналады.

Модерн стилінің эстетикалық ерекшеліктері:

1) Қара,қою,кір түстерді пайдалану, шағын палитрадағы көп реңдер (оттенки), сонымен қатар алтын,күміс,қола секілді металдық пигменттер қосу.

2) Түс арқылы бейнелеу.

3)Түстің музыкаға жақындау тенденциясы көрсетіледі.

Оствальд деген ғалым Рунге сферасы жүйесін одан әрі дамытты.Ол шеңбер салып, оны 24 бөлікке бөлді.Әр спектрді белгілі бір түспен бояйды. Бірақ барлық түстерді бір негізге қосылған екі конустан құралған жабық түстік дене ретінде көрсетеді.Конустардың ортақ осі ахроматикалық қатар болып табылады: жоғарғы нүкте - ақ түс, төменгі - қара.Негіздік шеңбер бойымен қанық спектрлық түстер (кемпірқосақтағы түстер) орналасқан.Олардың өзі белгілі рет бойынша орналасады: қызыл - қызғылт сары (оранжевый) - сары - жасыл - аспан көк - көк - күлгін (фиолетовый).

Түстер қатарын оңай жаттау үшін орыс тіліндегі мына жаңылтпаш көмектеседі: "Каждый охотник желает знать где сидит фазан", яғни :

Каждый - красный

охотник - оранжевый

желает - желтый
знать - зеленый
где - голубой
сидит - синий
фазан - фиолетовый.

Бақылау сұрақтар:

1.«Түстану» пәнінің мақсаттары мен міндеттерін№

2.Терминология.

Түс дизайн элементі ретінде. Түс пішінді айқындау феномені. 3.Түсті спектрлік табиғаты.

4.Юнг-Гельмгольцтың көрудің үштүстік теориясы.

5.Оствальдың жабық түс денесі. Шугаев, 6.Гете, Ньютон, Иттен және басқалардың түс доңгелегі.

7.Негізгі және қосымша түстер. Түс және пигменттердің атаулары.

8.Түстің негізгі сипаттамалары:түс реңі, ашықтық, қанықтық, үстемелік.

9.Түстердің оптикалық және химиялық араласуының заңдылықтары. Жарық. Түс және жарық.

10.Түстің әр түрлі жарық көздерінің әсерімен және түрлі жарықтануды қолдану.

2.2 Ахроматикалық композициялар

Түстану – түс туралы ілім жүйесі. Түстер хроматикалық және ахроматикалық болып бөлінеді. Хроматикалық түстерге түрлі-түсті түстер жүйесі кіреді. Ахроматикалық түстерге ақ және қара түстер жатады. Барлық хроматикалық түс үш параметрмен ашықтылықпен, түстік оңмен және қанықтылықпен сипатталады. Ахроматикалық түстер бір-бірінен тек бір белгісі бойынша – ашық (ашық сұрғылт немесе қара сұрғылт) бойынша ерекшеленеді. Түстік өң бұл «қызыл», «сары» және т.б. сөздермен анықталады. Мысалы қызыл, таза қызыл немесе сұрғылт қызыл. Бұл қызылға қосылған сұрғылт қоспа түстің өңін өзгертпейді қызыл түс қызыл болып қалады. Ахроматикалық қоспадан, хроматикалық түстің қанықтығы азаяды. Мұндай қоспада ахроматикалық түс неғұрлым аз болған сайын, оның қанықтығы арта түседі.Физикалық тұрғыдан ақ түс әр түрлі ұзындықтардан тұратын толқындардан құралады.Әр түрлі жазықтықтардың беттері күн сәулесін әр түрлі қабылдайды, мысалы кейбіреуі қысқа ұзындықтағы толқындарды жұтып, ұзын толқындарды бейнелейді, ал кейбіреуі керісінше.Міне, осындай күн сәулелерін таңдап жұту нәтижесінде жазықтықтың беті белгілі бір түске ие болады.Бірақ, кейбір жазықтықтардың беті күн сәулесін толқын ұзындығына қарамай біркелкі етіп жұтады, сол себепті ондай жазықтықтың беті әдетте ашық ақ, сұр түстерге боялады.Осындай толқын ұзындықтарын біркелкі етіп жұтатын жазықтықтар бетін ахроматикалық (түссіз) деп атаймыз.Ахроматикалық түстер тек 1 ғана қасиетке ие,яғни жазықтық бетінде көрінетін ашық жарықтық (светлота).Соған байланысты оның қаншалықты ақ

немесе қара екендігі білінеді.Жалпы адам баласы сондай сұр түстің 300-400-ге жуық түрін ажырата алады.

Жарықтың түсуі мен жазықтық бетінің жарықты көрсету қабілетіне байланысты ақ түстен бастап бірте-бірте қара түске ауысатын ахроматикалық қатарды жасауға болады.Жарықтың біртіндеп жоғалуына байланысты түстер ситыла қарая бастайды.Оның арасынан тек негізгі 5 түсті ерекшелеуге болады.Олар : қара, қара сұр, сұр, ашық сұр, ақ.

Бақылау сұрақтар:

1.Ахроматикалық композициялардың бейнелеу мүмкіндіктері.

2.Ашықтықтардың байланысы.

3.Әр реңктердің алаңдарының пропорционалдық қатынастары.

4.Ахроматикалық компзицияларды ашықтық диапазондары..Толық ашықтық диапазон.Ашық-сұр диапазоны.

5. Ахроматикалық композициялардың бейнелеу мүмкіндіктеріне таңдалған диапазонның ролі мен әсері.

2.3 Түс және түстердің үйлесімдігі

Контраст (қосымша түстердің үйлесімдік қатынастарын ұйымдастыру және оқыту заңдылықтары. Контрасттық үйлесімдердегі ашықтық контрасттың алар орны. Екі туыстас-контраст түстердің үйлесімдік қатынастарын ұйымдастыру және құру заңдылықтары. Контрасттық үйлесімдердегі ашықтық контрасттың өнер орны. Екі туыстас- контраст түстердің үйлесімдік қатынастарының ұйымдастыру. Әрбір 4 топтың туыстас –контраст жұптары ұсыныстарының қолдұсқалалылығы.

Үйлесімдік триадаларының 1-түрі (тең бұрышты үшбұрыш негізінде). Үйлесімдік триадаларының 2-түрі (теңқабырғалы үшбұрыш негізінде). Үйлесімдік триадаларының 3-түрі (тікбұрыш үшбұрыш негізінде). Төрт түстің үйлесімдік қатынастары. Туыстас қатынастар принципі бойынша құрылым (аралық түстер).Туыстас қатынастар принципі бойынша құрылым (негізгі түстер).

Түс дегеніміз - кез келген материалды объекттердің жарық толқындарын белгілі бір спектр бөлігінде бейнелей алу қасиеті.

Түс (лат. "color" - түс) - жарықпен бірлесе отырып заттық дүниенің материалдық қасиетін көрсететін бейнелеу өнерінің негізін құрағандардың бірі болып табылады.

Түс дегеніміз - жарықтың көзге әсер ету барысында пайда болатын сезім.

Жарық дегеніміз - электромагнитті толқынды қозғалыс. Көзге көрінетін түс толқындарының ұзындығы 380 нм - дан (нанометр) 760 нм - ге дейінгі арақашықтықты қамтиды.Ұзындығы 380 нм-ден кем толқындар - ультрафиолет деп, ал 760 нм-ден асатын толқындар инфрақызыл сәулелер деп аталады. 1-кестеде түстің көрінетін спектр толқын ұзындықтарына тәуелділігі бсуретте көрсетілген:

6 сурет. Инфрақызыл сәулелер толқындары

Толқын ұзындығы, н.м.	Түс
1	2
760-620	Қызыл
620-585	Қызғылт сары (оранжевый)
585-575	Сары
575-550	Жасыл-сары (желто-зеленый)
550-510	Жасыл
510-480	Аспан көк
480-450	Көк
450-380	Күлгін (Фиолетовый)

Адамның көзі көрінетін спектрда 120 түсті ажырата алады.Сол түстерді 3 топқа болу қабылданған:

1) Қысқа толқынды (380-500 нм): күлгін (фиолетовый), көк-күлгін (сине-фиолетовый), көк, аспан көк.

2) Орта толқынды (500-600нм): жасыл-көк (зелено-голубой),жасыл,жасыл-сары (желто-зеленый),сары,сары-қызғылт (желто-оранжевый),қызғылт (оранжевый).

3) Ұзын толқынды (700-760 нм): қызғылт (оранжевый),қызыл-қызғылт (красно-оранжевый),қызыл.

Барлық түстерді ахроматикалық,хроматикалық және жартылай хроматикалық деп бөлеміз.

Ахроматикалық түстер: ақ,қара және сұр түсінің барлық түрлері.Бұл спектрге толқын ұзындықтары бірдей,яғни тең көлемдегілер жатады.Хроматикалық түстердің барлығы спектрлық және көпшілігі табиғи болып келеді.Бұл спектрге барлық сәулелер кіреді,бірақ арасында бір толқынның басымдылығы байқалады.Мысалы, қызыл түс спектрында қызыл сәулелер (760-620нм) барлық ағымдағы энергияның көп бөлігін көтереді.

Жартылай хроматикалық түстерге жер түстес түстер жатады,яғни түстер ахроматикалық түстермен қосылған.

Түстің психо-физикалық (негізгі) мінездемелері:

1) **Түстік тон** - бұл пурпур түсімен (хроматикалық түстерден басқа) немесе спектрлық түстердің біреуімен салыстыруға келетін,сонымен қатар оған ат беруге болатын түстің сапасы.

2) **Жарықтық (светлота)** - бұл белгілі бір түстің қара түстен айырмашылығындағы дәрежесі.Ол берілген түстен қара түске дейінгі айырмашылық шекарасы сонымен өлшенеді.Түс қаншалықты ашық болса,соншалықты түстің жарықтығы жоғары болады.Тәжірибе бойынша бұл түсінікті "жарқындық" ("яркость") түсінігімен алмастыру қажет.

Түс жарқындығы (яркость цвета) дегеніміз - пайызбен есептелінген шағылысқан жарық ағымдарының (F шағ.ж.а.) түсіп жатқан жарық (F түс.ж.а.) қатынасына тең жарықты бейнелеу коэффициенті (Р):

Р=(F шағ.ж.а./ F түс.ж.а.)*100

3) **Қанықтық** - бұл берілген хроматикалық түстің энергиялық қанықтығының біртектілігі бойынша ахроматикалық жарық ағымдарының айырмашылық дәрежесі.Бұл да жарықтық сияқты берілген түстің, бірақ қара түске дейінгі емес, сұр түске дейінгі айырмашылық шекарасымен өлшенеді.(Немесе оны бастапқы таза қалпындағы түстегі пигменттер бөлігі деп айтса да болады.) Ол түстің тазалығы түсінігімен алмасады.

Тазалық (чистота) - берілген түстің жалпы қоспадағы спектрлық түстің таза бөлігі немесе аралас қоспадағы таза пигменттер бөлігі.Ең таза түстер спектрлық түстер болып табылады.Олардың тазалығы 100 % -ды құрайды.Спектрлық түстердің қанықтығы бірдей емес: сары түстің қанықтығы ең, ал спектрдың жиектеріне қарай түстердің қанықтығы жоғарылайды.

Түстік тон + Қанықтық =Түстік

(Цветовой тон + Насыщенность =Цветность)

Түстік қатар дегеніміз - бір қасиеті ортақ,ал қалғандары заңдылық бойынша бір түстен екінші түске ауысатын түстердің реті.Өзгеретін қасиетіне байланысты түстік қатарлардың өз атаулары болады:

1) Тазалықтың азайып,жарқындықтың көбею қатары. Бұл қатар ағарту арқылы жүзеге асады,мұнда спектрлық түстерге ақ түсті қосады.

2) Қанықтықтың азаю қатары (басу,приглушение).

3) Қанықтық пен жарқындықтың азаю қатары (қараю,зачернение).

4) Түстік тон бойынша қатар. Бұл екі көршілес тұрған спектрлық түстердің қосындысы (жарық шеңберінің 1/4 интервал арақашықтығында ғана).

Түстік шеңбер.

Түстерді систематизациялау мен классификациялауға деген сұраныс бұрыннан пайда болған. Ол ғылым мен тәжірибенің сұранысы бойынша жазылған.Ерте кезден бастап суретшілер мен ғалымдар табиғатта кездесетін түстердің көптүрлілігін бір жүйеге келтіруге тырысқан.

Түстердің құралған ең оңай жүйесі түстердің кемпірқосақ бойынша орналасуы (радужное расположение).

Түстер жүйесін тұйықталған фигура арқылы графикалық бейнелеу идеясы спектрдың соңдарының тұйықталу тенденциясының болуымен байланысты.Көк түс күлгін (фиолетовый) түспен аяқталып,пурпур (пурпурный) түсіне өтеді; қызыл түс те дәл солай пурпур түсіне жақындайды.

Түстік тондардың табиғи шкаласы түстердің орналасуы әрқашанда тұрақты болатын спектр болып табылады.

Спектр – күн сәулесін бөліп қарағандағы түстердің ең тиімді әрі дұрыс орналасуы.

Әр түрлі спектрлық түстер өздерінің белгілі бір толқын ұзындықтарына сәйкес келеді.

Егер заттың түсін оның түстік тонына байланысты сипаттайтын болсақ,онда оны спектрлық түстермен салыстыра отырып,олардың арасындағы

сол түспен сәйкес келетін реңін (оттенок) анықтайды.

Түстік шеңбер түстердің сапасын,олардың арасындағы бір-бірімен байланысын,олардың гармониялық тіркесулерінің негізін,түстердің топтарға бөліну принциптерін (жылы және суық; контрастты және нюансты; басынқы және басылыңқы т.б.) толық қарастыруға мүмкіндік береді.

Түстік шеңберді 2 топқа бөлу қабылданған: физикалық (оның негізі болып Ньютонның 7-сатылы түстік шеңбері саналады) және физиологиялық (оның негізі - Гетенің 6-сатылы түстік шеңбері).

1.Негізгі түстер - сары, көк, қызыл; яғни басқа түстер осы үш түстің қосындыларынан алынады.Бұл аталған негізгі үш түсті белгілі бір қатынас пен мөлшер арасында қосу әрқашанда бізге сұр түсті береді.

2.Бірінші дәрежелі құрама түстер (Составные цвета первой степени) - қызғылт сары (оранжевый), жасыл, күлгін (фиолетовый) - бұлар негізгі үш түстің қоспалары болып табылады.

3. Екінші дәрежелі құрама түстер бірінші дәрежелі құрама түстердің қоспасынан пайда болады.

Алтытүсті шеңбер екі тең бүйірлі үшбұрыштың төбелері арқылы жасалынады.Яғни бір тең бүйірлі үшбұрыш дұрыс тігінен орналасады,ал екінші тең бүйірлі үшбұрыш біріншіге қарама-қарсы керісінше тоңқайып орналасады,сонда екеуінен жұлдыз тәрізді 6 бұрыш пайда болады.Міне,осылай бірінші үшбұрыш төбелерінде негізгі түстер,ал екінші үшбұрыш төбелерінде солардан құралған бірінші дәрежелі құрама түстер орналасады.

Мұндай шеңбердің қарама-қарсы нүктелерінде бір-біріне қарама-қарсы екі түс орналасады;олардың біреуі негізгі болады да,біреуі бірінші дәрежелі құрама түс болады.Бұл түстерді біз қарама-қарсы түстер немесе толықтырушы түстер деп атаймыз.

Әрбір қарама-қарсы түстер жұбы әрқашанда үш негізгі түстен тұрады.

Қарама-қарсы түстер әрдайым бірден көзге түсетін,эффектісі мықты контрастты құрайды (мысалы, қызанақтар қызыл болып көріну үшін оларды жасыл түсті көкөністердің арасына қою керек,ал егер оларды қызыл түсті қағаздың үстіне қойсақ, онда қызанақтардың түсі қоңырлау болып көрінеді).Егер жарнамалық плакаттың жарқындығы үшін негізгі және толықтырушы түстердің контрастын: жарқындығы орташа жасыл түсті жарқын қызыл фонда орналастырсақ,онда екі түстің таласып тұрғанын байқауымызға болады.Сондықтан қажетті эффектіге қол жеткізу үшін екі түстің біреуінің тонын азайту қажет.

Құрама түстер негізгі түстерге қарағанда басқаша әсер береді.Мысалы, көк пен жасыл түстердің қосындысы адамды тыныштандырмайды;керісінше өзін-өзіне сенбеушілік,мазасыздық әкеледі;сол уақытта біз қызғылт немесе қызыл толықтырушы түстерді іздей бастаймыз.

Күрделі (туыс) түстер әрқашан жеке-жеке әсер етеді.Олардың тіркесуі адамға көтеріңкі көңіл-күй сыйлайды,мысалы қызғылт сары түс пен қызыл түстің тіркесуі т.б.

Түс үйлесімі - түс күштерінің тепе-теңдігі және таңдалған түстерге, олардың бояулы объектілермен озара қарым-қатынасына, озара салыстыру

немесе карама-қайшылықтарға байланысты. Әдетте, сәйкес келмейтін түстер текстураны өзгертсеңіз, үйлесімді болады.

Қарама-қарсы түстер сұр фонда бір композицияда біріктірілген кезде ғана бір-бірімен үйлеседі.

Белсенді түстер сары, қызыл түстер - пассивті көгілдір және жасыл түстерге ие, сондықтан олар тек шағын дозаларда қажет.

Түстер өзара бір-біріне әсер етеді.

Қосымша жасыл-көк түсте болғанда, қызыл түсі экстремальдылыққа ие болады, сарыға ұштастыра отырып, ол «кричать» болады және қараңғы болып көрінеді.

Көк түсте қызыл қызғылт бұрылады.

Сары-жасылда қызыл болып күлгін болады.

Қара аясында ақ түсте барлық түстер айқынырақ көрінеді

Бақылау сұрақтар:

1.Түстердің физикалық араласуы.

2.Бір ренкті үйлесімді байланыстарды құрастыру заңдылықтары.

3.Тұыс түстер байланыс топртары.

4.Тұыс түстерді үйлесімды түрде ұйымдастыру және құрастыру заңдылықтары.

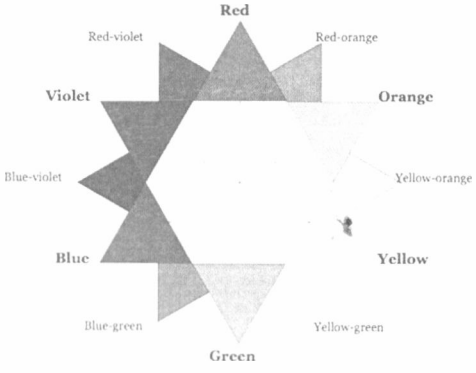
5.Қарама-қарсы түстерді үйлесімды түрде ұйымдастыру және құрастыру заңдылықтары.

6.4-түсті үйлесімді байланыстары.

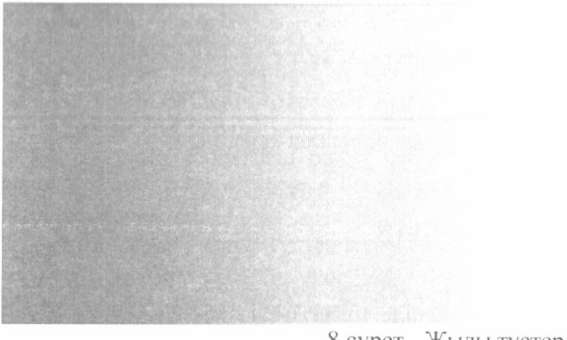
7.Тұыс-қарама-қарсы заңдылық бойынша құрастыру.

2.4 Түстің дизайндағы қызметі

Дизайндағы түс - бұл субъективті нәрсе. Кейбіреулерде күшті эмоциялар пайда болады, екіншісінде толығымен басқаша болады. Кейде бұл жеке артықшылықтармен, кейде мәдени ерекшеліктерге байланысты болады. Түс теориясы - бұл ғылым. Көптеген мамандар түсті адамдарға әсер ету жолдарын зерттеді: жеке немесе топта. Және бұл үшін себеп бар. Кейде түстің қанықтылығын немесе қанықтылығын аздап өзгерту қажет, ал аудитория мүлдем басқа сезімге ие болады. Түрлі мәдениеттер тұрғысынан түсі әртүрлі: бір елде бір түсті біреу бақыт, ал екінші жағында - теріс нәрсе.

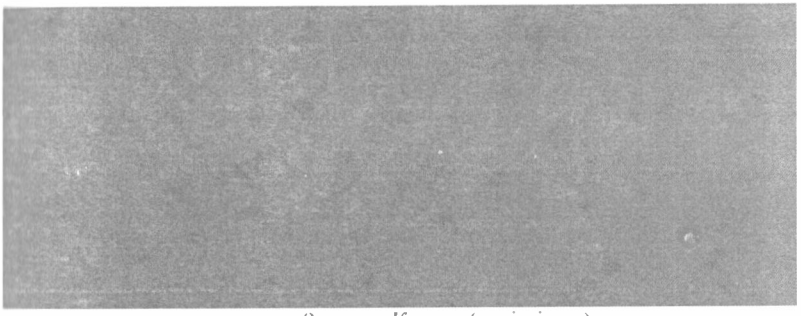
7 сурет. Түстік спектр

8 сурет. Жылы түстер

Жылы реңктердің құрамына қызыл, қызғылт және сары түсті, сондай-ақ, осы түстердің түрлі нұсқалары кіреді. Бұл өрттің түсі, күлаған жапырақтары, таңғы және батуы - олар энергияны, құмарлықты және позитивті деп есептеледі.

Қызыл және сары негізгі түстер болып табылады, ал олардың арасында қызғылт сары түсті. Бұл дегеніміз, жылы түстер өте жылы, олар суық көленкелер қоспасыз құрылған. Егер сіз дизайнның құмарлықты, бақытты, ынта-жігер мен энергияны көрсетуін қаласаңыз, жылы түстерді пайдаланыңыз.

9 сурет. Қызыл (негізгі түс)

Қызыл өте ыстық. Бұл өртке, зорлыққа және соғысқа байланысты. Сондай-ақ махаббат пен құмарлықпен. Тарихи жолмен, қызыл түс Ібіліс пен Күшіяны бейнеледі. Қызыл тітті физиологияға да әсер етуі мүмкін: қысым мен пульс жиілігін арттырады. Сонымен қатар, қызыл зат алмасу процесін жылдамдатады.

Иә, қызыл дегеніміз гнев дегенді білдіреді, бірақ маңызды (әр түрлі шоулар мен оқиғалардағы қызыл кілемді есте сақтаңыз). Қызыл-ақ қауіп-қатерді білдіреді (сондықтан бізде қызыл ескерту белгілері және қызыл шамдар бар).

Батыс әлемінің сыртында қызыл әртүрлі мағыналар бар. Мысалы, Қытайда қызыл түлдену мен бақыт деген сөз. Қызылқа сәттілік әкеледі деп сенеді. Басқа шығыс мәдениеттерінде қалыңдық үйлену тойына қызыл болады. Алайда, оңтүстіктегі Африкада қызыл түс қайғы. Ал қызыл коммунизммен байланысты. Қызыл «Африкада» RED «науқанының танымал болуына байланысты Африкадағы СПИД күресінің түсі болды.

Дизайнда қызыл түсті күшті екпін болуы мүмкін. Егер дизайнда (әсіресе таза түрде) қызыл түстерді қолдансаңыз, бұл пайдаланушыларға әсер етеді. Бірақ дизайндағы күш пен құмарлықты көрсету керек болса, қызыл қызыл болып табылады. Және әлі қызыл болуы мүмкін өте әртүрлі: ашық реңктері қарқынды және қараңғы - қуатты және талғампаздығы

Гранж элементтерімен толықтырылған қараңғы қызыл түс канмен байланысын күшейтеді.

Ақ-қызыл және ақ-сүрмен үйлесімде талғампаздығы мен кәсіпқойлықты береді.

10 сурет. Қызғылт сары

Апельсин - өте жарқын және күшті түс. Оның кейбір өзгерістері жер мен күзге байланысты. Апельсин мезгілдің өзгеруімен байланысты - бұл қозғалысты бейнелеуі мүмкін. Ағылшын тілінде «апельсин» ақ «апельсин» дегенді білдіреді, яғни қызғылт сары денсаулығымен және тіршілігімен байланысты. Дизайнда қызғылт сары түс назар аударады, бірақ қызыл түспейді. Ол жиі мейірбандылықсипаттағы, мейірімді әрі аз арандатушы болып саналады

Жарқын қызғылт сары блок, оның құрамында қызыл элементтер болғанымен, оның мазмұнына назар аударады.

Әмірдің түсі бойынша қараңғы апельсиндер бейтараптай көрінеді

Қызғылт сары жерде қонақжайлылық пен достықтың әсерін береді.

Қызғылт екпіндер көрнекі қызығушылықты арттырады және негізгі әрекетке (іс-әрекетке шақыру) назар аударады.

11 сурет. Сары (негізгі түс)

Сары көбінесе барлық жылы түстердің ең жарқын және ең жарқын болып саналады. Бұл бақыт пен күн сәулесімен байланысты. Кейде сары да алдау және қорқынышпен байланысты (ағылшын тілінде «сары» кейде қорқатын адамға тән).

Сары ақ үмітпен байланысты: кейбір елдерде адамдар отбасылары соғыс жағдайында болса, сары лента киеді. Ал сары қауіпке ұшырайды - бірақ қызыл емес.

Сары әртүрлі елдерде әдетте көптеген мағыналар бар. Мысырда, мысалға, сары - өкініш білдіреді, Жапонияда - батылдық, ал Үндістанда бұл саудагерлердің түсі.

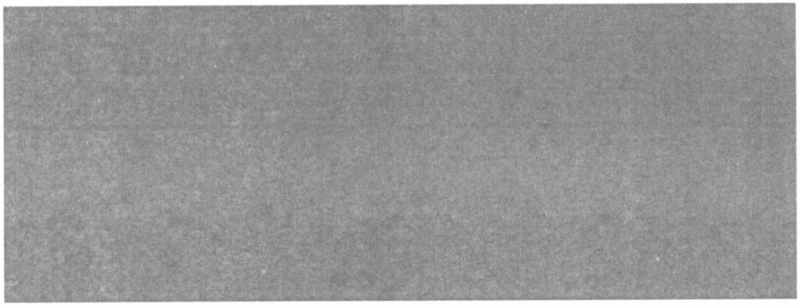
Жарқын сары түсті дизайнға бақыт пен қуаныш сезімін әкелуі мүмкін. Жұмсақ сары реңктері балаларға өте ыңғайлы - қызғылт немесе көк түстен өзгеше, сары түсті баланың қабатына бекітілмейді. Ашық сары сезім тыныштық пен бақыт сезімін береді. Қара сары және алтын түстері антикалықпен байланысты, сондықтан оларды дизайнға тұрақты және тұрақтылық сезімін беру үшін пайдалануға болады.

Ашық сары түсі бейтараптай көрінеді, ал қызықты суреттермен бірге ол өте қуанышты әсер қалдырады.

12 сурет. Күнбағыс

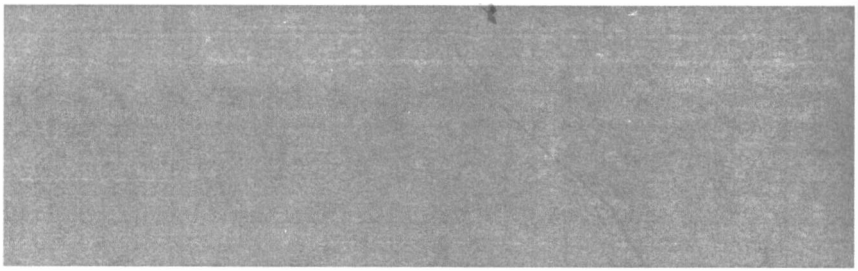
Бұл жарқын сары күнбағыс жазды еске түсіреді

13 сурет. Суық түстер

Жылы, суық түстерден айырмашылығы - жасыл, көк және күлгін - әлдекайда көп. Бұл түнгі, судың, табиғаттың түстері, әдетте олар тыныштандырады, босаңсытып, ұстанады.

Көк - спектрдің барлық салқын түстерінің жалғыз негізгі түсі, яғни қалған салқын түстер көк түспен араласып (сары түспен жасыл түспен, қызыл түспен алу үшін). Сондықтан, жасыл сары және күлгін - қызыл сипаттамалары кейбір сипаттамалары бар. Дизайндағы суық түстерді пайдалану тыныштық пен кәсібилік сезімін тудырады.

14 сурет. Жасыл қосымша түс

Жасыл - өте қарапайым түсті. Ол жаңа бастамалар мен өсуді білдіреді. Ол сондай-ақ жаңару мен молшылықты білдіреді. Екіншіі жағынан, жасылға қызғаныш, қызғаныш немесе тәжірибенің болмауы себеп болады.

Жасыл түсте көк түстің «тыныштандыратын» сипаттамалары, сондай-ақ сары энергиясы бар. Дизайнда жасыл тепе-теңдік пен үйлесімділік тұрақтылық сезімін тудырады. Жасыл түлену, тұрақтылық, жаңару және табиғатпен байланысты жобаларға сәйкес келеді. Жасыл көрінетін жарықтың рендері

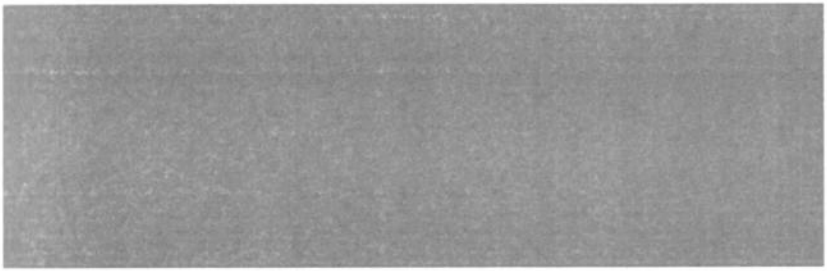
энергичнее, а оливковые оттенки обычно ассоциируются с миром природы. Қою көк жасыл және тұрақты көрінеді.

Жарқын жасыл үстінгі деректемесі жаңырақпен үйлесімде өте табиғи және пргэсер қалдырады.

Жасыл зәйтүн көлеңкесі табиғи және «табиғи» көрінеді, бұл бет мазмұнына өте ұқсас.

Жасыл түсті «ретро» реңктері өте сергек және жігерлі көрініс береді.

Табиғат рухы бар таңы бір зәйтүн алаңы

15 сурет. Көк (негізгі түс)

Ағылшын тілінде көгілдір жиі қайғылы байланысты. Көк-ақ жиі тыныштық пен жауапкершілікті көрсету үшін қолданылады. Көк түстің ашық түстері жаңа және достық көрінеді. Қою көк көрінеді күшті және сенімді. Көк-ақ әлеммен байланысты және оның көптеген елдерде діни қозқарастары бар (мысалы, Әулие Мария әдетте көк киммен бейнеленген).

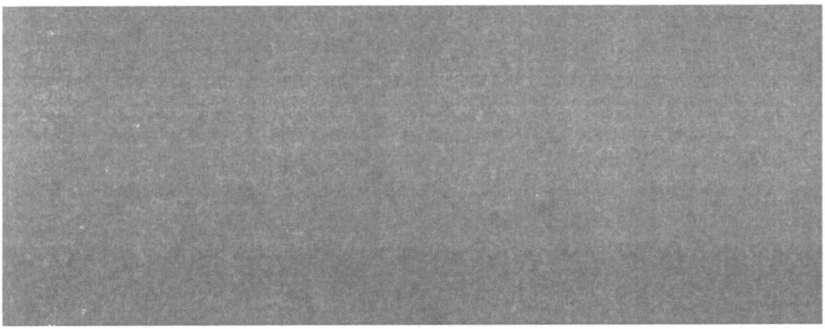
Көк түсі реңнен көлеңкеге дейін әртүрлі болуы мүмкін. Конструкцияда қалаған көлеңке пайдаланушының қабылдауына айтарлықтай әсер етуі мүмкін. Ашық көк ракаттандырады және тыныштандырады, бай көк жаңарады және қуаттайды, қара көк түстер корпоративтік сайттар үшін немесе басқа жағдайларда дизайндағы беріктігі мен сенімділігін көрсетуі керек.

Қою көк түс сенімділік сезімін тудырады, ал жарқын және жеңіл реңктер тым көп тұрақтылықты сәл таратады.

Көк түстің аркасында (әсіресе ақ фонмен бірге), сайт кәсіби көрінеді. Ашық көк түсті екпелер оны қызықтырады.

Жарқын, аспан-көк түс сайтты жас және қазіргі заманға сай етеді. Бұл сезім тек қызыл және қызғылт акценттермен күшейтіледі.

Жеңіл, жұмсақ көк түс релаксация және тыныштық сезімін береді.

16 сурет. Күлгін (қайталама түс)

Күлгін көбінесе патшалар мен ханшилермен байланысты болды. Күлгін - қызыл және көгілдір қоспасы, ол екі түстің де сипаттамаларына ие. Ол сондай-ақ шығармашылығы мен қиялына байланысты.

Таиландта күлгін - кайғы-қасірет, ол жесірлермен бірге. Қою күлгін әдетте байлық пен әдемілікпен байланысты және күлгін (лаванда тәрізді) жеңіл реңктері романтикалық деп есептеледі.

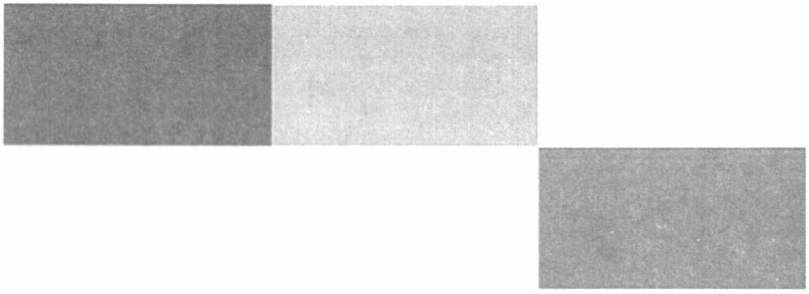
Дизайнда қара-күлгін түстер молшылық пен молшылық сезімін тудырады. Ашық күлгін көбірек көрінеді және көктем мен романспен байланысты.

Мұнда қолданылатын қараңғы қоңеңкелер күлгін түстің тарихи «патша» мағынасына баса назар аударады. Бұл тиімділік - сәнді бұйымдардың өндірушісі

Жұптағы күлгіннің ашық және қараңғы түстері шығармашылық сезімін тудырады.

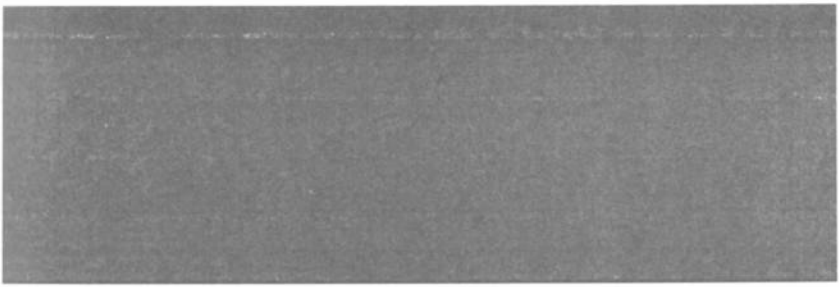
Күлгін түстің қызғылт түстері бар, жарқын, сайтты бай және жігерді етеді.

Қара-күлгін фон шығармашылық көңіл-күй сыйлайды. Қараңғы күрең түсті екпіндер айрықшалықты және талғампаздық сезімін тудырады.

17 сурет. Бейтарап түстер

Бейтарап түстер көбінесе фондық дизайн ретінде қызмет етеді. Әдетте, олар жарқын түстің екпінімен біріктіріледі. Бірақ олар дизайнда ойнай алады және тәуелсіз рөлге ие, олар өте күрделі макеттер жасай алады. Бейтарап түстердің мағынасы мен көңіл-күйі көбінесе айналадағы түстерге байланысты: жылы немесе суық

18 сурет. Қара

Қара - бейтарап түстердің ең күшті түрі. Оның кадір-қасиеті әдетте күшпен, талғампаздықпен және формалдылығымен байланысты. Төмендеу - оның зұлымдықпен, өліммен және құпиямен байланысы. Батыс елдерінде қара түс қайғы. Кейбір мәдениеттерде ол сондай-ақ, тәртіпсіздіктер, оккультизм және Хэллоуин мерекесіне байланысты

Қара әдеттегі және талғампаз конструкцияларда қолданылады. Бұл консервативті, әрі заманауи, дәстүрлі және тривиальды бола алады - бұл сіз оны біріктіретін түстерге байланысты. Дизайнда, әдетте, қара түс типографиясы және басқа да функционалдық элементтер үшін пайдаланылады, себебі бұл бейтарап. Қара дизайндағы күрделі және жұмбақ сезімді қалыптастыруға көмектеседі.

Ашық түсті және қарапғы-дарының фонымен үйлескен қара эффектер, дизайнды өте ерекше етеді.

Мұзды көк түспен үйлескенде, қара түсті суық көрінеді.

Күңгірт сұр және көгерген жасыл түсте қара түсті аркасында дизайн ерекше көрінеді.

Қара белгілер мұнда күрделі және қазіргі заманға әкеледі.

Қара қарапғылықтар сайт дизайнын тазартады.

Ақ

Ақ және қара спектрдің қарама-қарсы нүктелерінде орналасқан, бірақ қара сияқты, ақ түсті кез келген түспен жақсы жұмыс істейді. Ақ тазалық, кінәсіздік және ізгілікке байланысты. Батыста үйлену тойында ақ киім қалындықты киеді. Бұл түс денсаулықты, әсіресе дәрігерлермен, медбикелермен және стоматологтармен байланысты. Ақ - мейірімділік түсі, періштелер әдетте ақ түспен бейнеленген.

Дизайнда ақ түсте әдетте бейтарап фон орнатылады, сондықтан басқа түстер жарқырайды. Ақ ақ дизайндағы тазалық пен қарапайымдылыққа ие және минималистік дизайндарда өте танымал. Ақ конструкцияда ақ, қосымша себептермен және айналадағы түстерге байланысты қысқы немесе жазғы болуы мүмкін

Ақ түстері минималды дизайндарда өте танымал: ақ фон қара типографиямен жақсы көрінеді.

Бұл мысалда ақ түстің екпін ретінде пайдаланылады және сайтты жеңілдетеді.

Ақ сұрмен үйлескенде, дизайн жұмсақ әрі таза болады.

19 сурет. Сұр

Сұр - бейтарап түс. Ол түс спектрінің суық соңында орналасқан деп саналады. Кейде сұр сұр деп есептеледі. Кейбір конструкцияларда ақ түстің орнына ақшыл-сұр түсті, қара түсті орнына қара сұр пайдалануға болады.

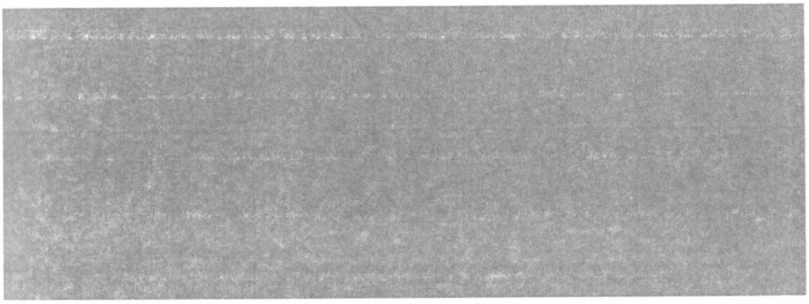
Сұр, әдетте, консервативті және формальды деп есептеледі, бірақ ол қазіргі заманға сай көрінуі мүмкін. Кейде сұр сұр түстің түсі деп аталады. Әдеттегідей, сұр формализм мен кәсібилікке маңызды рөл атқаратын корпоративтік дизайндарда қолданылады.

Сұр түсті болуы мүмкін. Таза сұр түстер әрдайым қара түсті, бірақ көк немесе қоңыр түсті қоспалары бар сұр түсті. Конструкцияда сұр түстер мен типографиялар үшін жиі қолданылады.

Салқын сұр түс осы сайтты күрделі және заманауи етеді.

Бұл дизайн қараңғы сұр фон мен ашық сұр типографикаға байланысты өте заманауи көрінеді.

Сұр түсті бірнеше реңк аркасында, бұл сайт кәсіби және тазартылған көрінеді.

20 сурет. Қоңыр

Қоңыр жер, ағаш және таспен байланысты. Бұл толығымен бейтарап түс болып табылады және ол жылы. Қоңыр сенімділікті, тұрақтылықты және тектілігін білдіреді. Кейде ол бұрғылау болып саналады. Дизайн түрінде қоңыр түспен әдетте ең түсі ретінде қолданылады. Кейде ол ағаш немесе тасты құрылымдарда кездеседі. Қоңыр жылу мен тұтастығын сезінеді. Кейде қоңыр түстің реңдері қара түстерді ауыстырады: фонда да,

типографияда да. Мысалдар:

Сұр-қоңыр фонды сайттың сенімділігі мен жауапкершілігін береді.

Апельсин-қоңыр түсті аркасында жердің сезімі мен сенімділігі калыптасады.

Қара-қоңыр фондық аркасында сайт мүкият және ашық көрінеді, сондай-ақ жарқын түстер одан да айтарлықтай байқалады.

қоңыр түс достық сезімін тудырады

Сұр-қоңыр түспен дизайнға тұрақтылық пен ізгілік әкеледі.

21 сурет. Сарғыш түс

Сарғыш - бұл белгілі бір дәрежеде спектрін біреғей түсі, өйткені ол жылы және суық болуы мүмкін, оған байланысты гүлдер. Бежевый қоңыр түсті және жылуды салқын. Қоңыр сияқты, кейде дәмді деп есептеледі. Көптеген

жағдайларда бұл түс консервативті болып көрінеді және әдетте фон ретінде пайдаланылады. Бежевый діни символы болуы мүмкін.

Конструкцияда бежевый, әдетте, фон ретінде қызмет етеді - әсіресе фонды қағаз құрылымы болса. Ол айналадағы түстердің сипаттамаларын қабылдайды және өз бетінше пайдаланушының қабылдауына көп әсер етпейді.

Түстік үйлесімдік – ол түстік күштердің тепе-теңдігі.Нақты таңдалған түстерге байланысты және олардың боялатын нысанымен байланысты.Көп жағдайда бір-біріне үйлеспейтін түстерді сәйкестіруге болады,егерде нысанның фактурасын өзгертсе.

Әр түстер бір-біріне композицияда әсер етеді.Қарама-қарсы түстер үйлесімді композициялар құрады,егерде сұр фонда орналасса.

Белсенді қызыл,сары түстер көк жасыл түсті басып шығады, сондықтан оларды аз мөлшерде қолданған дұрыс.

Қосымша көк-жасыл түстің қасында қызыл түс өте айқын болып көрінеді. Ал сарының қасында қоңыр болып көрінеді.

Көк фонда қызыл түсте оранжевый оттенок пайда болады .

Сары-жасыл фонда қызыл түс папурный болып қабылданады.

Қара фонда барлық түстер айқын болып қабылданады,ал ақ фонда қанықтығы азаяды.

Ең тұрақты үйлесімді байланыстар ол түстік шеңберде қарама-қарсы орналасады.Егерде түстік шеңберде тең қабырғалы үшбұрышты немесе квадратты айналдырсақ ең қарапайым түстік үйлесімділіктер пайда болады.

Түс пен форма әрқашанда үйлесімді болу керек.

Үшбұрыш – қозғалысты білдіреді және өтка ұқсайды.

Көк түс шардың идеалы формасына тырысады,ал сары өз шекарасынан шығып тұрады.

Белгілі суретші Ван Гогтың белгілеуі бойынша:

- қызыл-жасыл - көктем.
- көк-қызғылт - жаз.
- Сары-күлгін - күз.
- Қара-ақ – қыс.

12 түстен тұратын түстік шеңбердің ішінде 8 квадраттық топтарды анықтауға болады:

- Бояулардың өзара контрастығы
- Ашық пен қанықтық арасындағы
- Жылы мен суықтың арасындағы
- Қосымша түстердің өзара контрастығы
- Интенсивтік бойынша
- Бояудың қоюлығы
- Түс пен оның жоқ болуының
- Топтық контраст

Василий Кандинскийдің айтуы бойынша:

- Сары – эксценрикалық геометриялық формағакіргізілмейді.
- Көк – тыныштықты білдіреді,қызыл түс көк түсті басады.

- Ақ – шексіздікті білдіреді.
- Қара – шексіз ұзындықтағы қабырға
- Жасыл – жердің түсі.
- Сұр – жасыл түстің тыныштығы сай.
- Қызыл- от, ер-азаматтардың орасан зор күші, фанфара мен трубалардың дыбысын елестетеді.
- Қызғылт – күннің күші, денсаулықтың белгісі.
- Квадрат – қызыл түс.
- Шар – көк түс.
- Үшбұрыш - сары түс.

Франц Марк:

- Қызыл түс - дөрекі, оны басып тастау керек.
- Көк түс – рухани және сабырлылықты білдіреді.
- Күлгін түс – қайғыру.
- Сары түс – сабырлы, қызыл қосылса кекшілдікті білдіреді

Түстік үйлесімділіктің жіктелуі

Бір ғана ж/е түстік гармонияны білудегі маңызды проблема. Классификация тепе-теңдік пен көптеген системаларды танып білуге мүмкіндік береді. Өзгермейтін классификациялық түстік гармонияны әр түрлі формда,тәжірибиелік сурет салуда қолдануға болады. Классификациялық түстік гармонияның бір және ең ерте шыққан төрт түрі:

1. Изохромия — композиция бір түстік тонда.
2. Хомеохромия — композиция аз қолданыды.
3. Мерохромия — композиция негізгі бір түске қарайды.
4. Пойкилохромия —толық және әр-түрлі түсте болады.

Сонымен қатар Б. М. Теплов и П. А. Шеваров/тың кенесінде классификациялық түстік гармонияның өзі төртке бөлінеді

Бақылау сұрақтар;

1. Біртондық, негізгі бір түс ж/е соған жақын туыстас түстер арқылы құрылады.
2. Сызықтық, қарама-қарсы екі түс арқылы.
3. Үштүстік, қарама-қарсы негізгі үш түс арқылы
4. Көп түстілік,бұл түрлі түстерді негізгі түстерден бөлуге болмайды

2.5 Дизайнның түрлі салаларында түстің қолданылуы

Түсті таңдау

Түсті бүкіл композициямен тығыз байланысты, ал оның негізгі элементтері - икемді және көркем материал.

Басып шығарудың бірінші түсі қара және сұр түсті барлық реңктері бар қара түсті, әр түрлі әріптермен, әртүрлі тастармен және қаламдармен әртүрлі соққыларды пайдалану нәтижесінде пайда болды. Содан кейін қызыл түсті жеке тараулары, әріптерді, параграфтарды бөлу үшін қолданылды.

Табиғи боялыштар аркасында қара және қызыл түсті шрифтің негізгі түстері болды. Боялышты таңдау кезінде ешқандай шектеулер болмаған кезде, адамның көзіне қол жетімді барлық спектрлер қолданылған. Композицияда, түсі осы немесе оның бір бөлігін айқындауға көмектеседі. Түстің көмегімен сіз, мысалы, оқырман ерекше назар аударуы керек тақырыптың немесе суреттің кейбір бөліктерінің айырмашылығын салыстыруға болады. Түсті дизайн түстердің бояуларын еркін салыстыру негізінде салынған жұмыс үйлесімінде болуы керек . Осы немесе басқа түсті шешімді таңдау осы жарияланымның ерекшеліктерімен міндетті түрде үйлесімді болуы керек: жақсы, мысалы, қашықтан қабылдау үшін арналған плакатта, кішкентай нішімдегі ашық артқа ашық картада, мүмкіндігінше, қолдың ұзындығына қарай қабылданады. Сонымен қатар, дәстүрлі идеяларға байланысты кейбір түстер символдық сипатқа ие екендігін ұмытпауымыз керек.

Баспа басылымдарының дизайнын түсі барынша түстер мен реңктер сияқты композицияны енгізуге тырысу керек. Бұл жұмыстың негізгі идеясын анықтау құралы болуы керек. Егер бояуларда түстердің бай комбинациясы арқылы керемет кескіндеме жұмыстары жасалса, графиктерде алдағы түстер пайдаланылады, негізгі басма құралдарын - сызықты, спотты, тонды - толық, дайын композициялар жасау үшін пайдаланылады. Түсті графикалық жұмыстарды жасағанда түстердің кеңістік арақатынасы белгілі бір рөл атқарады. қарапайым эксперимент Draw: бір жазықтықта екі тең өлшемді шаршы, бір бар - қызыл жарқын, және басқа да - көк, түрлі жазықтықтарда жатқан болса. Көз екі бетін қабылдайды - қызыл шаршы алға шығады кері көк жылжытады, олардың техникалық сипаттамаларына байланысты түстерді жақыннан және ауытқу әсер - реңк, қанықтылық, контраст және дақтарды фон үшін конфигурация салыстырмалы. шебер осындай оптикалық әсері пайдаланса, ол кеңістік тереңдігін әсер жасау үшін жазық суреттегі мүмкін

Классикалық баспада ең көп пайдаланылатын түстер ақ және қара болып табылады, олар қызықты ерекшелігі бар - барлық басқа түстермен үйлесімде болу керек. Қара және ақ түсте керісінше: қара түрлі түсті қараңғы, ақ түсті - жеңіл, бірақ сонымен қатар контрастын түстер арасында орнатылады немесе олармен араласады, олар осы түстер арасындағы айырмашылықты тегістейді.

Қара түстердің бай палитрасы бар. Ақ және қара түстер керемет көрнекі әсерлермен сипатталады, сондықтан оларды пайдалану жақсы көркемдік дәмді қажет етеді. Ақ, қара, сұр түстерді графикалық жұмыста фон ретінде көруге болады. Ең жиі пайдаланылатын фон ақ түсті - қағаздың табиғи түсі. Жақында,

қара және басқа түстердің фон ретінде пайдаланылатын басқа басылымдары көп болды (әсіресе жарнамада), бұл композицияның әртүрлі элементтерін күрт айыруға мүмкіндік береді. Композициядағы түс гармоникалық комбинациялары дұрыс табылғанына сенімді болмаған кезде сұр фон қажет. Сонда басым түстер түсті дақтарды бейтараптайды. Композицияның түстеріне әсер етудің әсері өте маңызды болғандықтан, түстердің өзделуіне көңіл болу қажет.

Фонның түсі жұмыстың басты дизайнына бағынышты болуы керек. Егер сіз қатты, динамикалық композицияны орындағыңыз келсе, қарама-қарсы оңдық түстерді және негізгі элементті (мысалы, шрифт), және керісінше - тыныш, гендестірілген құрамдасымен, негізгі элементінің түсі мен түсі бірдей болуы мүмкін, бірақ қанықтылықта әр түрлі болуы керек. Түстердің түс сипаттамалары оларда ақ және қара түстердің енгізілуінен өзгереді, қара түстер түсі жылы етеді

Дегенмен, егер сіз қара түске мұқият қарасаңыз, ол мүлдем қара емес екенін көре аласыз - ол сәл суық немесе жылы. Бұл кез-келген жылы немесе суық бояудың таралуына байланысты. Ақ түс түсіздікті жасайды. Мысалы, қағаздың ақ парағына орналастырылған көгілдір және күлгін түстер тіпті суық көрінеді, бірақ олар жылынған кезде оларды қарамен қоршауға тұрарлық.

Кейде композицияның фоны мен негізгі элементі арасында үлкен түсті контраста жасау қажет. Элементтің контуры мен пішіні жақсы көрінетіндей ескерсек, фон түсімен түс айырмашылығы соғұрлым көп болады. Басқа жағдайларда, композицияның негізгі бөлігін түс қанықтығымен күшейту қажет, егер бұл жасалмаса, онда композицияның бұл бөлігінің контуры фонмен біріктіріледі. Мысалы, сәл қанықкан сары фонда орналасқан қызыл квадрат олардың шекараларын шексіз, белгісіз етеді. Егер сіз қызыл квадратты қарағылыққа түсірсеңіз, онда оның қарама-қарсылығы күрт артады.

Біз объектінің қабылдануына байланысты, оны орналастырылған фонға төзелділікті береміз.

Қара мен ақ түс

Алдымен орналастырылған қара және сары түсті ең жақсы контраст. Сонымен қатар, түстің контрасты кему ретімен көрсетіледі. Бұл деректер түсті коэффициентін береді, өйткені түстің қанықтылығы, оның жарықтандыру дәрежесі және нысанның өлшемі мұнда ескерілмейді.

Түс анықтығы

Айқындық терілген мәтінді нақты оқуға болатындығын көрсетеді. Түсті қабылдау көптеген факторларға әсер етеді. Негізгі бірі - түсі көретін физикалық орта. Мысалы, мұнды және қарағы бұрышта ілінген плакат, және ішкі плакат екі түрлі нәрсе.

Бірақ түсінікті тек көрермен жұмысын көретін жағдайлардан ғана емес, сонымен бірге әсер етеді. Сондай-ақ, таңдалған түс, суреттің фоны, сондай-ақ басылған кескінінің немесе шрифтінің өлшемі мен сызбалары маңызды. Әдетте, ақ түсті фонда екі түрлі қарама-қарсы түстерді, мысалы, күлгін түстерді (қара түске жақын) алу арқылы жақсы түс тазалығына қол жеткізуге болады. Егер бірдей фонды сақтасақ, суреттің түсі сарыға қарай өзгере бастаса, онда

айқындық азаяды. Түсініктілікке әсер ететін тағы бір фактор - өңдік және кескін түстерінің үйлесімді тіркесімі. Контраст - айқындықтың кілті. Ең жақсы контраст - сары түспен емес, күлгін кескін, қызыл фонда ең нашар айқындық қызғылт сары сурет.

Түс - көркем мәнерлілігін қарір құралы ретінде

Көркем нысаны шрифтового сурет айтарлықтай әсер етеді, түсі, привнося өзінің сапалы ерекшеліктері ритмикалық және композициялық құрылымы. Үйымдастыру үйлесім түс шешім - негізгі талаптарының бірі. Белгілі болғандай, түсі әсер етеді көрермен өздерінің жеке және психосубъективными қасиеттерге ие. Физикалық қасиеттері түсі сәтті деп саналады, егер жеткілікті шағылысу коэффициенті, яғни жауап беруші, қалыпты жағдайға түйсігін - айқындық және удобочитаемости - бірінші талабы жұмыстарында кәріппен.

Қарама – қарсы және жақын , ашық - бозғылт, жылы - суық, ашық - қара - көмегімен осындай жұп физическихпротивоположностей құрылады басқа да сапалық жұп, психосубъективные: қатты - тыныш, қуанышты - тоскливый, толқыған - сабырлы, алыстан – жақын.. Осылайша, түсі әсер ете отырып, көркемдік нысаны ғана емес, арттырады немесе төмендетеді удобочитаемость кәріп, бірақ көрсетеді бола отырып, мәнерлі құралы, эстетикалық әсері негізінде бірқатар шақырылатын у көрермен қауымдастықтар, бір жағынан, тұлғалық, бір жағынан, жалпы адамзаттық, сондай-ақ негізделген классовыми, ұлттық және уақытша себептері.

Түсті мәтін үшін таңдау

Таңдай отырып, мәтін мен фон түсін беру үшін оған, ең маңызды критерий болады удобность оқулары.

Үшін мәтін жақсы читался, ол қарама-қарсы болуы тиіс, фонға қатысы бойынша. Бірақ бұл контраст тиіс ұрып бойынша ұсынады.

Сондай-ақ, тұр аулақ фоны ретінде өскемен қаласында осындай атаулы күнді фактуралардың коллекция. Олардың жанында әріптер оқылады үлкен көрнеу.

Талымдарының зерттеулері көрсеткендей, мәтін, ресімделген күңгірт әріптермен бойынша оңкүндік фонға оқылады бірнеше жеңілірек инвертированный: жарқын жөніндегі темному. Ең қолайлы үйлесімі болып табылады бриифинг бойынша ақпарат. Бұл қамтамасыз етеді максимальный контраст и удобство чтения. Поэтому большие объёмы текста рекомендуется оформлять только так.

Міне, бірнеше танымал байланыс:

- қара сары:

- ақта сары:

-сарыда қызыл:

-ақта қызыл:

- карада сары қызыл:

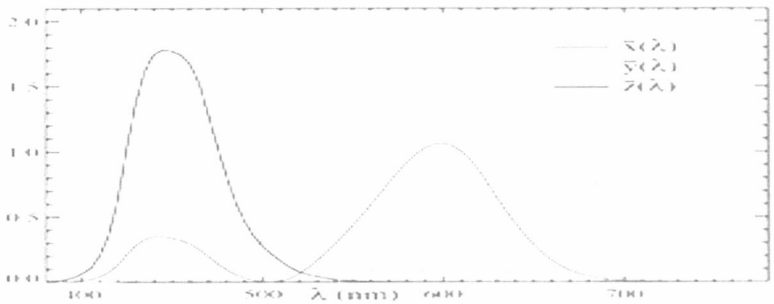
Бақылау сұрақтар:

1.Қолдану техник және әр түрлі материалдарды мамандануына байланысты дизайнерлік қызмет 2.Қасиетін өзгерту түсті байланысты пайдаланылатын материалдар. Фактура.

3.Түсті фактуралар. Құру тәсілдері және қолдану әр түрлі фактуралар хроматических композициях, алуан техник кестеде.

2.6 Түстік кеңістік моделі

Түстік кеңістік моделі ұсыну түсті пайдалануға негізделген түстік координаттар. Түстік кеңістік құрылады осылайша, кез келген түсі ұсынылды нүктесі бар, белгілі координаттары. Көбінесе бір-бірден қабылдау координаттар сәйкес бір түсі, бірақ кейбір жағдайларда ол емес, (мысалы, модели CMYK, немесе, мысалы, кодталады түс оңін бойынша деректер батып барамын "салынған", және тон үшін барынша көп және барынша аз мәндерге сәйкес келеді). Түс кеңістігін сипатталады жиынтығы түстік координаттар мен ережелерге құру түсті. Мысалы, RGB болып табылады трехмерным түсті кеңістік, онда әрбір түс сипатталған жиынтығы үш координаталар олардың әркайсысы жауап беруші компонентінде түсті бөлуден қызыл, жасыл және көк түсті. Саны координаттар салықтар біркелкі кеңістік. Көп түс кеңістіктер түрлі мөлшерлігі — бірөлшемді, мүмкін сипаттау ғана монохромное бейнесі, алты - және десятимерных, осындай, мысалы, кеңістік CMYKLcLm (Cyan, Magenta, Yellow, Key color, lightCyan, lightMagenta). Кеңістік жоғары мөлшері жиірек пайдаланылады мақсатында мәрдің плоттерах немесе аппараттарда үшін түс сынама.

22 сурет. Түстік кеңістік

Функциялары түрлі-түсті сәйкестікті Стандартты колориметрического бақылаушы, белгілі комитеті CIE 1931 жылы диапазонында толқын ұзындықтары от 380 до 780 нм (5 нм аралықта).

Адам болып табылады трихроматом — сетчатка көзі бар үш түрі рецепторлардың (колбочек) жауапты цветное зрение. Деп санауға болады, бұл әрбір түрі колбочек береді өз жалғасын тапқанын белгілі бір толқын ұзындығына көрінетін спектрін.

Маңызды қасиеті (барлық физикалық іске асырылатын түсті) болып табылады неотрицательность де функцияларды жауап беру, сондай-ақ нәтижелік түстік координаттар үшін барлық гүлдер. Жүйе негізделген откликах колбочек адам көз болып табылады түс моделі LMS. Тарихи тұрғыда қалыптасты, ол өлшеу үшін түсті пайдаланылады басқа түстік кеңістік — XYZ. Бұл — эталондық түс моделі, берілген қатаң математикалық мағынада ұйым CIE (International Commission on Illumination — жарықтандыру бойынша Халықаралық комиссия) 1931 жылы. Моделі CIE XYZ мастер-модель іс жүзінде барлық басқа түс үлгілерін, пайдаланылатын техникалық салалардағы болып табылады.

Эксперименттер жүргізілген Дэвид Райтом (ағыл. David Wright) және Джон Гилдом (ағыл. John Guild)соңында 1920 және 1930-шы жылдардың үшін негіз анықтау функцияларын түс сәйкестігі. Бастапқыда функциялары түс сәйкестігі айқындалды үшін 2-градусного көру (пайдаланылды тиісті аймақтарына арналған фотоэлектрлік колориметр). 1964 жылы комитет CIE жариялады қосымша мәліметтер үшін 10-градусного көру. Сонымен, ұқсас координаттар LMS, түсі XYZ қойылады төмендегідей: Үшін моделін брались үшін компонент Y сай көрнекі жарықтық сигнал (— та ең салыстырмалы спектрлік жарық тиімділігі монохроматического сәуле күндізгі көру, ол пайдаланылады барлық жарық фотометриялық шегі), координатасы Z келуі отклику S ("short", коротковолновых, "көк") колбочек, ал координатасы X әркашан неотрицательной. Қисық жауап беру нормаланады болатындай алаңы барлық үш қисық бетімен бірдей болды.. Бұл үшін біркелкі спектрі, түсі, оның колориметрических жағдайында бақылау сану ақ, болды бірдей маңызы бар компонент XYZ және одан әрі талдау кезінде түсті, оңай анықтауға түс өңін тана вычитая келген түсті тең маңызы бар XYZ. Функциялары белгі беру және координаттары XYZ, сондай-ақ болып табылады неотрицательными үшін барлық физикалық іске асырылатын түсті. Әрине, әрбір үйлесуі XYZ бар монохроматическая спектрлік сызық (тиісті кемпіркосақ түсі), ол еді келуі осы координаттар. Кестеде оң жақтағы X — қызыл қисығы, Y — жасыл, Z — көк.

Айта кету керек, түстік кеңістік XYZ емес салықтар бірден пікірлер колбочек арналған көздің тор қабығындағы адам бола тұра, оте қатты өзгертілген түс моделіне алу мақсатында маңызы бар түсті және тиісінше мүмкіндігін ажырата білу бір спектрін басқа, отталкиваясь жылғы фотометрической жарықтық сәулелену (Y). Өзін жарықтығы Y огня отклик "жасыл" колбочек болмайды, бұл функция үшін күндізгі көру болып табылатын трехстимульным қойылады барлық. Бастапқыда модель CIE 1931 XYZ алды қайта құру арқылы моделін CIE 1931 RGB, ол, өз кезегінде, салдары болып табылады тікелей эксперимент араластыру бойынша және көзбен шолу салыстырғанда сәулеленудің әр түрлі спектрлік құрамын. Кез келген түс үлгісі етіп өзгертілуі мүмкін моделі XYZ, өйткені бұл модель анықтайды барлық

араластыру ережесі гүлдер мен құқық шектеу, накладываемые барлық спекральные құрамдар сәулелену, олар бір түсі.

Егерде XYZ кеңістіктің формальды қиылысын салса , онда екі қалған сызықты-тәуелсіз координаттарды келесі түрде жазуға болады (түстік диаграмма).

23 сурет . Хроматикалық координаттар (x;y) мен түстік кеңістік xyY

Әртүрлі түс ұзындықтарында хроматикалық диаграмма

Физикалық іске асырылатын түстер

Егер хроматической диаграммада xy атап өтуге барлық ықтимал монохроматические түсті спектрін, онда олар құрайды өзімен незамкнутый контур деп аталатын спектрлік локусы. Тұйықталу осы контурдың негізінде "тілі" деп аталады сызықпен пурпуров. Барлық түсті, олар іске асырылуы мүмкін сомасы түрінде спектрлік сызықтардың осы жарықтық, жатуға осы ішкі контур. Яғни нүктелері бар XYZ гүл тыс контуры, бірақ бар он мәндер, әрбір компоненттері бірақ, дегенмен тиісті отклик жылғы колбочек алынуы мүмкін емес кезде осы жарықтығын (константе).

Сонымен қатар, есептеу кезінде мұндай түсті (ол түсті, жағымсыз координаттары) әбден мүмкін. Мысалы, базалық түс кеңістігін Prophoto RGB таңдалды физикалық емес, сатылатын түсті.

Бақылау сұрақтар:

1.Түс және орта.

2.Түс пішінтүзу құралы ретінде; заманауи сәулетте түстің екінші орындағы маңызы..

3.Түс кеңістікті, салмақты және көлемдерді жаңарту құралы ретінде;түстің сәулеттен басымдылығы.

4.Түстің көмегімен кеңістік сезімдер мен еслестерді жасау. Кеңістіктік жоспарлардың акценитік назар аудару нысандары мен оларды тұтыну мерзіміне қатысты түс параметрлерінің өлшемдері

2.7 Түсті қабылдау

Түстерді қабылдау — күрделі процесс, негізделген физикалық және психологиялық ынталылықтармен. Бір жағынан, бұл сезім түсті шақырылады өнеркәсіпті, ұзындықты, қолданыстағы объективті және қарамастан бізді; екінші жағынан — түстерді қабылдау мүмкін емес делдалдық көз. Бұл жасайды әсер, меніңше, түсі бар, тек көзбен қабылдау. Қазіргі заманғы психология бөледі түсті жанарға үш сапалық деңгейін: сезім түсті, қабылдау түсті және түсті сезіну.

Күнделікті практикалық қызметін, атап айтқанда, көркем маңызы сезімталдығы көздің айырмашылықтарға бойынша светлоте, толығуын, цветовому батып барамын. Бұл қабілеті различению болып табылады негізгі көрсеткіші сапалы сипаттамалары түс көру. Ол байланысты психологиялық факторлар, жеке, сол ынта қабылдау, тұрақты болып қалады (жер, тастар, жапырақтар, ағаштар және т. б..).

Көз сезімталдығы жекелеген түстері өзгереді емес, тек сандық емес, сондай-ақ сапалы байланысты жарықтандыру. Кезде әлсіз жарықтандыру ғана емес, сезімталдығы төмендейді көздің различению интерпритация жалпы, бірақ ол ығысуы осы қабілетіне қарай қысқа толқынды бөлігі спектрін (көк, күлгін).

Түстерді араластыру.

Түстерді араластырудың екі түрі бар.

1) Қосымша араластыру (не болмаса аддитивтік). Физикалық мәні, осы үлгідегі араластыру болып табылады суммировании жарық ағынының (сәулелерінің) сол немесе өзге де тәсілмен. Түрлері слагательного араластыру:

-**Кеңістіктік.** Бір кеңістікте әртүрлі боялған жарықсәулелерін орналастыру(мониторлар, театр рампалары).

- **Оптикалық**. Адамның көзінде суммарлық түстің пайда болуы, бірақ сонымен қатар кеңістікте қосылған түстер бөлек. (поинтилистикалық кескіндеме).

- **Уақытша** . Бұл ерекше түрі араластыру. Оны байқауға болады араластыру кезінде тұл диск орналастырылған спецприбор "ойыншық" Максвела. Егер нығайтуға на вертушке дискілер түрлі-түсті әкеліп оларды айналдыру жылдамдығы 2000 минутына, түсті диск айналады неразличимы жеке құрайды және бір жиынтық түсі.

- **Бинокулярдық.** Бұл екі түсті көзілдіріктің эффекты (бір линза бір түсте, екіншісі екінші түсте).

Негізгі түстерді араластыру: Қызыл, Жасыл. Көк.

Ережесі слагательного араластыру:

* Екі түсті араластыру бойынша орналасқан хорда 10-сатылы шеңбер сонда түс, аралық түс үндерін. Мысалы: қызыл + жасыл = сары күлгін + жасыл-

көгілдір = көк қызыл + сары = қызғылт сары. Ол жақын шеңбер бойынша орналасқан смешиваемые түсті, көп қанықтық жиынтық түсті.

* Араластыру қарама-қарсы түстердің 10-ступенчатом айналымда сонда ахроматический цвет. Түсті беретін сомасында ахроматический деп аталады өзара-қосымша.

Мысалы: қызыл — жасыл-көгілдір; қызғылт сары — көк; сары - синийжелто-жасыл — күлгін, жасыл — күлгін.

3) **Субтрактивтық араластыру.** Оның мәні болып табылады вычитании бірі жарық ағынының оның қандай да бір бөлігін жазаға сіңіру жолымен, мысалы, араластыру бояулар қолдану кезінде полупрозрачных таптарының бір-біріне барлық түрлерінде қолдану немесе өткізу.

Негізгі ережесі: кез-келген ахроматическое денесі (бояу немесе фильтр) көрсетеді немесе өткізеді өзінің меншікті түсті және жұтып түсі қосымша өз.

Негізгі түсті вычитательном араластыру: Қызыл, Сары, Көк.

Түстердің бетінің және кеңістіктің қасиеттері

Түстердің бетінің және кеңістіктің қасиеттері

Шарттардың әр түрлілігі қабылдау заттар (қашықтық дәрежесі жасырынуда, фактура, жарықтандыру жағдайлары және басқа да жанама түрде әсер ететін факторлар) мүмкіндік береді ажырата түсті тағы, оларды кеңістіктік - жер үсті қасиеттері, выражаемым әдетте ұғымдар пайдаланылады: үстіңгі, плоскостным және кеңістіктік түсі.

Кеңістік түс — бұл түс, воспринимаемый бірлікте фактурасымен зат. Әдетте, бұл әрдайым дерлік түсі алдыңғы. Бастап жер үсті түспен суретші ісі бар, негізінен, жұмыс істеу барысында натюрмортом немесе суретімен. Үстіңгі түсі салыстырмалы оңай беріледі аркылы красочного материал; ол көрсетуге мүмкіндік береді қасиеттері бетінің заттарды барынша анық-стью, өйткені арасындағы айырмашылық жарықтығы бояулар ұрығын және бояу бетіндегі кенепті, тең жағдайда жарықтандыру, мұнда дерлік жоқ. Өйткені үстіңгі түсі неотделим жылғы фактура бейнеленетін заттың немесе бетінің, бұл береді оған қосымша эстетикалық құндылығы.

Кеңістік түс сипаттайды мұндай жарнама біз заттық-кеңістіктік жағдай болған емес ерекшеленеді нақты бөлінген материалдық жазықтықта. Кеңістіктік түсі безфактурен, өйткені бұл түс қашық біз заттарды, түсі әр түрлі орталарды: аспан, бұлт, тұман, су. Ол аса қиынға өңдеу, ауыстыру, оның көркем үн.

Жазықтық деп аталады түсі тиесілі қандай да бір жазықтықта орналасқан қашықтықта көз, бұл, әсіресе, оның құрылымын көзбен емес, сезіледі, бірақ қасиеттерінің арқасында өз нысандары мен іс-қимыл керісінше ол бөлінеді, қандай да бір фонда және ретінде қабылданады жазықтық. Мысалы, түсі тас қабырғалар ғимараттың орналасқан киыр жоспары. Бола тұра, жарықтандырылған күн, ғимарат қабырғасы ұсынады ең жоғары күрделілігі үшін суретші, өйткені елеулі жарықтық оны жазу керек, сол беретіндей көрініп тұр бұл беті қатты дене. Мысалы, біз қызыл қабырға ғимараттар, көреміз және білеміз, бұл жазықтық, бірақ анықтау керек, кирпичная бұл қабырға немесе ағаш, боялған бояумен немесе облицованная қандай да бір материалмен. Түсі

бұл жағдайда қатысы бойынша құрылымы бетінің ретінде бірнеше бөлек. Қиын емес догадаться, плоскостной түсі принадлежит пәндер жүрген бірнеше қашықтықта бақылаушы, ол қалай безразличен - ха-рактеристике заттың және қабылданады карамастан оғанМысалы, көруге болады екі мүлдем бірдей түсіне дактар, различая, күдікті, олардың бірі бар крона дерева, ал басқасы — бояған жасыл бояумен фанер парағы. (Дәл осы қабілеті, яғни — қабілетсіздігі көзбен ажырата фактурные сапасын бетінен белгілі қашықтықта және негізделеді әскери бүркемелеу.)

Өйткені негіздерінің бірі бөліну гүлдер жерүсті және жазық қызмет етеді аракашықтық боялған бетінің бақылаушы, онда олар карастырылуы мүмкін байланысты құбылыс "әуе перспективасы». Бірақ бұл жоққа шығармайды, сонымен қатар, кеністіктік болуы мүмкін және түс алдыңғы жоспарын, судың түсі немесе кандай да бір сұйықтықты шыны ыдыста. Алайда, киыр жоспары түсі ешкашан ретінде қабылдануы мүмкін шалағай. Қарай жою жасырынуда түсі бетін өзгертеді өз сапасы. Бұл түс температурасы өзгеруіне байланысты өзгеріп отырады түсті, сол мөлдір ортаның, онда ол орналасқан. Ашықтық, әдетте, "біліммен" у " ақ және сары түсті арттырылады, барлық қара. Сонымен қатар, жиынтығы боялған беттерін қашықтықта заң күші оптикалық араластыру танылуға бір результирующий түсі. Айырмашылығы-әуе перспективасы, бұл өзгеру заңдылықтары түсті деп айтуға болады "әсем" немесе "түс" айтты.

Түспен форманың байланасы

Көлемдік-кеністіктік формасы шешім түсте қабілетті сезімін жаңа формалары. Біз көре аламыз, бұл ретте өзгерістер шамасын, геометриялық түрі, массасы..

Полихромия салынған күңгірт, суық түсті, складывает шамасын нысандары. Жарық, жылы түсті сырт қарағанда арттырады нысаны.

Әртүрлі геометриялық түрі көлемдік нысанын талап етеді белгілі бір түс шешім. Үшін шара, мысалы, иеленетін үздіксіз біркелкі беті тән түстілігі. У цилиндрдің қисық және тегіс беті мүмкіндік береді, екі, үш түс полихромии.

Геометриялық түрі нысанын әсер етеді қабылдау байланыс гүл.

Қабылдаймыз бір наносное үйлесімі түстерді бояу үшін параллелепипед және многогранника. Айта кету керек, сипаты, светотени әсер етеді қабылдау байланыс гүл көлемдік-кеністіктік формасы. Күшті жарық, көленке бұзып кетуі мүмкін полихромию. Түсті айналады беловатыми кезінде үлкен жарықтандырудың жарықтығын. Көленкеде, сезім жарық жоғалады байланысты аз жарықтандырылуы. Анықтайды полихромии орта жарық беретін әлсіз жарық, көленке. Және кері байланыс: малоактивная полихромия емес, қанықкан түстер ретінде қабылданады тиесілі нысан күшті светотенью т. е. нюансная полихромия мүмкін сырт қарағанда күшейту рельеф құру есебінен әсер күшті жарық көленкі. Белсенді полихромия ретінде қабылданады тиесілі нысан елеусіз светотенью. Басқаша айтқанда, белсенді бояу алады жоюға болады. Фактура тигізуі мүмкін белгілі бір іс-әрекет негізінде полихромию. Нюансная полихромия мүмкін күшейтілді әрекетімен фактуралар, егер жарқын түсі сәйкес келеді фактура, темному - тегіс беті (олай болмаған жағдайда, нейтрализуется мәнерлілігі полихромной нысаны). Үшін қарама-қарсы түсті

полихромии тән тегіс фактура. Өсуі кезіндегі қашықтықты бақылау, белсенділігін полихромии төмендейді, түсті қабылдайды суық түсі. Азайту кезінде қашықтықта байқалады белсенділігі полихромии артады, түсті немденеді жылы түсі.

Қарамақарсылық (фр. contraste < лат. contrarius — қарсы орналасқан, қарамақарсы) — бұл айқын анықталған қарама-қарсы, дәрежесі тонового арасындағы айырмашылықтар облыстарымен, суреттің сипаттамасы: қара-ақ түсті немесе түрлі-түсті сурет нафотоматериале, оптика және т. б бойынша различию " светлоте (сейілуді) оның неғұрлым жарқын және ең күңгірт учаскелері. Контраст сырт қарағанда қабылданады қатынасы ретінде ең жоғарғы және ең төменгі коэффициенттерінің өткізу (көрсету) жарық.

Түсті қарамақарсылық – сезім түсін өзгерту, шақырылатын бір мезгілде немесе алдын ала әсерінен көз сәулеленудің басқа (индуцирующего) түсті. Мысалы, сұр түсті өріс, ақ фонда темнеет, ал қара светлеет.

Бір мезгілде жарықтық контраст

Бір мезгілде жарықтық контраст болған кезде туындайды арасындағы екі түстің есебіне тоналдық айырма. Бұл түс бар, жұппен, олар жарықтығын арттырады, бір-бірін. Мәні бір мезгілде жарық керісінше (ахроматического) ерекшелігі, жарқын дақ қараңғы фонда, меніңше, өте, ол шын мәнінде бар, ал қараңғы арналған жарық — қараңғы. Бірінші жағдайда, контраст деп аталады оң, екінші жағдайда – теріс. Дақ деп аталады реагирующим өрісі, ал фон — индуктирующим. Әсер етуші өріс әркашан өзгертеді өз светлоту сол немесе өзге жаққа көп елеулі қарағанда, индуктирующее. Жарықтық контраст байланысты аланның көлемін реагирующего өріс: ол аз, меніңше, қараңғы, көбірек қатысты, сонымен қатар, өте. Яғни, бір мезгілде жарықтық контраст байланысты конфигурация реагирующего өріс. Өзгерту сызықтық өлшемдері бір мезгілде световом контрасте деп аталады иррадацией. "Құбылыс иррадиации тағы да назар аударды Леонардо да Винчи, ол айтқан: "пәндер бойынша тең қараңғыда, шама, фигура және қашықтыққа көз, сол болады казаться аз, ол көрінеді фонында астам блестящем немесе ақ". Құбылыс жарық керісінше байқалады кезде екеуі де өріс бірдей түс өнін, бірақ ерекшеленеді светлоте. Мұндай контраст деп аталады монохроматическим. Бір мезгілде жарықтық контраст байланысты конфигурация реагирующего өріс (шеңбер, шеңбер, квадрат немесе әріп бір және сол аясында тең жарықтандыру коса жүреді контрастом күштегі) арасындағы арақашықтық реагирующим және индуктирующим өрістермен. Күші керісінше азаяды ұлғайған кезде арасындағы қашықтық контрастирующими өрістермен. Бір мезгілде жарықтық контраст көрінеді ғана емес, потемнении немесе посветлении нәтиже берген алаңдарын, бірақ кажущемся олардың мөлшерін өзгерту. Жарқын дақ қараңғы фонда, меніңше, көп, ол шын мәнінде бар, және, керісінше, қараңғы дақ, жарық фонда, меніңше, аз. Құбылыс керісінше байланысты жарықтандыру. Кезде жарықтандыру 100 люкс контраст көрінеді күштірек кезінде жарық 500 люкс.

Әрекет бір мезгілде жарық керісінше көрсетеді өте елеулі әсер рельефность сурет. Егер сурет-гипс бөлшектер жасалған белгілі бір диапазонында жарықтық шкаласы ақ фонда, онда сурет танылуға көлемді. Егер

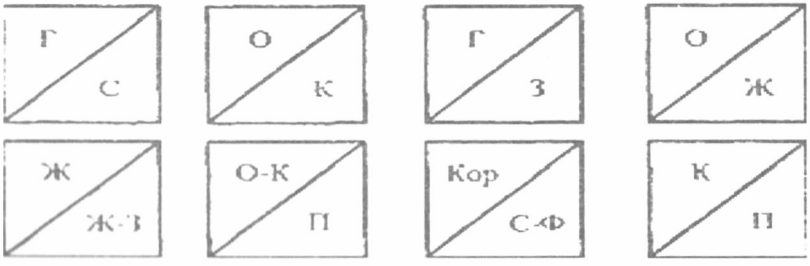
содан кейін сол сурет орналастыру қара фон, онда оның көлемді-пластикалық сапасын едәуір дәрежеде утрачиваются, сурет көрінеді астам плоскостным, кедей және енжар. Бұл қара фон әлсіретеді, высветляет қабақ. Үшін қол жеткізу бірдей әсер объемности суретті қара фонда, күшейту керек қабақ қалыңдығын.

2.8 Бір мезгілді контраст түстері

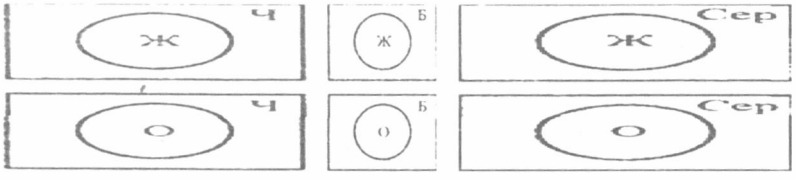
Бұл түрі керісінше байланысты осындай белгісі түсті, тон.

Бар үрдіс гүл контрасте отдаляться друг от друга бойынша цветовому шеңбер (мысалы, сары түс " қызғылт сары реңде болады жақпаларды, сәл жасыл өңді, ал қызғылт сары болады сәл қызыл түсі) (рис. 1).

- Салыстыру кезінде взаимодополнительных гүл қабылдауға емес, жаңа реңктер, жүреді, тек өзара толығуын арттыру және светлоты, бірақ жойғанда олар тускнеют және айналады сұр дақ (сур.2).
- Байқау психолог Б. М. Теплова зерттеулер бойынша түс керісінше: салыстыру кезінде суық түстердің контраст күштірек салыстыру кезінде жылы;
- • әлсіз жарықтандыру арттырады контраст, қатты — жояды;

24 сурет. Контраст түстер әр түрлі толқыны

25 Сурет. Өзгерту толқыны- ахроматикалық түс

- салыстыру кезінде кем қаныққан түстер (сары немесе қара) контраст артық салыстыру кезінде артық қаныққан .

- түс контраст бойынша толығуын әсіресе байқалады салыстыру кезінде ахроматических гүлдер хроматическими. Қара фонында кез келген түсі

төмендетеді, өз қанықтығы, ақ немесе ақшыл-сером — арттырады (сур. 2). Бұл әсер пайдаланады, қашан тазалығын күшейту керек

Контраст бойынша толығуын

Сайлауды байқау үшін контраст бойынша толығуын, қандай екі түсті дақтар бірдей светлоте және цветовому батып барамын және әр түрлі толығуын. Егер накрашенными беттерімен бұл шарттарды орындауға болады тек өте шамамен, өйткені іс жүзінде мүмкін емес, өзгерте отырып, қанықтығы, алуға бірдей светлоту және түс температурасы. Алайда, жуықтау шарттары толығымен жеткілікті көрсету үшін арттыру тазалық "дыбысының" бояулар күшіне осы тектес керісінше. Осындай контрасту дизайнерлер асығады әрқашан қажет арттыруға тазалықты немесе басқа түсті. Кем бай түсті, ақшыл және қара береді үлкен әсер керісінше, ол қанықкан.

Контраст бойынша толығуын, сондай-ақ, әсіресе байқалады салыстыру кезінде ахроматических гүлдер хроматическими. Бұл ретте, қара немесе қара-сером фонында қандай түс төмендетеді, өз қанықтығы және, керісінше, ақ немесе ақшыл-сером арттырады. Бұл түрі керісінше өте кеңінен қолданылады тәжірибесі, мүмкіндік бере отырып қол жеткізетін ерекше қарқынды дыбыстау.

Шекаралық контраст

Құбылыстар шекаралық түс керісінше туындайды шекарасында екі аралас интерпритация. Неғұрлым анық шекаралық контраст көрінеді кезде жақын орналасқан екі жолақ, түрлі светлоте (шекаралық жарықтық контраст) немесе түсі бойынша (шекаралық түс контраст). Мысалы, сары түс шекарасында жанасу қызыл түспен иленеді жасылдау түсі, қашықта қызыл түсті әсері әлсірей. Пайда болуына шекаралық керісінше әсер етеді алаңы реагирующего өріс. Егер алаң реагирующего өріс аз қатысты алаңда индуктирующего өріс, шекаралық керісінше емес, егер алаң реагирующего өрісі зор қатысты алаңда индуктирующего өрісі туындайды шекаралық контраст.

Шекаралық және бір уақытта контрасты білінеді әрқашан бірге, бірақ бір жағдайларда айқын көрінеді, бір контраст, өзге де жағдайларда – басқа.

Шекаралық жарықтық контраст көрінеді кезде жақын орналасқан екі жолақтар бойынша әр түрлі светлоте. Бөлім жарқын учаскесінің орналасқан, жанында күңгірт, тегіс жарық қылды қарағанда, қалған жарқын учаскесі. Құрылады әсер кеңістіктік және дірілдің әсер объемности. Құбылыстар шекаралық түс және жарық контрастов туындайды, егер контрастирующие түсті, орналасқан тікелей бір біріне жуық, дос, іс жүзінде мүлдем жоғалады, егер арасындағы контрастирующими гүлдер орналасқан, ең болмағанда өте тар қараңғы немесе ақшыл жолағы бар.

Жүйелі контраст

Қарасақ, күн, содан кейін көшіру көз ақ қабырғаға, онда біраз уақыт болып көрінеді қараңғы дақ білдіретін размытое изображение солнца на көздің тор қабығындағы. Егер кейін ұзақ смотрения арналған жарқын жарық көз жабу, анық көру бейнесі светящегося дене қарқындылығы оның тұрақты ослабевать. Жүйелі контраст жасалады, сондай-ақ, бұл ауыстыру кезінде көзқарас бір красочного дақтар басқа байқаймыз соңғы түсі түсті, несвойственный оған. Ғалымдар түсіндіреді бұл құбылыс мерзімінің қалдығы аз раздражением тор

көзді кезінде қабылдауға алдыңғы түсті, өйткені жарық сезім бар ұзақтығы және жалғасуда біраз уақыт кезде тұрғысында қазірдің өзінде жоғалып кору. Нәтижесінде, біз ауыстырамыз көзқарас ашық-қызыл жарықтандырылған бетінде сұр аумақты, мысалы, қағазды аламыз байқамайды жасылдау түсі " сером. Күші мен бағытын өзгерту түсті, және де, егер бір мезгілде контрастом, көптеген себептермен шартталған. Жүйелі контраст кейде көрініс табады " деп айтылады және нысаны алдыңғы түс дақтары. Ол ағады, уақыт ұзақтығына байланысты және күшін тітіркену тор көздің алдыңғы түспен. Малонасыщенные түсті туғызбайтын дәйекті керісінше.

Түс көру адамның өткен ұзақ жолы эволюциялық дамуымен бірге, қоғамның, мәдениет және өнер, ол үнемі дамып және обогащалось жаңа тәжірибе.

Астында сезімімен түсті деп басқа қарапайым түйсік және қабылдау, констатирующего негізгі сипаттамалары түсті, күрделі түстерді қабылдау қазіргі заманғы адам, байытылған жанында білім, қауымдастықтар мен ұсынымдардың Тұрғысынан қабылдау, түрлі-түсті, олардың қасиеттері мен сапасын А. С. Зайцев ұсынады болу меншікті және несобственные.

"Өз" сапасын түсті – бұл қасиеттер өлшеуге болады және білдіруге сандық, бұл негізгі сипаттамалары, түс – түс өңін, светлота және қанықтық. "Несобственные" сапасын объективті түрде түстерге тән емес, олар пайда нәтижесінде эмоционалдық реакциялар кезінде пайда болатын, оларды қарқынды түрде жүзеге асырылуда. Бұл мұндай қасиеттері түсті, олар сипатталады мынадай сөздермен ауыстырылсын: "жылы" және "суық", "жеңіл" және "ауыр", "тұйық" және "ұян", "шығыңқы" және "отступающие" және т. б..

Кезінде қабылдауға әр түрлі түсті білдіреді "жеңіл" және "ауыр".

"Жеңіл" немесе " әуе - барлық ақшыл (әсіресе суық жарық), малонасыщенные түсті, әсіресе көк және көгілдір тәріздес түсі аспан, әуе кеңістігін берді.

"Ауыр" - барлық қара, әсіресе жылы түстер. Егер екі түсті иленеді тең алаңы, онда естественнее астам "ауыр" түс орналастыруға төменде, ал "жеңіл" наверху. Бұл қағида қатаң сақталады сәулеті. Теңестірген кезде гүл назарға алу керек ерекше қасиеті олардың кейбіреулері қатты назарын, т. е. олардың броскость. Ең броским түспен болып табылады қызыл. Лақтыру барлығын қанық боялады. Броскость түсті ғана байланысты емес толығуын, бірақ және түсті фон. Көп ерекшеленеді, бұл түс өз фон, ол қарама-қарсы болуы, және керісінше. Ақ түс-ақ мүлдем жоғалады (мысалы, бүркемелеу ақ халаттар карда). Суретшілер жиі аталады түрлі түсті бітеу және звонкими, бұл байланысты сейлуді. Мысалы, ашық-қызыл, қанық түс деп атайды звонким салыстырғанда қатаң қоңыр түспен. Өте жақын ғана аталған жұпта ұғымдар, "жұмсақ" және "катты" түс, бұл дерлік синонимдер "звонкому" және "глухому". Таза спектрлі түс әрқашан қатал, жағымсыз кесудің көз – кем дегенде салыстырғанда малонасыщенным жұмсақ түспен. Сондай-ақ, бар бөлу гүл "белсенді" және "пассивті". "Белсенді" - таза, жылы түстер, олар күштірек бөлінеді жалпы фонында сурет жазықтықта (ашық қызғылт – ең белсенді түсі спектрін). "Пассивті" - суық түсті, әсіресе аз қаныққан. Ескеру қажет, бұл әлсіз жарық

қызғылт сары және қызыл түсті "гасиут", ал көк және көк-жасыл неғұрлым белсенді.

Егер бірдей қашықтықта адам тәрбиелеудің екі боялған қызыл және көк түсті, тікбұрыш болса, онда олардың біріншісі қабылданады орналасқан жақын, ал екіншісі – орналасқан әрі қарай, бұл үшін негіз болып табылады болу және гүл "шығыңқы" (қызыл, қызғылт-сары және сары түсті) және "отступающие" (жасыл, көгілдір, көк түсті). Хроматические түсті ретінде қатысты ахроматических, ақшыл болып көрінеді шығыңқы қатысты қара. Болу гүл шығыңқы және отступающие негізделген ассоциативном тәжірибесі адамдарды, привыкших көруге алыс жоспарлары және алыс заттар, әрқашан окутанные синевой. Түсті, сочетающиеся-бірімен жасауға болады гармоничными өзгертіп, олардың жауап береді. Жиі түсті жеткіліксіз келісілген жазықтықта, басқаша бастайды, өзара іс-қимыл кеңістіктік нысандары. Ақырында, екі түсті олардың тең мөлшерде жиі құрайды неубедительное үйлесімі, ал санының өзгеруі бір гүл керемет "біте қайнасып жатыр" бір басқа.

2.9 Түс қанықтығы

Түсті қабылдау—күрделі кезең, физикалық,психологиялық әсердің болуы.түстердің толқын ұзындығына әсері ж/е де көздің бұл түстерді анық көруі.қазіргі психологияда көздің түстерді көруі үшке бөлінеді:түске көз қарасы, түсті қабюдауы ж/е ол түсті сезіну.

Көздің түске деген сезімталдылығы сан жағынан да сапа жағынан да өзгереді түстің анықтығына байланысты. Көздің сезімталдылығы тек түстің анықтығына ғана байланысты емес,оны кейбір адамдар түрлі түстерді тек бір ғана түс деп сезіну

Түс қанықтығы.

Түс қанықтығы екі түрлі жолмен құрылады.....

1) Аддитивтік қанықтық. Физикалық жағынан бұл түс қанықтығының бөлінуі

- **Пространственное**. Бұл бір беттік әр-түрлі түстердің орналасуына қатысты (мониторда, театральные рампы).

- **Оптикалық**. Бұл адамның түсті көру мүшесінің деңгейінде ол түстің әр-түрлі орналасқанын біледі.

-**Уақытша**.бұл түс қанықтығының басты түрі.ол түс қанықтығын дискі арқылы байқауға болады. Егер дискіні сауле түскен жерде айналдырса одан әр-түрлі түстер дискі тоқтаған ша уақытша байқалынады.

- **Бинокулярное.** Бұл көз әйнектің эффектісінің әр- түрлі болуы(бір линза бір түсті, екіншісі басқа түсті).

Негізгі түс қанықтығы:қызыл,жасыл,көк.

2) Субтрактивті қанықтық. Оның қанықтығы түстік патокқа байланысты.

Негізгі ережесі: всякое ахроматическое тело (краска или фильтр) отражает или пропускает лучи своего собственного цвета и поглощает цвет дополнительный к собственному.

Түсті негізгі өзгертетін қанықтық:қызыл, сары,көк.

Контраст

Контраст (фр. contraste < лат. contrarius — қарама-қарсы болу,тұрақты) —бұл ашық құрылған және тұрақы, мінездеме *қара-ақ* немесе *түрлі түсті сурет*.

Түстік контраст –түстің өзгеруіне көз-карас. Мысалы, сұр түс ақ фонда карадай көрінеді, ал қара фонда ақшыл болып тұрады.

Біруақыттық түстік контраст

Контрасттың бұл түрі түстік тонмен байланысты. Мысалы, сары оранжевый фонда анық көрінбейді, сәлжасылдау,ал оранжевый сарының үстінде қызылдау болып көрінеді.1сурет.

Түстер әртібі жаңа оттенктарға байланысты. 2сурет

Психолог Б. М. Теплова түстік контрасқа деген қызығушылығы:

- Суық түстер,жылы түстерге қарағанда басым келеді;

Өлсіз контраст, басым түсті жояды;

Бақылау сұрақтар;

1.Түс және орта.

2.Түс пішінтүзу құралы ретінде: заманауи сәулетте түстің екінші орындағы маңызы.

3.Түс кеністікті, салмақты және көлемдерді жаңарту құралы ретінде:түстің сәулеттен басымдылығы.

4.Түстің көмегімен кеністік сезімдер мен еслестерді жасау. Кеністіктік жоспарлардың акценттік назар аудару нысандары мен оларды тұтыну мерзіміне қатысты түс параметрлерінің өлшемдері

2.10 Түстің сипаттық-әсерлік мәнінің мәселелері

Жарнама құралдарын пайдаланатын бұқаралық ақпарат тарату үшін өз хабарландырулар қатысты тұтыну тауарлары, әр түрлі ұйымдар мен саясат. Жарнама тиіс ояту назар, қызығушылық тудыруы, ояту тілегі. Ол ұсыныс жасауға сенімді жауап беретін әр түрлі қызығушылықтар. Жарнама - бұл мақсатты бағытталған әрекеті әсер етуі мүмкін адам мінез-құлық. Ол тиесілі сыртқы көріністеріне біздің күнделікті тұрмыстық, біздің күнделікті өміріміздің ажырамас бөлігі бола отырып, бізді қоршаған әлем. Бірте-бірте ол терең біздің подсознание. Үшін хабарландыру неғұрлым есте қалатын, олар ерекшеленуі тиіс краткостью, ясностью, дәлдікпен және непосредственностью. Ең елеулі ішінде берілуі тиіс жай, түпнұсқа түрінде шектеулі пайдалану түсті және сәтті қосылған мәтін мен сурет. Әсіресе жақсы нәтижелері әкеледі мақсатты пайдалану, түсті жарнама. Түрлі-түсті жарнама әсер күштірек қара-ақ түсті, өйткені арттырады шынайылығы ар-намысы ұсынылған тауарлар мен қызметтердің мәжбүрлейді, адам эмоциялық қабылдауға, заттарды тануды жеңілдетеді және арқасында мүмкін символическому мазмұнына әсер етеді

подсознание. Әрине, алға қойылған мақсатқа жету үшін мазмұны мен түсі әрекет етуі тиіс келісілді. Осылайша, түсі -жарнама функцияларын аткарады ұсыныстар.

Маңызды проблема жасаушылары үшін жарнама болып табылады дұрыс таңдау түсті, өйткені адамдар және көптеген қабілетті өте жақсы қабылдауға тілін түсті. Жеке алынған бір түсті және тіркесте бір-бірімен білдіреді мүлдем ерекше маңызы бар қаланың, основывающееся алынған тәжірибесі мен жетекші қауымдастықтарға.

Бірнеше мысалдар:

"Кофе рекламасында басым қоңыр реңді болады. Жарнамалық роликтер сүт өнімдері - түстер ақ түсті; жарнама үшін балалар киім-кешек және гигиена құралдары пайдаланылады нәзік пастел боялады; үшін ұсыныстар освежающих лимонадов - беру үшін өмірлік күштері су - суық інжу, аққұба реңді, ал күрделі музыка - мерекелік үндестігі үш түсті: қызыл, алтын және қара. Жарнама поп-музыка пайдаланады сенгісіз түсті сияқты қызғылт, қызғылт сары, күлгін, қызыл, жылыту құралдары - жылы қызыл-қоңыр түсті. Алтын түс кездесуі мүмкін жерлерде ғана ұсынылады, онда әсіресе құнды және қымбат. Түсті әсер ететіні ғана емес, көз, бірақ және басқа да сезім мүшелері: біз сезінеміз дәмі "тәтті қызғылт түсті", естиміз "кричаще-қызыл", сезінеміз "әуе-ақ", естиміз иісі "көктерде". Сондықтан, бұл таң қалырлық емес, қолдану саласы гүл соңғы уақытта қатты кеңейді. Әсері жекелеген түстер мен олардың реңктерін сынақтан өткізілді, содан кейін қолданылды негұрлым мақсатты түрде: саласындағы сән, фильмдер және теледидар, журналдар мен фотосуреттер, бірақ, ең алдымен, жарнама, өйткені түрлі-түсті жарнама қолданылады едәуір күштірек қара-ақ түсті.

Супермаркеттерде, мысалы, пайдаланады жасыл-қызғылт сары қалқа үстінен көкөністермен және жемістермен еске салады табиғатта атарда, күн. Бірде-бір сатып алушы әкімші көңіл сүзбе немесе йогурт орамада күңгірт түсті, жанында болса, сол тауар сатылады-ақ буып-түюге, разрисованной жаркын жемістермен, өйткені ақ түс білдіреді тазалығы мен балғындық береді. Келесі учаскесі супермаркет тапсырды, сары-қоңыр түстегі, бағаннан тыныштық және демалыс. Бұл жерде сатады кофе, шәй, тәтті тоқаштар және басқа да өнімге осындай. Шырынды және жаркын қызыл түс үлкен рөл аткарады "точки над і". Бұл - сигналдық түсі білдіретін тартымдылығы, temptation және ұсыныс. Бұл ретте бірден еске бархатные қалың перде қонақ үйінің жоғары сынып оқушысы немесе театр, қызыл кілем, ол қабылданды расстилать - кірісі жоғары мейман немесе ішкі қамтамасыз шкатулкалар-әшекей үшін. " ақыл келеді қабілетті көліктерін жылытуға немесе жоюға от, ал, мүмкін, шамдар, тежегіштер автомобильдің; қалай болғанда да назар тартылды және табыс дерлік кепілдік беріледі.

Назар қол жеткізуге болады көмегімен тұрақты қайталану белгілі бір түсті жарнамалық бейнеде немесе роликте, ол кезде өнімді жарнамалау фирманың "Nivea". Бұл жағдайда, қайталанған жағдайда түстері бірдей болуы керек, өйткені адамдардың көпшілігі есте сақтайды түсі үлкен дәлдікпен. Жоқ алынып тасталды пайда болуы, түрлі қаржы, сәтсіздіктер, егер байланысты

қазірдің өзінде бір мәні түсі өзгереді, тіпті болмағанда дәрежесі болмашы. Бұл тудыруы мүмкін мүлдем басқа, қауымдастық, енді екі тілде жазылады. Мәні түстің өзгеруі мүмкін тіпті мардымсыз қосу ақ және қара немесе қандай да бір басқа жарқын түсті болса, онда түсі ретінде қабылданады астам суық, қараңғы, негұрлым агрессивті, аса жұмсақ. Тамыры негізгі мәнін түсті салынған өткізілген адаммен ежелгі тәжірибелерде үстінде табиғи гүлдермен. Біздің жағдайда, бұл болар еді көк түс күндізгі және түнгі аспан, көк теңіз, су, мұз, көк түс берді. Түрлі аспектілері пайдаланылады жарнама үшін внушить сенім сол немесе өзге де өнімі:

Жарнама жасаушылар мен психологтар пайдалана отырып, өз біліміи әсер ету тәсілдерінің түрлі түсті, күшті ықпал етеді тұтынушыға. Олар көмектеседі өндірушілерге көмек түсті сендіру тұтынушы оларды сатып алу керек. Қара немесе сұр түстің күрделілігіне, мәдениетіне не. Ұрпақ түстердің бүкіл таммасына қарсы тұрар сияқты. Сонымен қатар, жарқын түс түсін кетудің, демалыстың, бостандықтың белгісі ретінде белсенді түрде пайда болады. Түс жатын сыртқы көрінісі мен оның жарнамалық бейнесінің маңызды элементі болып табылады. Бояулар бір-біріне және қоршаған ортаға тиесілі және олардың «функционалдығы» туралы айтқан кезде бұл дегеніміз.

Бірқатар еуропалық елдерде темекі мен алкоголь жарнамасы арасындағы карама-қайшылық анық көрінеді, соның ішінде түсті шешімдерді шектеу арқылы. Заңнамалық тәртіпнен темекі мен алкогольді жарнамаға тек ақ-қара түстерді пркеу кезінде рұқсат етілді.

Мінез-құлық тәсілін сатып алудың ықтимал нұсқаларының тізімінде ақ фонда қызыл немесе көгілдір үлкен көрін қалаған әрекетті сипаттайды және сол жолдағы шағын қара көрін қалаусыз. Психологиялық тиімділік тұрғысынан, сары, көгілдір, көгілдір-күлгін және қызыл түсті ең табысты болып табылады.

Егер ресейлік дүкендерде жиі кездесетін түстер сатып алушылардың назарына әсер етсе, онда назар аударатын тиімділіктің дәрежесі бойынша болу келесідей болады (%):

- ***көк-күлгін*** — **100;**
- **қара көк - 90;**
- **көгілдір - 85;**
- **қарқынды-лимон - 60;**
- **қара - 47;**
- **қара күлгін - 42;**
- **сары - 22;**
- **көк - 17,5;**
- **көк - 14,5;**
- **қоңыр - 9,5;**
- **рубин. - 7,5;**

қызыл-қызғылт — 3,5.

- Барлық түстер табиғатқа тән қосымша қасиеттерге не немесе олардың қолданылу әдісі деп саналады. Түстердің кейбір медициналық, физиологиялық және психологиялық ерекшеліктері:

- **қызыл:** жылы және тітіркендіргіш, қауіпті және тыйым символы миы ынталандырады, белсенді көңіл-күйді көрсетеді. «Түсіреді» бетті, боялған осы түсті және артық шиеленісті жасайды. Қызыл адамдар эмоционалды, көңілді, сексуалды таңдайды. Кішкентай беттерде көгілдір немесе сұр түспен біріктірілуі мүмкін;

- **қызыл-сары:** көңілді, импульсті, импульсты тездетеді, әл-ауқат сезімін тудырады, реализм туралы куәландырады. Оның көк түсте қосымша түсте жиі ұштастырылған жылдығы кішкентай беттерде, әсіресе, құрал-жабдықтар, машиналар және т.б сияқты табиғат өнімдері сияқты «суық» үшін қолайлы етеді;

- **сары**: миды ынталандырады, назар аударады және басқа түстерге қарағанда ұзағырақ еске қалады. Сары, қызғылт түстерді көңілді, импульсивті адамдар таңдайды. Бұл түстің жарықтығы психикалық балансты бұзуға әкеледі, сондықтан оны оны үлкен беттерде пайдалануға кеңес берілмейді және оны жасыл түспен үйлесімде қолдану керек;

- **жылы сары** (жұмыртқаның сарысы түсі): достық, жылы, жағымды;

- - **ашық сары** (лимон): суық, «қышқыл», революциялық, маңызсыз, түссіздік сезімін тудырады;

- **- алтын:** биікке ұмтылуды және оның артықшылығын көрсетуді білдіреді;

- **жасыл**: тыныштандырады, ауырсынуды, шаршауды, теңгерімділікті жеңілдетеді, балғындық пен табиғи қасиеттерді қамтиды. Жасыл адамдар қабілетті және теңгерімді. Өз-өзімен «баланстың болмауы» сезімін тудырады және жұмбақ атмосфераны жасайды, сондықтан оны ақ немесе көк түсте пайдалануға болады;

- **көгілдір**: антисептикалық, невралгиялық ауырсыну үшін тиімді;

- **- көк**: ішкі күш пен үйлесімділік жасайды. Көк адамдар меланхолитті таңдайды және көңіл көтереді. Бұл түстің сергектігі оның тыныштандырушы әсерімен бірге, ол стрессті шығаратындықтан, оны бірқатар түсті түстерге орналастырады;

- - **күлгін:** жүрекке, өкпеге, қан тамырларына әсер етеді, матаның төзімділігін арттырады, сезімдерді өз беттерімен салыстырады. Жасыл немесе көгілдір түспен толықтырылып, босаңсытып, бір мезгілде «арандатады». Күлгін өміріндегі тұрақсыздық кезеңін бастан өткерген адамдар таңдайды;

- **ақ**: тазалықты бейнелейді. Ол өз күшіне «өзін-өзі жою» арқылы сипатталады, сондықтан оны көк, қызыл немесе жасыл түстермен үйлесімді пайдалану жақсы;

- - **сарғылт**: «шашты шашты»;

- **көгілдір:** бұл түстің суықтылығы оны қызыл түспен бірге пайдалануды қажет етеді. Осылайша, көптеген жағдайларда бейтараптық және қолайлы болып табылады;

- **күрең-қызыл:** бұл толықтығы мен байлығымен байланысты;

- - **қоңыр**: тұрақтылық пен шынайы көңіл-күй сезімін тудырады. Қара адамдар тұрақтылық кезеңінде тұр, бірақ ештеңені өзгерткісі келмейді

(консервативті). Табиғаты бойынша «ауыр», ол тиісті реңктермен немесе көгілдір түсімен үйлеседі;

- **қара:** жеңілдікті бейнелейді;
- - **көгілдір**: суық және пәзік әсер тудырады;
- - **қызғылт:** әлсіздік, босаңсылық және жиі қант сезімі;
- - **ашық жасыл**: суық орта береді.

- Жоғары сапалы тауарлар мен сәнді бұйымдардың өзіндік ерекшелігі қара немесе қызыл түстермен үйлестірілген. Сергектік - суық түстер: сары, көк немесе жасыл. Мысалы, сүт өнімдері үшін жасыл түсті, теңізге арналған көгілдір, керамика үшін қоңыр, қалың түсті (мысалы, апельсин), өнеркәсіптік тауарларға, зергерлік бұйымдарға арналған ашық көк немесе көк түстерге.

- Түсінудің нашарлау дәрежесі бойынша түс комбинациясы келесі тәртіппен орналасады: ақ түспен: қара сары; жасыл түсті; қара түсте; сары түсте; қара түсті; жасыл түсте; көк түсте; қызыл сары түсті; көк түсте; қызыл түсте; көк түсте; қызғылт сары түсті; көк түсте; жасыл түсті; ақ түсті апельсин; жасыл түсті; жасыл түсте; ақ түсте қоңыр; қоңыр түсті; сары түсті қоңыр; қоңыр түсті; қызыл түсте; қызыл түсті; қызыл түспен сары түсті.

- Арнайы зерттеулерде қолданылатын түстердің саны жарнамалық хабарламаның әсер етуіне тікелей әсер ететіндігін анықтады. Егер қара және ақ түстің бейнесін қабылдау тиімділігі 100% қабылданады, онда екі түсті кескіннің тиімділігі 20% -ға, ал үш түсті түс тиімділігі 40% -ға артады.

- Жарнамаланған өнімді қабылдау кезінде дұрыс атмосфераны құрудың маңызды факторы - бұл түс температурасы, сонымен қатар сатып алушыға психологиялық әсер етеді. Сонымен, егер жылы ақ түсті (500 люкс дейін) тыныш және өте летаргиялық орта жасаса, суық және бейтарап ақ түс белсенді көңіл-күйді баса көрсетіп, дереу сату орындарына қолайлы.

- Жарықтандыру құрылғыларын пайдаланған кезде түсті реңктерді дәлірек беру ерекше түсті сүзгілерді пайдалану арқылы көтеріледі.

- Әдетте, жарнамалық мақсаттарда екі түрлі түстен аспайтын етіп қолдануға кеңес беріледі, бірақ олар өзара байланысты түстерге байланысты өзгеруі мүмкін, себебі бұл қатынас түс ретін сезіндіреді және көзді шаршатпайды.

- Барлық жағдайда түс қолдану үшін қолайлы рецептер беру мүмкін емес. Бұл түстердің комбинацияларынан туындайтын психологиялық әсер әртүрлі адамдар, үшін мінез-құлық мәдениеті мен дәстүрлері маңызды рөл атқаратын адамдар үшін сараланған.

- Ең керемет түстерді қабылдау жүйесі бар адам жеке және кәсіби қажеттіліктерге, сондай-ақ ойын-сауық мақсаттарына арналған түстерді әртүрлі тәсілдермен әзірледі.

- Жарнамалық түс масштабы дұрыс пайдаланылған сайын табысты бола бастайды, ол сайып келгенде маркалы түсті гамма болады.

Бақылау сұрақтар:

1.Түстің мағыналық сипаттамалары.

2.Түс символикасы.

3.Түске қатысты тарихи жайы. Өнердегі әр түрлі ғалымдардың, суретшілердің шығармаларындағы түрлі ағымдар мен бағыттардың түске ерекше қатынастары

2.11 Табиғи түстер

Әр заттың өзіне тән табиғи түсі бар.
Лимон — сары сәбіз - қызыл сары қияр — жасыл т.б. Мұндай айқын анықтаушы түсті өз түсі (локальный) деп атаймыз.
Кескіндемеда зат түсін дәл өз түсі ретінде емес дер кезіндегі белгілі бір ортадағы түсіне қарай қабылдайды. Бұл қойылымды салу барысында кейбір қыйыншылықтарды туғызады. Ол көлеңкеде ғана қараңғы емес сонымен қатар өзінің түстік ортасын өзгертеді. Жарықтың кейпін көрерменнен алыстату деңгейін заттардың бояуын қойылымды қоршаған ортаны т.б.
Қойылымды бейнелеу барысында түсті анықтау үшін ортаның жағдайына байланысты өзгеруін білу керек. Заттың дәл өз (локальный) түсінің өзгеруіне жарық көзінің өзгерісі және күші әсёр етеді. Қатты жарық түскен жағдайда заттың өз түсі ашық түске айналады қанықгылығы төмендейді ал жарықтығы күшейеді. Әлсіз жарықта барлық заттар ауырлайды және қанықтылығы төмендейді. Сонымен қатар жарық күшін бейнелеудің жалпы реңдік қалпы анықталады. Күн сәулесі түскен жағдайда заттың жарық әрі көлеңке жағындағы жарықтық, айырмашылығы құшейеді. Бұлыңғыр немесе кешкұрым кезде барлық зат әлсіз жарықтанады.
Заттың дәл өз (локальный) түсін қабылдау барысында жарық көзі әсер етеді, Бұл жарықтың спектрлі құралымен байланысты. Таңертең барлық түстер көк ақшл көк болып көрінеді. Ал кешқұрым күн батарда түстер қызыл сары жәй қызыл өңде болады. Электр лампосының жарығынан да түстер өзгеріп отырады. Қызыл түс ашық және қанық болып қызыл сары түс қызылданып ашық түске айналады. Ал ашық сары түс ақ түс болып ашық көк — жасылданып ауырланып көк түс - қара ал фиолетовый қызылданып және ауырланып көрінеді.
Әр түрлі жарық көзіне байланысты зат түсі көлеңкеде өзгереді. Заттың көлеңке бөлігіне жарықтың тіке сәулелері емес басқа зат жазықтарының шағылысу сәулелері түсетіндіктен бұл түс бұрынғы спектрлі құрамын сақтап қалмайды. Заттың жарық бөлігін жартылай және нағыз көлеңке мен салыстыра отырып олардың жарықтық жағынан ғана емес жарық реңінен де айырмашылығын байқауға болады Мұндай түстердің өзгерістері — заттың көлеңкі жағына құлаған түстің спектрл құрамының өзгерісін түсіндіреді. Кешкі мезгіл көк немесе суық түстерімен ал күн сәулесі түскен жерлер жылы туспен бейнеленеді.
Заттың көлеңке және жарық, жақтағы түсі жарық көзінің түсіне байланысты.
Бұлыңғыр немесе кешкі мезгілде заттың жарық және көлеңке жақтары күн сәулесі түскендей қабылдана алмайды. Заттың жарық жақтағы ез түсі

суық болып ал көлеңке жағы түсі жылы болады. Рефлекстің жарықтағы мен түсі озін қоршаған ортаға байланысты.

Бұл орта түс және жарық жағынан әртүрлі болады. Көп түсті немесе белгілі бір аймақтағы түстер саны ашық немесе қараңғы болуы мүмкін. Мұның бәрі ақ затта немесе жылтыр заттарда айкын білінеді.Егер бірі ары екіншісі ақ заттарды қатар қойып фонның түсін өзгертсе зат рефлекстерінің өзгеруін байқауға болады.

Мысалға. Ақ зат рефлекс көк фоннан — көк ал сарыдан — жасыл егер осы заттарды қызыл фонға қойсақ - ақ затта рефлекс - қызыл ал сарыда - қызыл сары түс береді.

Біз барлық заттарға бүтіндей караймыз оның пішінін материалдылығын анғармаймыз. Заттың үсті тегіс немесе бұдыр болуы мүмкін.

Мысалға. Керамикалық ваза — жылтыр себебі ол тегіс. Оған тік түскен жарықтан жылт пайда болады. Түкті мата бархат велюр, т.б. үсті бұдыр (матовый) тегіс емес. Оған түскен жарық бір жерге ғана тоқтамай әр түрлі бағытта жайылып кетеді. Сондықтанда жылтырамайды. Шәйі матада грампластикада- жылт көп кездеседі. Әр маталардың өзінің жылт рефлекс аркылы өтпелі түстері болады.

Мысалға. Зат түсі суық болса яғни ақ фарфорда гипістің түсіне қарағанда жылт та суық болады. Ал рефлес қоршаған заттарға байланысты суық және жылы болып қанықтылығы азаяды. Түрлі-түсті металды заттарда жылт сол металдың түсін рефлекс түсі қоршаған түстермен ол да солметалдың түсін береді.

Атласты мата қыртыстарында жылт ақшыл ал рефлекстер матаның қанық ез түсінде болады. Ал бархаттағы жылтың орналасуы атласка ұқсас болады да рефлекс болмайды. Заттың өз түсі жарыққа байланысты ғана емес сонымен қатар заттың көрерменнен алыстауынан да өзгереді. Әртүрлі кеңістіктегі орналасуды план бойынша орналасу деп-атайды. План аркылы зат орнының алыс – жақындығы анықталады

Мысалы. Керерменге әртүрлі аракашықтықта орналаскан жасыл жапырақты ағаштар түсі әр алуан болып көрінеді. Ағаш алыс орналаскан сайын жасылдана түседі. Бұл түс майда бөлшетермен толтырылған қоршаған ауа ортасының мөлдір еместігінен езгереді.

Түстің өзгеруі көрермен мен заттың ара-кашықтығына байланысты. Егер ауа-кабаты жұқа болса заттың түсі аз өзгереді. Зат алыс орналасса сол мезгілде оның түсінде сұр немесе ашық көктің шағылысу өңі пайда болады.

Қараңғы түсті заттар алыстаған жағдайда түсі әртүрлі болып өзгереді.

Қараңғы заттар ауада көктеніп ашықтанады ал ашық түстегі заттар тек коюланып қана қоймай ақшыл сарғыштанып құн сәулесі түсіп тұрса қызғылтанады. Ауа ақшыл-көк қызғылт сары сәулені таратады. Көрерменнен заттар алыстағанда заттардың ашық қараңғы қарама-кайшы орындары бірте-бірте жазылады (тарайды) түстерінің бір-бірінен айырмашылығы азаяды.

Зат алыс орналаскан сайын түстерінің жарықтығы көлемінің және пішінінің сызбасы анық бейнеленеді. Алдынғы пландағы заттардың

айырмашылығын бірден көрсете отырып екінші планды сәл анықтау етіп ал артқы пландағы заттарды бұлыңғырлау тегіс етіп көрсете отыра жазықтықтың тереңдігін беруге болады. Біздің көзіміз түсті жарықты көлемді кеністікті материалдылықты заттардың мұндай құбылысынсыз бейнелеуді шын етіп қабылдай алмаймыз. Жазықтықта кеністіктің ерекшеліктерін беру пейзажды бейнелеуде анық білінеді.
Кеңістік пен жарықтың белгілі бір шартын бейнелеуде жазық фондағы натюрморт немесе портрет-болсын бұл заңдылықтарды кандайда бір Кескіндемелы шығармаларды орындау барысында міндетті түрде сақтау керек. Бір мезгілде бірнеше затты дұрыс бейнелеу үшін зат пішінінің жарық көленке және жарық көзінің өтуін көре білу жеткіліксіз. Бақылау кезінде барлық заттар түсі бір-бірімен шағылысып тұрса шындықпен үйлеседі. Қойылымдағы заттардың түстік және реңдік қатынасы натураны бейнелеу кезінде сақталуы керек.

Тәжірибелік жұмыс

Ылғалды әдіспен күздің бұлтты кезеңін бейнелеу.
А2 фор. қағазы.
Акварель бояулары, қарындаш, өшіргіш, су Көршілес түстес (родственные цвета). Өндік қанықтылығы жағынан жақын заттардан құралған натюрморт. «Алля-прима» әдісі.

Мақсат: Түстер мен танысу. Палитра және оның мүмкіндіктері.
Қысқаша мазмұны:
Түстің кескіндеме бейнелеу өнерінде ролы үлкен. Түс еңбектерге ерекше рең береді. Әртүрлі түстер туралы, айтканда "Жылы және суық" создері қолданылады.
Спектор түсті шеңбер - әртүрлі түстен құралған түсті шеңберлер:
Жылы: Қызыл, сарығылт, сары, тоқ сары.
Суық: Көк, көгілдір, (фиолетовый).
Түс таңдау: Түс туралы ғылым.

Контрасты фондағы натюрморт.
Мақсаты: Кескіндеме жанры, техникасы жалпы дизайнерлік практикада қолдану үшін кескіндеме жанры мен танысу. Контрасты түстерден құралған натюрморт.
жоспары:
Жанр
Техника түрлері.
қысқаша мазмұны:
Кескіндеме бірнеше жанрларға бөлінеді.
Натюрморт – заттарды сызу.
Пейзаж – табиғат.
Сюжет – сюжеттік суреттер.

Негізгі түстер— қызыл, көк, сары. Бұл түстерді басқа бір түстердің көмегімен араластыру арқылы табу мүмкін емес.
Қалған түстердің бәрі көлденең түстер. Оларды екі немесе бірнеше түстерді араластыру арқылы табуға болады.
Мысалға. Сары және көк түс — жасыл түс. ал қызыл және көк түс — күлгін түс береді т.б.
Бір түстің өнінің әртүрлі болуы. жарық көзінің деңгейіне байланысты. реңнің қанықтылығы. бояудың қарама-қайшылығы және рефлекстері.
Қанықты рең дегеніміз. берілген түстің яғни интенсивті реңнің түстік сапасының айқындығы.
Бояулы қарама-қайшылық - жақын орналасқан түстердің өңге ықпалы. езара әсері.
Бояулы ұтымына бірнеше жағдайлар енеді.
1. Ашық түс қарағы алда. бұрынғыдан да ашық болып. ал ашық аяда ауыр боп көрінеді.
2. Суық түстер қосылыстарды жылы етіп. ал жылы түстер суықтатады.
3. Қатар орналасқан қосымша түстер бірібірінің ашықтығын (жарықтығын) күшейтеді.
4. Нейтралды түс жанында орналасқан зат түске қосымша түсті қабылдайды. Мысалы. сұр түс жанындағы жасыл түспен күлгін. қызыл болып көрінеді.
Бояулы рефлекс — заттың көленке жағындағы шағылысуы.
Колорит дегеніміз — Жалпы түстер ырғағы. әр түстің басқалармен үйлесімділік бірлестігі.
Композиция — бұл заттың кеңістікте орналасуының анықтығы және оның басқа заттармен байланысы.
Композиция сөзі латыншы сопро-зіііо деген сөзі. яғни құрастыруды біріктіру ұғымы.
Кескіндеме және графика композицийясы дегеніміз. мазмұны үйлесетіндей шығарманың құрылымы. оның бліктерінің жазықтықтағы орны. бір-бірімен байланысты.
Акварель — суға еритін бояу. Француздық "а§па" — су деген сөзінен шыққан. Акварель қатты және жартылай жұмсақ. боп бөлінеді. Акварельдің негізгі қасиеті — Бояу қабатының мөлдірлігі. Сондықтан заттың шетіндегі контур сызығы қарандашпен әлсіз етіп салынады. әйтпесе. бояу астынан сыртқа шығып көрінуі мүмкін. Сурет дұрыс салынып біткен соң. бояу түстерін жаққаннан кейін өшіргішпен өшіруге болмайды. ондай жағдайда акварель бояуы бүлінеді. Мөлдірлік қасиетті. түстерді бір-бірінің үстіне жағу барысында. ескеріп отырған жөн. кейде түстердің бірігуі бізге қажетті реңді басқаша өзгертуі мүмкін.
Кейде кейбір түс. оның өзі таза ақ қағаз фонында орындалады. Сондықтан бояуды жағуда ТУСТІК дақтан бастап жүру керек.
Жазудың 4 әдісі бар: Ылғалды әдіс. Аралас әдіс (алла-прима) .Біртегіс әдіс (лессировка). Құрғақ әдіс

Тәжірибелік жұмыс

Тақырыбы: Натурадан қарап жұмыс жасау.

Кескіндеме материалдары мен жұмыс жасау тәсілдері су бояулармен жұмыс жасау әдістерін үйрену.

Жұмыстың мақсаты: Теориалық білімді көтеру және мазмұны бойынша практикалық тәжірбені жоғарылату, практикада қабылдау техникалары.

Тапсырма :

Эскизді орындау (А-4).

Планшетка орналастыру.

Түстерді анықтау.

Аймақтардың реңін анықтау.

Түстермен жұмыс жасау.

Жұмыстарды аяқтау.

Әдестемелік нұсқау:

Натурадан қарап жұмыс жасағанда өзінің жұмыс жасау заңдылықтары мен белгіленген жоспарлары болады. Негізгі бастау кезеңі, ортаңғы кезең, және аяқтау шешуші кезеңі.Бұл кезеңдерде нақты мәселелер шешіледі.

1. Жарықтың түсуіне байланысты негізгі түстік дақтар мен түстердің тондық қатынасы.
2. Негізгі түстер мен түстердің бір-біріне қатынасынан түстердің өзгеруі, жеке заттардың түстері және олардың көлемдері.

2. Жекеден жалпыға өту кезеңінде жеке заттарды бейнелеуде өте катты контур беруді жұмсарту .

3. Негізгі затты яғни композициялық орталықты көрсете білу,ал оны қоршаған заттарды негізгі орталыққа жымдастыра білу.

4. Тондық қатынасты көрсете отырып, жұмыстың алдыңғы планы мен арткы планның айырмашылығын көрсете білу, яғни кеңістік перспективасын көрсете білу. Натурадағы ең қараңғы және ең жарық жерді дұрыс көрсете білу. Жұмыс барысында жалпы бардық натураны көз алдында көре отырып жекеден жалпыға, жалпыдан жекеге дұрыс өтіп отыруы керек. Түстік және тондық қатынастарды салыстыра отырып негізгі түстік жарықталыну мен жарықталу күшін айыра білу керек.

БАҚЫЛАУ сұрақтары:

1. Ашық түс ашық болып, қай жағдайда ауыр болып көрінеді.
2. Суық түстер қосылыстарды жылы етіп не көрсетеді.
3. Қатар орналасқан қосымша түстер бірібірінің ашықтығын қалай күшейтеді.
4. Нейтралды түс жанында орналасқан затка түскен қосымша түст қалай қабылдайды

III ТАРАУ КЕСКІНДЕМЕ ТЕХНИКАСЫНДА КЕЛБЕТ (ПОРТРЕТ) ЖАЗУДЫҢ НЕГІЗДЕРІ.

3.1 Портрет түрлері

Портрет – бұл адамның сыртқы бет пішіні, сондай-ақ адамның ішкі жан дүниесі мен психологиясы ашып бейнелейді. Портрет адамның сыртқы көрінісінің, мінезінің жан дүниесінің өзінше жекешелігін береді.

Адамның ішкі жан дүниесі мен мінезінің беттің мимикасына, көздің қарағанынан, жүруінен, киінгенімен және т.б. анықтауға болады.

Портреттің бірнеше түрі бар:

Интимді, мұнда салынып жатқан портреттің тек жақын адамдарға ғана белгілі сынын көрсетеді.

Салтанатты, ол тек адамдар көп жиналатын жерлерге ғана арналған. Мұндай портреттерге, тек зиялы әйгілі адамдар ғана көркемделіне алады. Бұл сол адамдардың қоғамдағы ролін көрсетеді. Мұндай портреттерде сән бастысы, көзге көрінетін жері сән киімдері, интерьерлерінің әшекейлері болып табылады.

Социалды, бүкіл кластың өмірін айта алатын портреттер.

Психологиялық, мұнда адамның көңіл-күйі толығымен көркемдік негізінде жазылады.

Композициялық қатарына байланысты партреттер көкірек үстінен келетін белге дейін, тізеге дейін, бір пішінді және топталған болып бөлінеді.

Портретке ең басты рольді модельдің жекешелігі, оның дүниесі алынады. Өйткені әр адамның өзіндік өмірі болады. Портретпен жұмыс істеу алдында натураны дұрыс таңдап алу қажет. Модельдің бет пішінінің характері колориті бойынша қызық болу керек. Сондай-ақ адамның отыру кейпін, жарық түсіруін, киімін, әшекейі мен драпировканы әсем таңдау қажет. Қойылымның ең негізгі ережесінің бірі – қарапайымдылық пен әсемдік. Түс палитрасының көптігі Кескіндемеда натураның өзіндік қасиеттерін, характерін, әсемдігін айқын шығарады. Адам бетінде жылы түстен суыққа, қанық түстен қанықсызға өтетін түстік қатынастар өте көп. Дененің әр бөлігі өзінің түсі арқылы бір-бірімен ажыратылады.

Кескіндемелы портретті әр түрлі жолмен орындауға болады. Бірақ бәрінің мақсаты – натураның өзіндік көркемі мен түс арқылы көлемдік формасын беру. Кескіндемеда негізгі заңды игеріп алу қажет, ол: түс формаға тәуелді.

Жұмыс нәтижесі мақсаты, жинақты болу және модельдің характерін беріп тұру үшін, түс керекті жеріне жатқызылуы тиіс.

Түс қоршаған ортаға байланысты өзгереді. Егер сол адмады ең бірінші суық көк драпировкалы фонында отырғызып, содан кейін жылы фонға отырғызса, онда адамның беті салыстырмалы түрде әр түрлі түсті береді. Адам бетінің, киімнің жалпы локалды түсі карама қарсы фонның түсі арқылы өзгереді.

Ең алғашқы натураны дұрыс орналастыру қажет. Әр жұмыс ең алғашында композициядан басталады. Портрет қойылымның қатысушылардың негізгі мақсатынан айырылып қалмау үшін, керексіз ойларды, заттарды алып тастау қажет. Қойылымның барлық заттарды өзінше бір ойды білдіріп, әсемдігін сақтау керек. Композиция сәтті шығу үшін, алдын ала нобайлар жасап, көлеңке жерлерін қою түспен белгілеу қажет. Алдын ала жасалға жұмыстар

портреттің композициясының, модель пропорциясын, түстік шешімін таңдап алады.
Кейін портреттің композициясын, модельдің негізгі пропорциясы мен қозғалысы арқылы суретін саламыз.
Бірінші бояу жағылымдары түстік қарым-қатынастарды дәлірек орналастыру қажет. Жағымдыларды ең бірінші қою көлеңкелерден бастаған жөн. Сонымен қатар салыстырып отыру үшін жарық көп түскен жерді іздеу керек. Бұл бастың бір түстік шешім қабылдау үшін қажет. Көлеңке жерде түстің катты бөлінуі үшін, жағылымдарды кең және аямай қою жөн.
Жұмыстың ең күрделі жері болып көз болады. Көзге үлкен ықылас қойып, зейін қойып қағаз бетіне түсіру керек. «Көз – жанның айнасы» деген мақалды жұрт әшейін шығармаған шығар.
Бөлшектермен жұмыс істеп болған соң, оларды дәлірек шығарып, мінез ұқсастығын жақсы ұстап, керексіз сызықтардан құтылу қажет. Осы кезеңде суретте бір-бірімен бірлесе бастайды. Портретпен жұмыс істегенде ең негізгі сәті оның материалдылығын бере білу болып табылады.
Жұмыс аяқталғаннан кейін свуретті мұқият қарап шығу керек. Дәлірек айтқанда оның түстік қатынасын сақтап қалу, модельдің характерін жақсы беру, бастың көлемділігін дұрыс беру.

Натурадан қарап жұмыс жасау.

Натурадан қарап жұмыс жасағанда өзінің жұмыс жасау заңдылықтары мен белгіленген жоспарлары болады. Негізгі бастау кезеңі, ортаңғы кезең, және аяқтау шешуші кезеңі.Бұл кезеңдерде нақты мәселелер шешіледі.

1. Жарықтың түсуіне байланысты негізгі түстік дақтар мен түстердің тондық қатынасы.
2. Негізгі түстер мен түстердің бір-біріне қатынасынан түстердің өзгеруі, жеке заттардың түстері және олардың көлемдері.

5. Жекеден жалпыға өту кезеңінде жеке заттарды бейнелеуде өте катты контур беруді жұмсарту .
6. Негізгі затты яғни композициялық орталықты көрсете білу,ал оны қоршаған заттарды негізгі орталыққа жымдастыра білу.
7. Тондық қатынасты көрсете отырып, жұмыстың алдыңғы планы мен артқы планның айырмашылығын көрсете білу, яғни кеңістік перспективасын көрсете білу. Натурадағы ең қараңғы және ең жарық жерді дұрыс көрсете білу. Жұмыс барысында жалпы барлық натураны көз алдында көре отырып жекеден жалпыға, жалпыдан жекеге дұрыс өтіп отыруы керек. Түстік және тондық қатынастарды салыстыра отырып негізгі түстік жарықталыну мен жарықталу күшін айыра білу керек.

БАҚЫЛАУ сұрақтары:

7. Түстік қатынас деген не? Колорит деген не?
8. Натюрморт салуда жекеден жалпыға көшу деген не?
9. Натюрморт сала отырып біз не үйренеміз?
10. Жазудың қандай түрлері белгілі?
11. Лессировканың Кескіндемелы тәсілі немен мінезделеді?

Тәжірибелік жұмыс

Тақырып: Киімдегі бала тұлғасының бейнесінің түстік шешімі. Сулы бояу тәсілі.

Мақсаты: Киімдегі бала тұлғасының құрастырмалы пластикалық бейнесінің ерекшеліктері. Сулы бояу тәсілі.

Тапсырма: Адам тұлғасын дұрыс олараластыру арқылы бала пішінінің киімдегі бейнесі құрылымына акценттік көңіл аудару және құрастырмалы қатпарлардың орындалу ерекшеліктері.

Орындалу тәсілі:

1. Нұсқаны дұрыс орналастыру
2. Интерьердегі адам тұлғасының құрылымын дұрыс орналастыру
3. Тұлғаның түстік қатынасын айқындау арқылы орындау

Қажетті құрал –жабдықтар: А2 форматы, М, М2 қарандаштары, сулы бояу.

3.2 Пейзаждағы адам тұлғасының этюдтары

Пейзажда адам бейнесін этюдтарымен жұмыс жасағанда студенттер тірі натураны ашық аспан астында жазу әдісінің маманы болады.

Осы ауданда сурет салып үйрену үшін алдымен бас немесе барлық фигура этюдтарын күнгірт күні салып алған жөн. Ашық күнге қарағанда бұлтты күні көп уақыт сурет жазуға болады.

Осындай күні мұндай этюдтерден жұмыс 4 сағатқа дейін ұласады. Алайда күнгірт күннің өзінің кемшіліктері бар: аз ғана жарықтықта пішіннің көлемі жақсы шықпайды және түс контрасты бола алмайды.

Ашық күні тым басқа суретті келтіре аламыз. Күн түскен беттерде аз ғана ала қызыл, сары түстер кездеседі, ал көлеңке жерлерде аспаннан көкшіл түсті тартады. Сонымен қатар көлеңкедегі түстер жарық түскен жылы түстердің жиынында қатты контраст береді.

Жарыққа қарама-қарсы отырған натураны да салған жөн. Бұл жерде тек мынаны білу керек: адам басының және фигураның шеттері көлеңке түүске қанық болады. Мұнда ең қиыны жылы түсі мол натураның көлеңкірек контрасының түсін табу.

Кешкі ымырт кезінде фигура түстік шешімдерге толы болады. Түскі уақытқа қарағанда бұл кезде натураның жарық түскен жерлері қызыл-сары түске боялады. Мұндай жағдайда дененің түсі аз роль атқарады. Сонымен қатар жарық пен көлеңкенің арасында қатты контраст болмайды. Көлеңке жерлер кешкі аспаннан көкшіл-жасыл түске ие болады.

Суретті түстік шешімін дұрыс шын шығару үшін, студенттер этюд негіздері арқылы жасалады.

БАҚЫЛАУ сұрақтары:

1. Бейнелеу барысында план дегеніміз не?
2. Алдыңғы планды арткы планнан қалай ажыратуға болады?
3. Ауалық ортаға байланысты заттардың түстері қалай өзгереді?

Тәжірибелік жұмыс

Тақырып: Киімдегі ер адам тұлғасының интерьердегі бейнесінің түстік шешімі. Сулы бояу тәсілі.

Мақсаты: Киімдегі адам тұлғасының құрастырмалы пластикалық бейнесінің ерекшеліктері. Сулы бояу тәсілі.

Тапсырма: Адам тұлғасын дұрыс олрналастыру арқылы ер адам пішінінің киімдегі бейнесі құрылымына акценттік көңіл аудару және құрастырмалы қатпарлардың орындалу ерекшеліктері.

Орындалу тәсілі:

1. Нұсқаны дұрыс орналастыру
2. Интерьердегі адам тұлғасының құрылымын дұрыс орналастыру
3. Тұлғаның түстік қатынасын айқындау арқылы орындау

Қажетті құрал –жабдықтар: А2 форматы, М, М2 қарандаштары, сулы бояу.

3.3 Әйел портреті. 450 х 600 мм. Гуашь

Кескіндеме түрінде бейнелеуші әйелдің бас пішінін дұрыс бейнелей білуге бағытталады. Портретаясына қызыл, сары немесе ашық қоңыр түсті материалдарды (драпировка) ілуге болмайды. Себебі бұл түстер портрет бейнемен таласатын болады. Сондықтан да көкшіл немесе жасалтым, сұр түстерді аясында шатасыз жасалынады.

Бұл қойылымға бейнелеу үшін орта немесе елге жастағы бет келпетінің формалары анық көрінетін әйел баласын отырғызу керек.

Жұмысты бастамас бұрын кішірек қағазға композициясын, негізге түстердің байланысын қойылымның жалпы дағын (жалпы түс) тауып жаттығу жұмыстарын жасаған жөн.

Жұмысты бастамас бұрын дақтың негізді тауып алады. Оған шаштың көлеңке жағындағы қараңғылығы немесе киімнің көлеңке жағындағы қараңғы дағы мысал бола алады. Қараңғы жердегі сызық болғаннан соң мынандай, беттің мұрын мен иектің жарық жерлеріне мазок (жағым) береді. Портрет пен аяның қарым-қатынасын жоғалтпай бұл жерде түстік байланыстарды тауып, бас формасын мазок арқылы шығару керек.

Түс пен дақты салыстырмалы түрде үлкен жазықтықтарды кішігірім жазықтықтармен салыстырып этюдта жұмысты жүргізу керек. Қалған жұмыстар белгелі бір жарықтың түсі мен тірі бас формасын мінез-құлқын көрсете білу негізінде жүретін болады. Жұмысты көзге, мұрынға, ауызға үлкен зейін қою керек.

Бұл бөлшектер әр адамға әр түрлі екендігін де жалпы ережеден ауытқи алуға да бейімделе білген жөн. Бұларды жазып отырып білімгерлер көбінесе жалпыны ұмытады, сондықтан да жұмыс соңында этюдты жалпылау, бастың құрылымын тексере отырып, Кескіндеме шешімін табуға бағытталу керек.

Бұл бөлшектердің әр адамға әр түрлі екендігін де жылпы ережеден ауытқу алуға да бейімделе білген жөн. Бұларды жазып отырып білімгерлер көбінесе жалпыны ұмытады, сондықтан да жұмыс соңында этюдты жалпылау, бастың құрылымын тексере отырып, Кескіндеме шешімін табуға бағытталу керек.

БАҚЫЛАУ сұрақтары:

1. Қандай түстер негізгі деп аталынады?
2. Қандай түстер тіркеулі деп аталынады?
3. Акварельдің Кескіндемелы техникасының ерекшеліктері немен аяқталады?
4. Акварельді құрғақ жазу техникасы немен аяқталады?
5. Акварельді "алла прима" әдісі техникасымен жазу қалай ерекшеленеді?
6. Кескіндемеда колорит ұғымын қалай түсінесіңдер?

Тәжірибелік жұмыс

Тақырып: Темперамен және гуашьпен салынған кескіндеме
Киімдегі әйел тұлғасының пластикалық құрылымы.
Мақсаты: Киімдегі әйел тұлғасының және фондағы мата қатпарының түстік кереғарлығын анықтап, құрастырмалы және пластикалық құрылымын көрсету.

Тапсырма: Әйел тұлғасының пластикалық ерекшеліктерін бейнелеу арқылы бейненің колористикалық маңыздылығына аса көңіл бөлу қажет.

Орындалу тәсілі:

1. Нұсқаны дұрыс орналастыру
2. Адам тұлғасының құрастырмалы құрылымын дұрыс орналастыру
3. Тұлғаның пропорциялық, құрастыру және түстік қатынасын айқындау.(Гуашь, темпера тәсілі.)

Қажетті құрал –жабдықтар: А2 форматы, Гуашь, темпера, қылқалам, ТМ карандашы.

3.4 Композициялық құрылымдағы бастың этюды

Профессионалды білімді жетілдіруде тек форманы дұрыс шығару ғана емес, бейімдеуші адамдардың мінез-құлқын, жынасын, жас ерекшелігін дұрыс көрсете білу болып табылады.
Бұл тапсырма өте қиын және ерекше қызық.
Суретші бейнелеуші адамның мінез-құлқын қағазға түсіре білу үшін үлкен білікті болу керек. Суретші білімгерлерден жұмыс тапқырлық шешімге келуді талап етеді. Жекеленген композициядағы ерекшелікті бейнелей білуді сұрайды.
Композициялық құрылымда адам басының этюдын жасау аумағындағы тәжірибие жалпылау қабілетін және мінезділікті, типтік ерекшелікті көрсете алуды дамытады.

Кескіндеме онерін оқи отырып – бұрынғы шеберлердің жасап кеткен портрет онерін зерттей, үйрене жүру керек. Барлық стильдік творчество негізінде ұлы суретшілердің олардың шығармалары натураны реалды шындықты бейнелеуге негізделген.

Бұл тақырыпта үлкен форманың ерекшеленуі қажет, яғни композициядағы портрет.

Портрет композициясымен жұмыс жасай отырып, интерьер бөлшектерінің ішінде силуэтті жоғалтып алмау керек, ол бейнелеуші адам портреті. Қойылымда негізгі нақты салмақтың да шешімін табу қажет. Енді білімдер табылған портреттің композициялық шешіміне пластикалық-Кескіндемелы қасиетпен бейнелеуші адамға эстетикалық жығымды бастамасын береді.

Портрет творчествосында бірінші конструктивті-пластикалық ізденіспен образ іздейді, ол көрерменге бірден ерекшеленіп қабылданады. Бірақ образдың барлық теріндігі бейнелеуші адамның ішкі әлемі, оның сезімі мен қобалжуы сияқты көңіл күйі келесі кезеңдерде көріне бастайды.

Бөлшектеу жұмысы бірден бір жауапты кезең болып табылады.

Жазу барысында бөлшектерді анализдеу олардың қарым қатынасын тұрғызылады. Бөлшектерді жасауда ылғи да нақты шешімдер жасап отыру қажет.

Жұмыс соңында автор алдына қойған мақсатын а жете алады ма, жоқ па соған дейін аудару керек.

Білімгер Кескіндеме көрінісі мен жасап ықты ма әлде, модельді фотографиялық көрініс пен жансыз сылбыр көшіріп шықты ма. Міне Кескіндеме өнері бөлшектеуде көптеген үйренуші суретшілерді, әсіресе, бөлшектеу кезеңінде, осылай шатастырады. Осы кезеңнен өткен білімгер дұрыс бейнені жасай алғаны.

Енді сабақ мақсатына жеткедігін тексеріп шығу артық болмас.

Тәжірибелік жұмыс

Тақырып: Киімдегі адам тұлғасының күрделі жарықтық жағдайындағы және бұрылыстағы бейнесі. Майлы бояу тәсілі.

Мақсаты: Адам тұлғасының күрделі жарықтық қатынасындағы бейнесін дұрыс көрсете білу және күрделі бұрылыстағы қимыл-қозғалысын анықтау.

Тапсырма: Киімдегі адам тұлғасының күрделі қозғалыстағы пластикалық құрылымын айқындау арқылы киімдегі жарық-көлеңкелік қатынасын табу.

Орындалу тәсілі:

1. Нұсқаны дұрыс орналастыру
2. Қозғалыстағы адам тұлғасының құрастырмалы құрылымын дұрыс орналастыру
3. Тұлғаның пропорциялық және түстік шешімін майлы бояу тәсілі арқылы айқындау.

Қажетті құрал –жабдықтар: Қылқалам, кенеп, майлы бояу.

БАҚЫЛАУ сұрақтары:

1. Заттың локальды (өз түсті) түсі дегеніміз не?

2. Жарықтың түсуіне байланысты.Ю заттың локальды түсі қалай өзгереді?
3. Зат көлеңкесі жарық көзіне байланысты қалай өзгереді?
4. Рефлекс дегеніміз не, және ол қандай жағдайда пайда болады?

3.5 Адамның басын жазудағы қысқа мерзімді этюд

Ұзақ уақытты қажет етпеген бас этюдінің жұмысын алдына мақсат қойып салынған портреттің салыстыруға болмайды. Тез салынған этюдтерде түстік шешімдері өзгереді, форма пішіні жақсы өңделмейді. Мұндай этюдтерде түстік байлық пен гармонияны шығару қиын. Бұл көп уақытты алар еді, қысқа мерзімді этюдтер натураны жақсы беру ең негізгі болып табылады.

Кескіндеме этюдтерінің орындалуын мынандай кезеңдерге болуге болады: қойылымды таңдау, осы қойылымға керек тапсырмаларды анықтау; көруге әдемі болатын, ыңғайлы жерді таңдау, суретін салу; негізгі түстік қатынастарды табу. Этюдтердің соңында түстік гармонияның бірін-бірімен сәйкестігі.

Этюдтерді акварельмен, гуашпен және темперамен орындаған өте жақсы.

Этюдты акварельмен орындаудың алдында сурет карандашпен салынады. Көбінесе бұндай этюдті жарықтан қараңғыға қарай жүргізеді. Киімдерде ірі бүктемелердің негізгі формаларын ғана шығарады. Матаның оюы немесе суреті болатын болса, ең алдымен біркелкі бөліп шығып, сонымен оюын белгіледі.

Темпера кепкенде ағармайды, қайта сол күйін сақтап қалады. Мұнымен акварель техникасымен де, гуашь техникасымен де жазуға болады.

БАҚЫЛАУ сұрақтары:

12. Перспективаның атқаратын ролі қандай?
13. Көкжиек сызығы дегеніміз не?
14. Тұтас көру дегеніміз не?
15. Жылт дегеніміз не?
5. Арткы планды қалай беруге болады?

Тәжірибелік жұмыс

Тақырып: Жартылай жалаңаш адам тұлғасының күрделі жарықтық жағдайындағы бейненің түстік шешімі.

Мақсаты: Жартылай жалаңаш адам тұлғасын жарықтық қатынасындағы бейнесін дұрыс көрсете білу, пластикалық құрылымын айқындау.

Тапсырма: Адам тұлғасының күрделі пластикалық құрылымын айқындау арқылы түстік қатынасын табу.

Орындалу тәсілі:

1. Нұсқаны дұрыс орналастыру
2. Адам тұлғасының құрастырмалы құрылымын дұрыс орналастыру
3. Тұлғаның пропорциялық, құрастыру және түстік қатынасын айқындау.

Қажетті құрал –жабдықтар: Қылқалам, кенеп, майлы бояу.

ТӘЖІРИБЕНІ ЖОҒАРЛАТУ ҮШІН ӨЗ БЕТІНШЕ ОРЫНДАЙТЫҢ ТАПСЫРМАЛАР

Тақырып№1. Ер адам басының этюды

Мақсаты: Теориялық білімді көтеру және мазмұны бойынша практикалық тәжірбиені жоғарлату.

Міндеті: компоновка жасау;
- басының түстегі гаммаларын салу;
-түсті бояулардың реңктерін көрсету
-аяқталған жұмысты тексеру;

Қолданылатын құрал-жабдықтар: А3 қағаз форматы,карындаш,өшіргіш,қылқаламдар,акварель бояулары.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
М.Т.Ломоносов Графика и живопись уч.пособие-изд.АСТ-2012г.
Т.Тлеужанов Живопись, альбом «Jun xing Group»- Гонконг 2012г
А.С.Щипанов.Суретшілер мен мүсіншілерге..А-1989ж;
А.П.Яшухин.Живопись..М-1999г;
Л.М.Матюхина.Живопись и рисунок..М-1987г;
Г.В.Беда.Живопись..М-1999г;
Литвиненко.Учимся рисовать..М-2001г;

Тақырып№2. Әйел басының этюды
Мақсаты: Теориялық білімді көтеру және мазмұны бойынша практикалық тәжіребиені жоғарлату.

Міндеті:
-форматқа заттарды дұрыс орналастыру;
-жылы түстердің реңктерін көрсету;
-суреттің көлемін беру,түстердің нақтылығын көрсету;
-аяқталған жұмысты тексеру;

Қолданылатын құрал-жабдықтар: А3 қағаз форматы,карындаш,өшіргіш,қылқаламдар,акварель бояулары;

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
- А.С. Щипанов.Суретшілер мен мүсіншілерге..А-1989ж;
- А.П. Яшухин.Живопись..М-1999г;
- Л.М. Матюхина.живопись и рисунок..М-1987г;
- Г.В. Беда.Живопись..М-1999г;
- Литвиненко.Учимся рисовать..М-2001г;

Тақырып№3. Адам тұлғасының қыска мерзімді этюдтері мен нобайлары

Мақсаты: Теориялық білімді көтеру және мазмұны бойынша практикалық тәжірбиені жоғарлату.
Міндеті:-форматда заттарды дұрыс орналастыру;

-суық түстердің реңктерін көрсету;
-суретің көлемін беру,түстердің нақтылығын көрсету;
-аяқталған жұмысты тексерту;

Қолданылатын құрал-жабдықтар: А3 қағаз форматы,карындаш,өшіргіш,қылқаламдар,акварель боялары.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі:

- А.С.Щипанов.Суретшілер мен мүсіншілерге..А-1989ж;
- А.П.Яшухин.Живопись..М-1999г;
- Л.М. Матюхина.Живопись и рисунок..М-1987г;
- Г.В. Беда.Живопись..М-1999г;
- Литвиненко.Учимся рисовать..М-2001г;

Тақырып№4. Тақырыптық кескіндемедегі портрет. Мінездемелік және қимыл – қозғалыстық ерекшелікті көрсету.

Мақсаты: Теориялық білімді көтеру және мазмұны бойынша практикалық тәжірбиені жоғарлату.

Міндеті:-форматқа заттарды дұрыс орналастыру
-түстердің реңктерін, көлемін көрсету;
-түсті фондағы ақ түсті заттардың бояу реңктерін нақты көрсету;
-аяқталған жұмысты тексеру;

Қолданылатын құрал-жабдықтар: А3 қағаз форматы, карындаш, өшіргіш, қылқаламдар, акварель бояулар.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі:

- А.С. Щипанов. Суретшілер мен мүсіншілерге.. А-1989ж;
- А.П. Яшухин. Живопись.. М-1999г;
- Л.М. Матюхина. Живопись и рисунок.. М-1987г;
- Г.В. Беда. Жиопись.. М-1999г;
- Литвиненко. Учимся рисовать.. М-2001г

Тәжірибелік жұмыс

Тақырып №5 Жаланаш адам дене тұлғасының күрделі жарықтық жағдайындағы бейнесі.
Мақсаты: Жаланаш адам тұлғасын жарықтық қатынасындағы бейнесін дұрыс көрсете білу, пластикалық құрылымын айқындау.

Тапсырма: Адам тұлғасының күрделі пластикалық құрылымын айқындау арқылы түстік қатынасын табу.
Орындалу тәсілі:

1. Нұсқаны дұрыс орналастыру
2. Адам тұлғасының құрастырмалы құрылымын дұрыс орналастыру
3. Тұлғаның пропорциялық, құрастыру және түстік қатынасын айқындау.

Қажетті құрал –жабдықтар: А2 форматы, темпера, гуашь, қылқалам.

Ұсынылған әдебиеті:

- А.С. Щипанов. Суретшілер мен мүсіншілерге., А-1989ж;
- А.П. Яшухин. Живопись., М-1999г;
- Л.М. Матюхина. Живопись и рисунок., М-1987г;
- Г.В. Беда. Жиопись., М-1999г;
- Литвиненко. Учимся рисовать., М-2001г
- Арсенов Ю., Левидова М. Цвет и линия. – М.: Современный художник, 1976.
- Виппер Б.Р. Введение в историческое изучение искусства. – М.: Изобразительное искусство, 1985.
- Одноралов Н.В. Материалы, инструменты и оборудование в изобразитель-ном искусстве. – М., Просвещение, 1882.
- Шолохов Е.В. Композиция. – М.: Просвещение. 1986.
- Щеголхина А. К., Тимофеева П. Е. Рисунок. – М., Легкая индустрия, 1976.
- Даниэль С. М. Искусство видеть. О творческих способностях восприятия. О языке линий и красок и о восприятии зрителя. – Л.: Искусство, 1990.
- Шолохов Е.В. Композиция. – М.: Просвещение. 1986.

III ТАРАУҒА АРНАЛҒАН БАҚЫЛАУ СҰРАҚТАРЫ

1. Портрет деген не?

2. Портреттен этюд қалай ажыратылады?
3. Кескіндемелық портрет жанрында жұмыстың бірізділігі қандай?
4. Кескіндемелық этюдте адамның бет әлпетін бейнелеуде түстер қалай өзгереді?
5. Спектрге нелер жатады? Жарықтың түсі неге байланысты?
6. Табиғатта кездесетін түстер қандай топтарға бөлінеді?
7. Ахроматикалық түстерге қандай түстер жатады?
8. Хроматикалық түстер мен ахроматикалық түстердің айырмашылығы неде?
9. Түстер айналымына қандай түстер кіреді?
10. Жылы түстер қандай қасиеттермен ерекшеленеді?
11. Суық түстердің қасиеті қандай?
12. Қандай түстер қосымша түс деп аталынады?
13. Акварель түстерімен жұмыс жасау ерекшеліктері.
14. Бейнелеу жазықтығында материалдық көлемін және құрылысын дұрыс беру.
15. Акварель Кескіндеме техникасы.
16. Жарық, көленке және түстік қатынастармен жұмыс жасау әдісінің заңдылықтары.
17. Заттың қалпын, кеңістіктегі оның пішіні мен әртүрлі ракурстағы орналасуын қандай сызықтың көмегімен беруге болады?
18. Ірі бөліктердің орналасуы дегеніміз не?
19. Жасанды жарықтану деген не?
20. Табиғи жарықтану деген не?
21. Жасанды жарықтану мен табиғи жарықтанудың айырмашылығы қандай?
22. Натюрморт құруға қандай заттар қолданылады?
23. Натюрморт жанры қашан пайда болды?
24. Натюрморттағы заттар қалай орналастырылады?
25. Түстер қатынасын анықтау барысында қандай мінездемелер?
26. Натюрмортпен жұмыс жасаудағы орындалу реті қандай?
27. Екінші кезеңде қандай жұмыс атқарылады?
28. Натюрморттағы кеңістікті және заттық көлемін қалай беруге болады?
29. Натюрмортты орындаудағы соңғы кезең немен аяқталады?
30. Натюрморт деген не?
31. Көкжиек сызығы Натюрмортта қалай пайдаланады?
32. Конструктивті құрылым деген не?
33. Натюрморт салғанда кезеңдік салуды қалай пайдаланады?
34. Түстік қатынас деген не? Колорит деген не?
35. Натюрморт салуда жекеден жалпыға көшу деген не?
36. Натюрморт сала отырып біз не үйренеміз?
37. Жазудың қандай түрлері белгілі?
38. Лессировканың Кескіндемелы тәсілі немен мінезделеді?
39. Қандай түстер негізгі деп аталынады?
40. Қандай түстер тіркеулі деп аталынады?

41.Акварельдің Кескіндемелы техникасының ерекшеліктері немен аяқталады?
42.Акварельді құрғақ жазу техникасы немен аяқталады?
43.Акварельді "алла прима" әдісі техникасымен жазу қалай ерекшеленеді?
44.Кескіндемеда колорит ұғымын қалай түсінесіңдер?
45.Заттың локальды (өз түсті) түсі дегеніміз не?
46.Жарықтың түсуіне байланысты,Ю заттың локальды түсі қалай өзгереді?
47.Зат көлеңкесі жарық көзіне байланысты қалай өзгереді?
48.Рефлекс дегеніміз не, және ол қандай жағдайда пайда болады?
49.Бейнелеу барысында план дегеніміз не?
50.Алдыңғы планды арткы планнан қалай ажыратуға болады?
51.Ауалық ортаға байланысты заттардың түстері қалай өзгереді?
52.Кескіндемеда суреттің алатын орны қандай?
53.Перспективаның аткаратын ролі қандай?
54.Көкжиек сызығы дегеніміз не?
55.Тұтас көру дегеніміз не?
56.Жылт дегеніміз не?
57.Арткы планды қалай беруге болады?
58.Композиция дегеніміз не?
59.Композициялық орталықты қалай табамыз?

ТҮСІНІКТЕМЕ СӨЗДІК

Кескіндеме дегеніміз – әр түрлі бояу түрлерімен жазықтық бетінде орындалатын көркем шығарма.

Кескіндеменің орысша атауы живопись – «живой писать» деген сөзінен алынған, яғни көріністер мен нәрселерді өмірдің өзіндігідей жанды етіп жазу деген мағынаны білдіреді.

Кескіндеме – бейнелеу өнерінің аса дамыған түрі болып табылады.

Кескіндеме суреттері қағазға, картонға, тақтайға, кенепке, т.б. салынады. Негізінен қолданылатын бояу түрлері: акварель, гуащь, темпера, майлы бояу, пастель, сангина және т.б.

Кескіндеме станокты және монументтік деп екіге бөлінеді. Арнаулы мольбертте орындалған сурет «станоктық Кескіндеме» деп аталады. Ал, үйлердің, гимараттардың ішкі немесе сырткы қабырғаларына салынған сурет «монументтік Кескіндеме» деп аталады.

Монументтік Кескіндемеда зертас пен фреска қолданылады.

Декорациялық кескіндеме дегеніміз – театр сахнасын безендіруде қолданылатын бейнелеу өнерінің түрі.

Суретші Ә.Жүсіпов «Менің Отанымның әйелдері» атты шығармасында тұлғалардың түстік құрылымын декорациялық кемеліне келтіріп бейнеленген. Ол декорациялық монументі туынды болып табылады.

Монументтік бейнелеу өнері туындылары әр түрлі болып келеді: витраж, мозайка, панно, фреска.

Мозайка – смальта мен асыл шынының түрлі-түсті тақырыпты таңдап алады. Біреулері портрет жазғандағы ұнатады, екіншілері пейзажды, үшіншілері тарихи, соғыс немесе тұрмыстық көріністерді бейнелеуге құштар. Бейнелеу өнерінің бұлай сипатталуы оның жанрларға бөлінуі деп аталады. «Жанр» - француз сөзі, «түр» немесе «тек» деген мағынаны білдіреді. Кескіндеме мынадай жанрларға бөлінеді: натюрморт, пейзаж, портрет, тақырыптық картина. Айтатын жайт, соңғы жанр көбінесе «жарлық картиналар» делінеді.

Натюрморт – француз сөзі, дәл мағынасы «өлі табиғат» деген ұғымды білдіреді. Натюрморт алғаш рет 17 ғасырдың басында Голландияда пайда болды. Натюрморт өнердің дербес жанры ретінде 18 ғасырда Батыста кеңінен дамыды. Әр ғасыр натюрморт шеберлерінің өзіндік қолтаңбасы бар. Натюрморт Ж-Б.С Шарден, П.Сезанн, М.Сарьян, А.Матисс, И.Машков, К.Коровин, А.Герасимов, т.б. көркем шығармаларында көрініс тапқан. Қазіргі Қазақстан суретшілерінің көркем шығармаларында да натюрморт жанрын жиі кездестіруге болады. Атап айтқанда, А.Ғалымбаева, Г.Ысмаилова, Т.Тоғысбаев, С.Айтбаев, Ш.Сариев, Н.Нұрлыбаева, т.б. еңбектерінен айқын байқай аламыз.

Пейзаж – француз сөзі, бұл ландшафты, табиғатты бейнелеу. Пейзаж дербес жанр ретінде Қытайда, Жапонияда және басқа шығыс елдерінде, сондай-ақ Еуропада дамыған.

Пейзаж қайсібір жерлерді жай ғана айнытпай бейнелей салу емес, онда суретшінің сыныктарын құрастарылған сурет. Русьте мозаика өнерін дамытуда В.Ломоносов смальтаның 112 реңін тапты.

Витраж – терезеге салынатын шытыра сурет. Ол француздың «терезе, әйнек» деген мағынадағы сөзінен шыққан.

Панно – үйдің ішкі және сыртқы қабырғасын безендіру үшін қолданылатын көлемді Кескіндемелық сурет.

Фреска - әктелген сыз қабырғаға суға езілген бояумен салынатын сурет. Кескіндеме шығармаларында қолданылатын майлы бояу негізінен (XX) 10 ғасырда пайда болды. Оны кеңінен пайдалану ағалы-інілі нидерланд суретшілері Ван Эйктердің атымен тығыз байланысты.

Олар майлы бояулардың жаңғақ майы мен зығыр майына жақсы еритінін анықтайды.

Миниатюра – ең алғаш шығыстың парсы, иран елдерінде жақсы дамыды. Ағашқа, металға, сүйектерге бояулармен салынған кішігірім суреттер миниатюра деп аталады. Әсем бояулардың жарасымды суретке жан бітіруі көздің жауын алады.

Миниатюра майлы бояу, акварель, гуащь бояуларымен орындалады, өте ұқыптылықты, еңбек сүгіштікті қажет етеді.

Кескіндеме - бейнелеу өнерінің ең негізгі түрлерінің бірі. Кескіндемеда оң мен түс, жарық пен көленке және сызық пен дақ жетекші орын алады.

Кескіндеме – бейнелеу өнерінің неғұрлым бай әрі кемел түрі, онда бейнелеудің сан алуан құралдары қолданылады. Суретшілер өнердің ұшы – қиырсыз осы саласына өздері сүйген сезімдері мен ойларын берудің үлкен мүмкіндіктері жатыр. Адам өмірімен салыстырып қарағанда табиғат өмірі мәңгілік сияқты болып көрінеді.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Беда Г.В. Основы изобразительной грамоты. Рисунок. Живопись. Композиция. Учебное пособие для студентов. ХГФ. – М.: Просвещение, 1981.
2. Одноралов Н.В. Материалы, инструменты и оборудование в изобразительном искусстве. – М., Просвещение, 1882.
3. Пучков А. С., Триселев А. В. Методика работы над натюрмортом. – М., Изобразительное искусство. 1982.
4. Ревякин П.П. Техника акварельной живописи. – М.: Строительство, архитектура и строительные материалы. 1959.
5. Смирнов Г. Б., Уиковский А.А. Рисунок и живопись пейзажа. – М., Просвещение, 1975.
6. Суздалев П. К. Основы понимания живописи. М.: Искусство, 1964.
7. Маслов Н. Я. Пленэр: Практика по изобразительному искусству. – М., 1984.
8. Терентьев А. Е. Изображение животных и птиц средствами рисунка и живописи. – М.: Искусство. 1980.
9. Алпатов М. В. Композиция живописи. – М.: Искусство,1940.
10. Алексеев С. С. О колорите. М.: изобразительное искусство, 1974.
11. Беда Г. В. Живопись. – М.: просвещение. 1986.
12. Беда Г. В. Живопись и ее изобразительные средства. – М.: Просвещение. 1977.
13. Волков Н. Н. Цвет в живописи. – М.: Искусство, 1965.
14. Волков Н.Н. Композиция в живописи. – М.: Искусство. 1977.
15. Гренберг Ю. И. Технология живописи. М.: Искусство, 1982.
16. Зайцев А. С. Наука о цвете и живопись. – М.: Искусство, 1986.
17. Ивенс Р. М. Введение в теорию цвета. М.: Мир. 1964.
18. Иогансон Б. В. Молодым художникам о живописи. М.: Ак. Худ. СССР, 1969.
19. Кантор А. М. Предмет и средства живописи. – М.: Сов. Худ., 1981.
20. Сланский Б. Техника живописи. Живописные материалы. М.: Акад. Худ. СССР, 1962.
21. Суздалев П. К. Основы понимания живописи. М.: Искусство,1964.
22. Юон К. Ф. О живописи. Л.: ИзоГИЗ, 1937.

Айткүл Рахимбаевна Тасмағамбетова

КЕСКІНДЕМЕ

Оқу құралы

Басуға 15.11.2019 жылы қол қойылды. Қағазы көшірмелік.
Қаріп түрі «Тайме». Пішімі 60х84/16. Басма табағы 6,25 бет.
Таралымы 500 дана. Тапсырыс №116.
«Ғұран-Астана» баспаханасында басылған.
Мекенжай: 010000, Нұр-Сұлтан қ., Ы.Дүкенұлы көшесі 29 үй.